

وقتی به لغت «جمع» فکر می‌کنید یاد چیا می‌افتید؟ احتمالاً قبل از همه یاد اون عمل ریاضی. خب، از همین‌جا شروع کنیم. اگه هزارتا سیب رو با هم جمع کنیم، چی می‌شه؟؟ می‌شه گفت هیچی! خب هزارتا سیب داریم دیگه و هر کدوم از این سیب‌ها چه کنار ۹۹۹ تا سیب دیگه باشه چه تنها باشه نه رنگش عوض می‌شه، نه طعمش، نه اندازه‌اش و نه هیچ ویژگی دیگه‌ایش. اگر از اون جمع جداشه شکست عشقی نمی‌خوره! هزارتا مهره شطرنج چی؟ اگه کنار هم جمعشون کنیم ویژگی جدیدی پیدا نمی‌کنن؟ مثلاً اسب‌ها می‌گن حالا که تعدادمون زیاد شد دیگه مهره شطرنج نباشیم و بریم گل کوچیک بازی کنیم؟! فک نکنم! اما اگه هزارتا آدم هم جمع شن چی؟ هر آدمی کنار ۹۹۹ تایی دیگه، همونیه که تو تنهایی خودشه؟ حتماً نه! جمع، حتی در ریاضی‌وارترین شکل خودش، وقتی موضوعش انسان باشه یه تفاوت اساسی پیدا می‌کنه. دیگه فقط یه عمل خشک ریاضی نیس، هویت پیدا می‌کنه، روح پیدا می‌کنه، قواعد و آداب پیدا می‌کنه و ...

آدمیزاد هر جا که پاش می‌رسه همه قوانین قبلی رو عوض می‌کنه. جناب «جمع» عزیز هم از این نوازش بی‌بهره نمونده. حالا چه باید کرد؟ قواعد جدیدی که به لطف ما آدم‌ها وارد مقوله «جمع» شده رو چه‌طور باید تدوین و تبیین و تشریح و تنظیم (و باقی کلمات بر وزنِ تفعیل!) کرد؟ به مدد علمی که به همین آدم‌ها مربوطه، علوم انسانی، جامعه‌شناسی پس این کتابو جدی‌تر بخون. تو به عنوان یک عالم علوم انسانی باید جمع انسانی رو، باید جامعه رو خوب بشناسی، تحلیلش کنی و برای بهتر شدنش راهکارهای درخشان ارائه بدی.

منم این‌جا باید از یه جمع تلاشگر و باصفا تشکر کنم: مؤلفای حرفه‌ای و کاردرستمون خانم صالح‌نژاد و آقای مازنی که از جون و دل مایه گذاشتن، بچه‌های واحد تألیفمون خانم آرائی و خانم انصاری و هم‌چنین از عزیزانمون تو واحد تولید که همه دست‌به‌دست هم دادن تا کتاب به بهترین شکل ممکن چاپ بشه.

تقدیم به پدر و مادرم که هویتم را عاشقانه بنا کردند.

محمد ابراهیم مازنی

هر چه گفتیم جز حکایت دوست در همه عمر از آن پشیمانیم
تقدیم به همسر و فرزندانم که به طراوت بارانند و به آبی دریا و به گرمی آفتاب.

تقدیم به زانیار عزیزم که تولدش لبخندی از خدا بود.

حبیبه صالح نژاد

حدود ۲.۵ میلیون سال پیش، طی فرایند تکامل (فرگشت)، اولین گونه‌های انسانی در کرهٔ خاکی پدید آمدند؛ این گروه‌های انسانی که کنار هم زندگی می‌کردند و با هم ارتباط داشتند، «جامعه» نامیده شدند. حدود ۷۰ هزار سال پیش، انسان‌ها شروع به ایجاد ساختارهای پیچیده‌ای درون این جامعه‌ها کردند؛ این ساختارها که سازمان‌دهندهٔ زندگی اونها بود، «فرهنگ» نام گرفت. در نهایت همین دو قرن پیش بود که دانشمندی فرانسوی به نام آگوست کنت برای بررسی رفتارهای انسان‌ها در جامعه و فرهنگ از علمی به نام «جامعه‌شناسی» سخن گفت. همین چند خط بالا به خوبی نشون می‌ده که موضوع علم جامعه‌شناسی چیز جدیدی نیست. ریشه‌اش برمی‌گردد به همون روزهای اولی که اولین انسان‌ها روی زمین راه رفتن! پس اصلاً عجیب نیست که اهمیتش خیلی بیشتر از چند تا سؤال کنکور باشه که از این درس طرح می‌شه؛ اما خب، توی این کتاب ما قراره با همین سؤال‌های کنکوری سر و کله بزنیم و براشون آماده بشیم.

بخش‌های مختلف کتاب

الف) درس‌نامه

- ♦ اولین و مهم‌ترین نکته اینه که درس‌نامه‌های کتاب کاملاً به حال و هوای کنکور نزدیک و برای تست‌زنی نوشته شدن.
- ♦ مطالب رو به صورت مفهومی توضیح دادیم تا صرفاً به حفظ کردن بسنده نکنید و تا جای امکان جانِ مطلب رو هم درک کنید. هم‌چنین برای توضیح اکثر مطالب، از مثال استفاده کردیم؛ نه تنها همهٔ مثال‌های کتاب درسی رو پوشش دادیم، بلکه گاهی مثال‌هایی خارج از متن کتاب درسی هم آوردیم.
- ♦ سعی کردیم تا حد امکان مطالب رو دسته‌بندی کنیم و از ابزارهای آموزشی مثل جدول و نمودار کمک بگیریم؛ از این طریق پیچیدگی و شلختگی متن کتاب درسی رو تا حد زیادی حل کردیم.
- ♦ همهٔ مطالب کتاب درسی رو پوشش دادیم؛ از بخوانیم و بدانیم‌ها و فعالیت‌ها گرفته تا پاورقی‌ها و عکس‌های کتاب درسی.
- ♦ از برخی ابزارها توی درس‌نامه‌ها استفاده کردیم؛ برای این که بهتر و روان‌تر بتونید درس‌نامه رو بخونید، لازمه این ابزارها رو معرفی کنیم:

۱- دورنما: خیلی مهمه که بدونید محتوای اصلی هر درس چیه! توی این بخش که ابتدای هر درس براتون آوردیم، موضوعات و پرسش‌های اصلی درس رو مشخص کردیم.

۲- نکته: بعضی وقت‌ها یه نکتهٔ ساده می‌تونه قفل چندتا سؤال رو باز کنه. این نکات رو توی درس‌نامه بعد از ذکر مطالب اصلی هر بخش براتون آوردیم.

۳- نکتهٔ ترکیبی: بدون اغراق می‌شه گفت که درس جامعه‌شناسی، ترکیبی‌ترین درس توی کنکور انسانیه. برای این که بتونید مطالب ترکیبی رو در کنار هم بررسی کنید، ما این نکات رو براتون توی درس‌نامه آوردیم. «نکتهٔ ترکیبی (یادت میاد؟)» مربوط به مطالب ترکیبی با درس‌های قبله؛ «نکتهٔ ترکیبی (یادت باشه!)» هم مربوط به نکات ترکیبی با درس‌های بعده.

۴- جمع‌بندی: گاهی لازمه مطالب اصلی رو با چند کلیدواژه و به صورت فشرده‌شده یاد بگیریم. بخش جمع‌بندی با این هدف توی درس‌نامه‌ها آورده شده.

۵- آگه‌گفتی: این بخش در پایان هر مبحث قرار داره؛ توی این بخش با چندتا سؤال مهم و کلیدی، هم اون مطلب رو براتون یادآوری و مرور می‌کنیم و هم شما رو آماده می‌کنیم که برید سراغ تست‌های اون مبحث.

ب) تست‌ها

- ♦ اولین و مهم‌ترین نکته اینه که تست‌هایی که توی این کتاب طراحی شده، کاملاً با حال و هوای کنکور هماهنگ هستن! هر تست این کتاب می‌تونه یه تست از کنکور باشه.

همه‌ی تیپ‌های مختلف سؤالات کنکور در سال‌های اخیر بررسی شدن و برای هر تیپ نمونه‌هایی دقیق و استاندارد طراحی کردیم. حتی سعی کردیم از کنکور به قدم جلوتر هم برویم و سؤال‌های خاص‌تر و چالش‌برانگیزتر هم طرح کنیم. تست‌های کنکور نظام جدید (از سال ۱۳۹۸ به بعد) کامل داخل کتاب هستن. از نظام قدیم هم فقط سؤال‌هایی رو آوردیم که هنوز ارزش آموزشی دارن. هم‌چنین منتخبی از تست‌های آزمون‌های خیلی‌سبز رو هم به کار اضافه کردیم.

سعی کردیم همه‌ی نکات کتاب درسی رو در قالب تست پوشش بدیم. چیزی از قلم نیفتاده!

تست‌ها به صورت درس‌به‌درس چیده شدن و توی هر درس چند بخش مختلف وجود داره:

۱-آموزش و تمرین: توی این بخش، تست‌ها به صورت خطبه‌خط و براساس سرفصل‌های کتاب درسی طراحی شدن. این تست‌ها ماهیتی آموزشی دارن تا مطالب هر بخش را به صورت جزئی و هدفمند یاد بگیرید.

۲- تسلط و تثبیت: در این بخش با تست‌هایی روبه‌رو می‌شید که سطح بالاتری دارن و بخش‌های مختلف درس رو ترکیب می‌کنن. این بخش برای عمق‌دادن به یادگیری و تقویت مهارت تست‌زنی.

۳-۱۰۰شو: جامعه‌شناسی از معدود درس‌هایی که هنوز می‌شه توش ۱۰۰ زد. تست‌های این بخش ویژه اون دسته از دانش‌آموزهاست که به دنبال کسب بالاترین درصد ممکن هستن.

۴- حالا ترکیبی: با توجه به این‌که بیشتر سؤال‌های کنکور جامعه‌شناسی ترکیبی، توی این بخش با سؤال‌هایی روبه‌رو می‌شید که مفاهیم هر درس رو با درس‌های قبل ترکیب می‌کنن.

۵- حالا خیلی ترکیبی: توی این بخش سطح ترکیب بالاتر می‌ره و مفاهیم پایه‌های مختلف (دهم، یازدهم، دوازدهم) با هم ترکیب می‌شن، درست مثل چیزی که توی کنکور دیده می‌شه.

(پ) پاسخ‌های تشریحی

تست‌زدن بدون بررسی و تحلیل پاسخ، کامل نمی‌شه؛ مخصوصاً اگه تست‌ها نکته‌دار باشن یا دام داشته باشن. به همین خاطر، توی این کتاب برای هر تست، پاسخ‌های واقعاً تشریحی نوشتیم تا هم به جواب درست برسید، هم بهتر یاد بگیرید. برخی از ابزارهایی که توی این پاسخ‌ها از اون‌ها استفاده کردیم:

۱- بررسی گزینه‌های نادرست: فقط به بررسی گزینه درست بسنده نکردیم؛ گزینه‌های غلط هم تحلیل شدن تا بدونید چرا اشتباهن.

۲- نکته: بعضی وقت‌ها یه نکته ساده می‌تونه کل سؤال رو حل کنه؛ این نکات رو توی پاسخ‌ها مشخص کردیم.

۳- تله: دام‌های تستی رو شناسایی کردیم تا قبل از کنکور باهاشون آشنا بشید و توی کنکور گیر نیفتید.

۴- استراتژی: بعضی سؤال‌ها راه حل خاص خودشون رو دارن. توی این بخش، مسیر درست حل اون سؤال‌ها رو نشون دادیم.

۵- تیزبازی: هر درسی یه سری فوت و فن داره. توی این قسمت، تکنیک‌هایی معرفی کردیم که با اون‌ها بتونید سرعت و دقت تست‌زنی‌تون رو بالا ببرید.

۶- مشاوره: شامل یه سری موضوعات کلیدی که توجه به اون‌ها برای یادگیری روش مطالعه درس جامعه‌شناسی کاربردی محسوب می‌شه.

(ت) آزمون‌های جامع شبیه‌ساز کنکور

هر چی به کنکور نزدیک‌تر می‌شیم، اهمیت آزمون‌های شبیه‌ساز بیشتر می‌شه. هیچ‌چیزی مثل این آزمون‌ها نمی‌تونه کمک کنه مطالب رو جمع‌بندی کنید و خودتون رو بسنجید. به همین خاطر، توی انتهای کتاب ۵ مرحله آزمون جامع طراحی کردیم که حال و هوای کنکور واقعی رو داشته باشه.

حرف آخر

در آخر لازمه از تیمی که پشت این کتاب بوده حسابی تشکر کنم؛ به طور ویژه از مهندس سبزه‌میدانی عزیز ممنونم که با اعتماد و حمایتشون مسیر این پروژه رو هموار کردن. هم‌چنین از مؤلف‌های کتاب هم صمیمانه تشکر می‌کنم؛ مخصوصاً استاد عزیزم خانم صالح‌نژاد که همیشه ازشون یاد گرفتم و قدردانشون هستم. از ویراستارهای دقیق و پرتلاش کتاب هم ممنونم که با دقت و وسواسشون نقش مهمی در کیفیت نهایی کار داشتن.

سعی کردیم هر چیزی رو که برای کنکور درس جامعه‌شناسی نیاز دارید، توی این کتاب بیاریم. با این حال، هیچ کاری بی‌نقص نیست و همیشه جا برای بهترشدن هست. خوشحال می‌شیم اگه نقدها و پیشنهاداتون رو به آیدی تلگرامی @mohammad-e-m برامون بفرستید تا توی نسخه‌های بعدی، کار کامل‌تری ارائه بدیم.

محمدابراهیم مازنی

فهرست مطالب

درس نامه و سؤال	درس نامه	سؤال
درس اول: ذخیره دانشی	۸	۸۰
درس دوم: علوم اجتماعی	۱۴	۹۰
درس سوم: نظم اجتماعی	۲۰	۹۸
درس چهارم: کنش اجتماعی	۲۸	۱۰۹
درس پنجم: معنای زندگی	۳۴	۱۱۹
درس ششم: قدرت اجتماعی	۴۰	۱۳۳
درس هفتم: نابرابری اجتماعی	۵۰	۱۴۹
درس هشتم: سیاست هویت	۵۹	۱۶۴
درس نهم: پیشینه علوم اجتماعی در جهان اسلام	۶۶	۱۷۷
درس دهم: افق علوم اجتماعی در جهان اسلام	۷۲	۱۸۶
آزمون های جامع		۱۹۸
پاسخ نامه		پاسخ
پاسخ نامه تشریحی		۲۱۱
پاسخ نامه کلیدی		۲۸۹

در ادامه، این دو نظام سیاسی را با توجه به ملاک‌های ذکرشده بررسی می‌کنیم:

ملاک‌های ارزیابی	نوع نظام سیاسی	لیبرال دموکراسی	جمهوری اسلامی
مشارکت مردم		لیبرالیسم به معنای مجازدانستن همهٔ امور برای انسان و دموکراسی به معنای حاکمیت اکثریت مردم براساس خواست و میل خودشان است.	در ترکیب جمهوری اسلامی، «جمهوری» به این معناست که مردم خودشان سرنوشت سیاسی خود را تعیین می‌کنند و «اسلامی» نشانگر این است که فعالیت مردم و نظام سیاسی براساس عقاید و ارزش‌های اسلامی سازمان می‌یابد.
ارزیابی فعالیت و تصمیم مردم و حاکمان		نظام لیبرال دموکراسی با خواست و ارادهٔ اکثریت مردم شکل می‌گیرد و هیچ حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد، به رسمیت نمی‌شناسد.	قوانین و مقررات آن با خواست مردم و براساس احکام الهی و اسلامی تعیین می‌گردند.
تعامل نظام سیاسی و جهان اجتماعی		نظام سیاسی سازگار با فرهنگ جهان غرب است که رویکردی سکولار و دنیوی به جهان هستی دارد.	نظام سیاسی سازگار با فرهنگ توحیدی که در جهان اسلام مورد توجه و اقبال قرار گرفته است.
تعامل علوم اجتماعی و نظام‌های سیاسی		در این نظام، آزادی مهم‌ترین ارزش اجتماعی است و ثبات، رفاه و سلطه بر طبیعت از دیگر ارزش‌های مهم آن به شمار می‌روند. در این نظام فقط می‌توان از مقبولیت قدرت حرف زد و نمی‌توان از مشروعیت حقیقی سخن گفت.	ارزش‌های سیاسی و قوانین و مقررات اجتماعی با عقل و وحی شناخته و معین می‌شوند. مردم نیز مسئولیت شناخت و اجرای آن‌ها را به عهده دارند. در این نظام می‌توان از مقبولیت و مشروعیت حقیقی سخن گفت.

درس هفتم: نابرابری اجتماعی

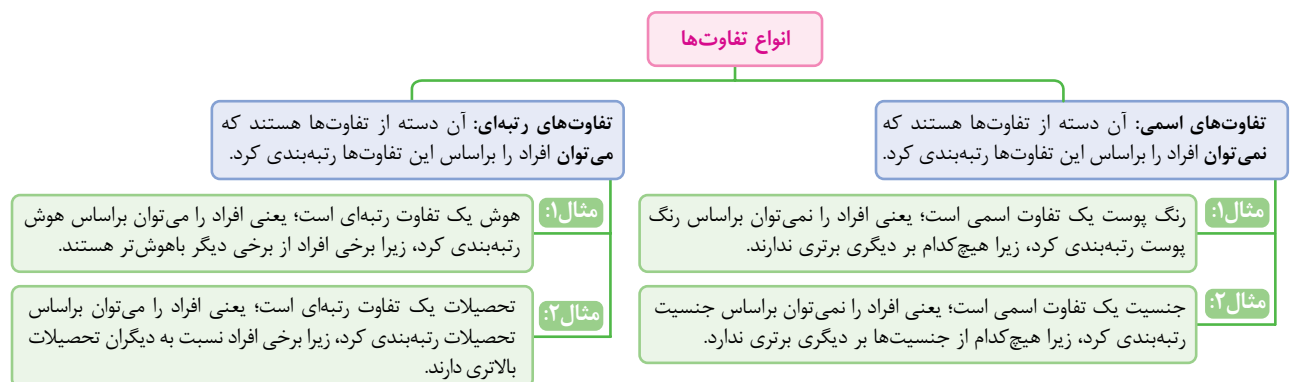
دورنما: در این درس دربارهٔ مفهوم «نابرابری اجتماعی» صحبت می‌کنیم. بخش اول درس دربارهٔ مفاهیم تفاوت و نابرابری؛ توی این بخش انواع تفاوت‌ها و نابرابری‌ها رو می‌شناسیم تا در نهایت با نابرابری‌های اجتماعی آشنا بشیم. در بخش دوم، دیدگاه‌های مختلف جامعه‌شناسان دربارهٔ نابرابری اجتماعی رو یاد می‌گیریم و رویکردهای گوناگون در تبیین این پدیده رو بررسی می‌کنیم. از اون‌جا که در درس‌های قبل با رویکردهای تبیینی و تفسیری آشنا شدیم، در بخش سوم این درس، به سراغ رویکرد انتقادی می‌رویم؛ چراکه نقد نابرابری اجتماعی یکی از اهداف اصلی این رویکرد به شمار می‌ره.

تفاوت یا نابرابری

همه می‌دانیم که افراد از جنبه‌های مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند؛ انسان‌ها از نظر قد، وزن، جنس، رنگ پوست، توانایی جسمی و ذهنی، قدرت سیاسی، ثروت، تحصیلات، مهارت، پایگاه اجتماعی، محل سکونت، زبان، لهجه و... با هم تفاوت دارند. اما این تفاوت‌ها چه فرقی با یکدیگر دارند و در چه صورتی، نابرابری نامیده می‌شوند؟

انواع تفاوت‌ها

با دقت در تفاوت‌های میان افراد، مشخص می‌شود که همهٔ تفاوت‌ها از یک نوع نیستند؛ برخی از این تفاوت‌ها به گونه‌ای هستند که افراد را براساس آن‌ها می‌توان رتبه‌بندی کرد و برخی دیگر به گونه‌ای هستند که افراد را براساس آن‌ها نمی‌توان رتبه‌بندی کرد.

به تفاوت‌های رتبه‌ای به دلیل این‌که انسان‌ها در این تفاوت‌ها با یکدیگر نابرابر هستند، نابرابری می‌گویند.

مثال: افرادی که دارای قد و ضریب هوشی متفاوت هستند، با هم نابرابرند؛ یا افرادی که دارای ثروت و تحصیلات متفاوت هستند، با هم نابرابرند. به این نوع تفاوت‌ها که رتبه‌ای هستند، نابرابری می‌گویند.

انواع نابرابری‌ها

خود نابرابری‌ها هم دو گونه هستند؛ برخی از آن‌ها به صورت **طبیعی** در افراد وجود دارند و برخی دیگر **طبیعی** نیستند و در **اجتماع** پدید می‌آیند.

انواع نابرابری‌ها

چند نکته: ۱ با توجه به تقسیم‌بندی‌های بالا، تفاوت‌ها را می‌توان به سه نوع «تفاوت اسمی»،

«نابرابری طبیعی» و «نابرابری اجتماعی» تقسیم کرد.

۲ میزان تلاش افراد یا موقعیت خانوادگی‌ای که در آن متولد شده‌اند، آن‌ها را از نظر رتبه نابرابر می‌سازد.

مثال: دو دانش‌آموز را در نظر بگیرید؛ یکی در خانواده‌ای ثروتمند با امکانات آموزشی مناسب و معلم خصوصی رشد کرده و دیگری در خانواده‌ای کم‌درآمد و بدون امکانات آموزشی خاص. حتی اگر هر دو تلاش کنند، موقعیت خانوادگی آن‌ها می‌تواند باعث نابرابری در موفقیت تحصیلی‌شان شود.

۳ رابطه میان تفاوت و نابرابری، عموم و خصوص مطلق است. هر نابرابری‌ای نوعی تفاوت است، اما هر تفاوتی لزوماً نابرابری نیست.

نکته ترکیبی (یادت می‌آید؟) در درس ۸ درباره ابعاد هویتی انسان مطالبی را خواندیم. توجه داشته باشید که نابرابری‌های طبیعی غالباً از نوع ویژگی‌های انتسابی هستند؛ در مقابل، نابرابری‌های اجتماعی غالباً از نوع ویژگی‌های اکتسابی هستند.

دیدگاه‌های نادرست درباره تفاوت‌ها و نابرابری‌ها

دو دیدگاه نادرست درباره تفاوت‌ها و نابرابری‌ها وجود دارد که هر دوی این نگاه‌ها به خطا منجر می‌شوند:

۱ در طول تاریخ، بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع، تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی را بهانه‌ای برای نابرابری‌های اجتماعی قرار داده‌اند.

مثال: در برخی جوامع، به دلیل تفاوت میان دو جنس (تفاوت اسمی) یا تفاوت میان هوش افراد (نابرابری طبیعی)، فرصت‌های شغلی، آموزشی یا حقوق اجتماعی نابرابر ایجاد شده است؛ مثلاً در گذشته، در بسیاری از کشورها زنان اجازه رأی‌دادن نداشتند یا افراد سیاه‌پوست از رفتن به مدارس خاص محروم بودند.

در نظام آپارتاید، تفکیک نژادی در اماکن عمومی؛ ایستگاه‌ها، ورزشگاه‌ها، بیمارستان‌ها، مدارس و... اجرا می‌شد.

اعتراضات زنان با پلاکاردهایی در دست برای احقاق حق رأی (لندن، ۱۹۱۱). در انگلستان، زنان در مقابل شوهر، مالک دارایی خویش نبودند. حق مالکیت، حق کار و حق رأی به تدریج و پس از دهه‌ها مبارزه، به زنان داده شد.

۲ عده‌ای در مخالفت با این نوع برخوردها، همه تفاوت‌ها و نابرابری‌ها را از نوع نابرابری اجتماعی می‌پندارند و همه نابرابری‌های اجتماعی را نیز مضر و مخرب می‌دانند.

مثال: برخی معتقدند که حتی تفاوت در درآمد یا سطح تحصیلات، صرف نظر از دلیل آن، ناعادلانه است و باید با سیاست‌های اجتماعی مانند آموزش رایگان یا مالیات، این نابرابری‌ها را کاهش داد.

اگر گفتی: الف) نوع تفاوت (اسمی - رتبه‌ای) را در موارد زیر مشخص کنید.

۱- ملیت:	۲- مهارت‌های شغلی:	۳- دین:	۴- توانایی جسمی:	۵- میزان EQ:
۶- زبان مادری:	۷- میزان مطالعه:	۸- گروه خونی:	۹- محل تولد:	۱۰- درآمد ماهانه:
۱- دارایی:	۲- فرصت‌های شغلی:	۳- میزان IQ:	۴- قدرت بدنی:	۵- امکانات آموزشی:

ب) نوع نابرابری (طبیعی - اجتماعی) را در موارد زیر مشخص کنید.

پ) در متن زیر، به کدام نوع از تفاوت‌ها و نابرابری‌ها اشاره شده است؟
«سیاسته‌سالاری در جوامعی تحقق می‌یابد که اعضای آن بر این باور باشند که کاملاً براساس هوش خود به ثروت و درآمد بهتر می‌رسند و عواملی مانند جنسیت و نژاد در آن بی‌تأثیر باشد.»

پاسخ: الف) ۱- اسمی ۲- رتبه‌ای ۳- اسمی ۴- رتبه‌ای ۵- رتبه‌ای ۶- اسمی ۷- رتبه‌ای ۸- اسمی ۹- اسمی ۱۰- رتبه‌ای / ب) ۱- اجتماعی ۲- اجتماعی

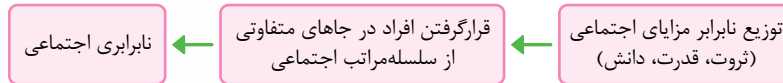
۳- طبیعی ۴- طبیعی ۵- اجتماعی / پ) هوش: نابرابری طبیعی - ثروت و درآمد: نابرابری اجتماعی - جنسیت و نژاد: تفاوت اسمی

سه رویکرد به نابرابری اجتماعی

هر سه نوع تفاوتی که توی بخش قبل بهش اشاره کردیم، می‌تونن توی جامعه‌شناسی بررسی بشن. به عبارت دیگر:

نابرابری‌های اجتماعی	از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه جامعه‌شناسان است و طبیعتاً در جامعه‌شناسی بررسی می‌شوند.
تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی	در حالت عادی در جامعه‌شناسی بررسی نمی‌شوند؛ اما در صورتی که به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند و در جامعه‌شناسی بررسی می‌شوند.

جامعه‌شناسان در مطالعه نابرابری‌های اجتماعی، به قشربندی اجتماعی در جوامع توجه دارند و می‌گویند علت نابرابری‌های اجتماعی این است که مزایای اجتماعی، یعنی ثروت، قدرت و دانش، به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده‌اند. از این‌رو برخی افراد در بالای سلسله‌مراتب اجتماعی قرار می‌گیرند و برخی دیگر در پایین آن.

برخی افراد برای دستیابی به مزایای اجتماعی راه هموارتری پیش رو دارند.

- ★ **چند نکته:** ۱) مفهوم قشربندی در جامعه‌شناسی، از زمین‌شناسی گرفته شده است و جامعه همانند زمین، دارای لایه‌بندی سلسله‌مراتبی دانسته شده است.
- ۲) گفتیم که توزیع نابرابر مزایای اجتماعی، در نهایت موجب نابرابری می‌شود؛ تصویر روبه‌رو نشان می‌دهد که برخی افراد برای دستیابی به مزایای اجتماعی، راه هموارتری پیش رو دارند (پس طبیعتاً در جاهای بهتری از سلسله‌مراتب اجتماعی قرار می‌گیرند).

سؤالی که در این بخش قصد داریم به آن پاسخ دهیم این است که آیا وجود نابرابری‌های اجتماعی برای جامعه ضرورت دارد؟ یا این که برای برقراری عدالت اجتماعی باید با نابرابری اجتماعی مبارزه کنیم و همه افراد و گروه‌ها را برابر نماییم؟ در پاسخ به این پرسش‌ها، رویکردهای متفاوتی وجود دارد. به طور خلاصه، به سه رویکرد درباره نابرابری اجتماعی می‌توان اشاره کرد:

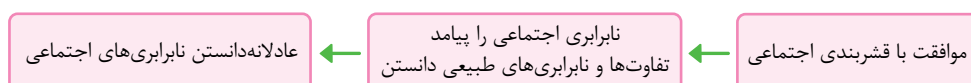
۱) برخی اندیشمندان بر این باورند که بهره‌مندی از مزایای اجتماعی باید متناسب با تلاش و توانایی افراد باشد؛ به این معنا که هر کس بیشتر تلاش کند و توانمندتر باشد، شایسته دریافت سهم بیشتری است. در مقابل، کسانی که تلاش یا توانایی کم‌تری دارند، به طور طبیعی از سهم کم‌تری برخوردار خواهند بود.	به اندیشمندان معتقد به این رویکرد، اندیشمندان لیبرالی یا موافقان قشربندی اجتماعی می‌گویند.
۲) در مقابل گروه اول، برخی اندیشمندان بر این باورند که بهره‌مندی از مزایای اجتماعی باید متناسب با نیاز افراد باشد؛ به این معنا که هر کس نیاز بیشتری دارد، باید سهم بیشتری از منابع و امکانات اجتماعی دریافت کند. در مقابل، افرادی که نیاز کم‌تری دارند، به طور طبیعی سهم کم‌تری خواهند داشت.	به اندیشمندان معتقد به این رویکرد، اندیشمندان کمونیستی یا مخالفان قشربندی اجتماعی می‌گویند.
۳) در نهایت گروهی از اندیشمندان در تلاش برای جمع بین دو رویکرد بالا هستند و معتقدند که هم تلاش و هم نیاز هر دو اهمیت دارند.	به اندیشمندان معتقد به این رویکرد، اندیشمندان طرفدار عدالت اجتماعی می‌گویند.

۱- رویکرد اول: مدل لیبرالی (رویکرد موافقان قشربندی اجتماعی)

این رویکرد، قشربندی اجتماعی را طبیعی و ضروری می‌داند و معتقد است نابرابری‌ها نتیجه تفاوت‌های افراد مانند تفاوت در تلاش و توانایی آن‌هاست؛ از سوی دیگر، این رویکرد نقش جامعه و نابرابری‌های ساختاری را نادیده می‌گیرد. در این بخش از درس، ابتدا عقاید این دیدگاه را بررسی می‌کنیم و سپس به سراغ انتقاداتی که به این رویکرد وارد شده است می‌رویم.

عقاید جامعه‌شناسان موافق قشربندی اجتماعی

- جامعه‌شناسان موافق قشربندی اجتماعی معتقدند که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد.
- مثال:** در یک شرکت بزرگ، مدیرعامل حقوق بسیار بالایی دریافت می‌کند، در حالی که کارگران ساده حقوق کم‌تری دارند. طرفداران قشربندی اجتماعی می‌گویند این نابرابری لازم و ضروری است؛ چون اگر همه حقوق یکسان بگیرند، کسی برای رسیدن به موقعیت‌های مهم تلاش نمی‌کند و نظم و کارایی سازمان از بین می‌رود.
- از نظر این اندیشمندان، نابرابری اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود.
- مثال:** فرض کنید دو کشاورز هر کدام یک هکتار زمین دارند؛ نفر اول به خاطر توانمندی بیشتر (نابرابری طبیعی)، محصول بیشتری برداشت می‌کند و نفر دوم به دلیل ناتوانی یا تنبلی، محصولی ندارد و در نتیجه، برای زنده‌ماندن مجبور می‌شود بخشی از زمینش را به نفر اول بدهد. تداوم این روند باعث می‌شود نفر اول ثروتمندتر و نفر دوم فقیرتر شود و در نهایت برای دیگری کار کند. این مثال نشان می‌دهد که تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی، می‌توانند به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند.
- از آن‌جا که این اندیشمندان، نابرابری‌های اجتماعی را پیامد تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی می‌دانند، معتقدند که این نابرابری‌ها عادلانه‌اند.

۴ این جامعه‌شناسان، **طرفدار قشربندی اجتماعی** هستند و معتقدند که از گذشته تا حال، هیچ جامعه‌ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است؛ یعنی قشربندی پدیده‌ای است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.

مثال: همان‌طور که در دوران باستان، جامعه مصر به طبقات مختلفی مانند فرعون، کاهنان، سربازان، کشاورزان و بردگان تقسیم می‌شد؛ امروزه نیز در جوامع مدرن، قشرهایی مانند مدیران، متخصصان، کارگران و بیکاران وجود دارند. این موضوع نشان می‌دهد که در تمام دوره‌های تاریخی، نوعی قشربندی اجتماعی وجود داشته است، حتی اگر شکل و عنوان آن فرق کرده باشد.

★ **نکته:** موارد زیر، نمونه‌هایی از عملکرد موافقان قشربندی اجتماعی است:

رزا پارکس، زن سیاه‌پوست آمریکایی بود که حاضر نشده بود جای خود را در اتوبوس به یک مرد سفیدپوست بدهد و به همین علت بازداشت و جریمه شد.

در نظام فئودالی، دهقانان شبیه برده بودند؛ مالک چیزی نبودند و به فئودال تعلق داشتند.

انتقاد به جامعه‌شناسان موافق قشربندی اجتماعی

۱ **گفتیم که اندیشمندان معتقد به این رویکرد، نابرابری اجتماعی را نتیجه تفاوت و نابرابری طبیعی می‌دانند؛ اما این دیدگاه درست نیست.** آن‌ها این واقعیت را نادیده می‌گیرند که نابرابری‌های اجتماعی، همیشه نتیجه نابرابری‌های طبیعی نیستند. توضیح بیشتر این‌که در هر جامعه‌ای، برخی از افراد در طبقه بالا و برخی دیگر در طبقه پایین متولد می‌شوند؛ یعنی نقطه شروع رقابت میان افراد، یکسان نیست. مثلاً کودکانی که در طبقه بالا متولد می‌شوند، نسبت به کودکانی که در طبقه پایین متولد می‌شوند، از امکانات آموزشی بهتری برخوردارند. در چنین شرایطی، یک نابرابری اجتماعی، مقدمه نابرابری‌های اجتماعی بعدی می‌شود؛ نه این‌که تفاوت یا نابرابری طبیعی باعث ایجاد نابرابری اجتماعی شود.

مثال: دو کودک را تصور کنید؛ یکی در خانواده‌ای ثروتمند به دنیا می‌آید که بهترین مدرسه، کلاس زبان، مهارت و امکانات آموزشی برایش فراهم است و دیگری در خانواده‌ای فقیر متولد می‌شود که حتی تأمین هزینه مدرسه‌رفتنش هم با مشکل مواجه است. سال‌ها بعد، کودک اول وارد دانشگاه معتبر و شغل عالی می‌شود، در حالی که کودک دوم شاید حتی نتواند دبیرستان را تمام کند. در این‌جا، نابرابری اجتماعی حاصل تفاوت طبیعی در هوش یا تلاش نیست، بلکه نتیجه تفاوت در طبقه اجتماعی است؛ یعنی یک نابرابری اجتماعی، علت یک نابرابری اجتماعی دیگر شده است.

۲ **طرفداران قشربندی با طبیعی دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع را در پدید آمدن و ادامه یافتن آن نادیده می‌گیرند و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند.**

۳ این اندیشمندان، با تأکید بر کارکردهای قشربندی، آن را تأیید و تثبیت می‌کنند.

۴ با این‌که طرفداران قشربندی اجتماعی، رقابت را در زندگی اجتماعی ضروری می‌دانند، اما از این نکته مهم غفلت می‌کنند که در رقابت عادلانه باید نقطه شروع رقابت یکسان باشد.

📌 **نکته ترکیبی (یادداشت می‌آید؟)** با نظریات اندیشمندان اقتصاد لیبرال، در درس ۹ یازدهم هم آشنا شدیم. این اندیشمندان، معتقد به رقابت و بازار آزاد هستند.

۲- رویکرد دوم: مدل کمونیستی (رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی)

این رویکرد، دقیقاً نقطه مقابل رویکرد اول قرار می‌گیرد. مخالفان قشربندی اجتماعی معتقدند نابرابری اجتماعی ناشی از سلطه و مالکیت خصوصی است، نه تفاوت‌های طبیعی؛ بنابراین برای برقراری عدالت باید مالکیت خصوصی را حذف کرد تا همه در شرایط برابر رقابت کنند. اما این اعتقاد آن‌ها ممکن است انگیزه تلاش را از بین ببرد. در این بخش از درس، ابتدا عقاید این دیدگاه را بررسی می‌کنیم و سپس به سراغ انتقاداتی که به این رویکرد وارد شده است می‌رویم.

عقاید جامعه‌شناسان مخالف قشربندی اجتماعی

۱ اندیشمندان اجتماعی که مخالف قشربندی اجتماعی هستند، معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی، ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه نتیجه روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌هاست و باید با آن مبارزه کرد.

مثال: در نظام برده‌داری، بردگان نه به خاطر ناتوانی یا تنبلی، بلکه صرفاً به دلیل موقعیت اجتماعی‌ای که در آن متولد شده‌اند، از حقوق انسانی و اجتماعی محروم هستند. در این نظام، اربابان از طریق سلطه، بردگان را مجبور به کار می‌کردند و ثروت حاصل از زحمت آن‌ها را خود بهره‌برداری می‌کردند. در این مثال، نابرابری اجتماعی نه به دلیل تفاوت‌های طبیعی، بلکه از طریق یک رابطه سلطه‌جویانه شکل گرفته است.

۲ این اندیشمندان، عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

📌 **نکته ترکیبی (یادداشت می‌آید؟)** در درس ۹ یازدهم با رویکرد کمونیستی آشنا شدیم. یاد گرفتیم که کمونیسم، جامعه آرمانی مارکس است. این رویکرد، عدالت

را شعار و هدف خود قرار داده بود، اما با دو مشکل مواجه شد: ۱ از بین رفتن آزادی‌های دنیوی و معنوی افراد، ۲ پیدایش طبقه‌ای جدید بر مدار قدرت.

۳ از نظر آنان، مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی شده است؛ بنابراین برای ایجاد برابری، باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت. مخالفان قشربندی گمان می‌کنند اگر مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت و بدین ترتیب، همگان شرایطی یکسان خواهند داشت.

مثال: فرض کنید در یک روستا، چند نفر بیشتر زمین‌های کشاورزی را در اختیار دارند و بقیه مردم یا زمین ندارند یا فقط قطعه کوچکی دارند. کسانی که مالک زمین هستند، محصولات بیشتری تولید می‌کنند و ثروتمند می‌شوند، در حالی که دیگران مجبورند برای امرار معاش، در زمین‌های آن‌ها کار کنند و مزد ناچیزی بگیرند. در این وضعیت، مالکیت زمین (به عنوان یک شکل از مالکیت خصوصی) باعث می‌شود عده‌ای در موقعیت برتر قرار بگیرند و بقیه وابسته و ضعیف باقی بمانند. مخالفان قشری اجتماعی می‌گویند اگر این زمین‌ها به طور مساوی بین همه تقسیم شود و مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر کسی در موقعیت پایین قرار نمی‌گیرد و همه در شرایطی برابر زندگی خواهند کرد.

نکته: در جوامع سوسیالیستی، مالکیت خصوصی وسایل تولید وجود نداشت. به عبارت دیگر، در این جوامع، افراد عادی اجازه نداشتند وسایل تولید مثل کارخانه، زمین‌های بزرگ کشاورزی یا ماشین‌آلات صنعتی را به صورت شخصی و خصوصی مالک باشند. در این نظام‌ها، مالک این وسایل دولت یا جامعه بود و هدف آن بود که تولید و سود حاصل از آن به صورت برابر میان همه تقسیم شود.

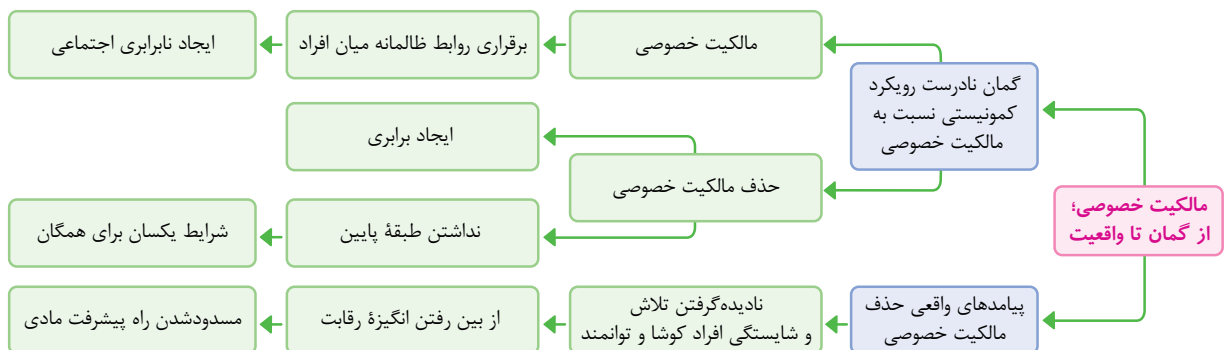
۴ از نظر آنان، قشری اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست خود آن‌هاست.

۵ تأکید آنان بر معایب قشری نشان می‌دهد که خواهان از میان برداشتن قشری هستند.

انتقاد به جامعه‌شناسان مخالف قشری اجتماعی

۱ گفتیم که در این رویکرد، با مالکیت خصوصی مخالفت می‌شود و سعی دارند این نوع مالکیت را حذف کنند، یعنی سعی دارند مالکیت را به دست دولت؛ اما حذف مالکیت خصوصی راه‌حل مناسبی برای برقراری عدالت در جامعه نیست و آثار منفی زیادی دارد. با حذف مالکیت خصوصی، انگیزه رقابت از بین می‌رود؛ زیرا این امر سبب می‌شود تلاش و شایستگی افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود.

۲ در این رویکرد، نقطه شروع رقابت یکسان می‌شود (یعنی همگان در شرایط برابر قرار می‌گیرند)؛ اما به دلیل این که انگیزه رقابت از بین می‌رود، راه پیشرفت مادی مسدود می‌گردد. یعنی چون طبق این رویکرد هر چه قدر تلاش کنیم، آفرش با بقیه برابر هستیم، پس افراد دیگه دست از تلاش برمی‌دارند.

نکته: عدالت لزوماً به معنای برابری مطلق نیست؛ یعنی لازم نیست همه به یک اندازه از همه چیز برخوردار باشند، بلکه هرکس باید به اندازه نیاز، تلاش یا شایستگی‌اش بهره‌مند شود.

جمع‌بندی مقایسه رویکردهای لیبرالی و کمونیستی نسبت به مفهوم نابرابری اجتماعی:

رویکرد لیبرالی	رویکرد کمونیستی
موافق قشری اجتماعی است.	مخالف قشری اجتماعی است.
نابرابری‌های اجتماعی را ضروری و عادلانه می‌داند.	نابرابری‌های اجتماعی را غیرضروری و ناعادلانه می‌داند.
نابرابری‌های اجتماعی را نتیجه تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی می‌داند.	نابرابری‌های اجتماعی را نتیجه روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها می‌داند.
قشری‌اندازی امری طبیعی است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.	قشری‌اندازی امری طبیعی نیست.
نقش انسان‌ها و جوامع را در پدید آمدن و ادامه یافتن قشری‌اندازی نادیده می‌گیرد و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌داند.	معتقد است قشری‌اندازی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست خود آن‌هاست.
با تأکید بر کارکردهای قشری‌اندازی، آن را تأیید و تثبیت می‌کند.	با تأکید بر معایب قشری‌اندازی، خواهان از میان برداشتن آن است.
مالکیت خصوصی را لازم و ضروری می‌داند.	به دنبال حذف مالکیت خصوصی است.
نقطه شروع رقابت عادلانه نیست.	نقطه پایان رقابت عادلانه نیست.
کلیدواژه‌ها: آزادی، رقابت، توانایی و شایستگی	کلیدواژه‌ها: عدالت، برابری و نیاز

★ **چند نکته:** ۱ در بخش اول درس، دو دیدگاه نادرست درباره تفاوت‌ها و نابرابری‌ها ذکر کردیم. **مورد اول** مربوط به رویکرد لیبرالی و **مورد دوم** مربوط به رویکرد کمونیستی است.

۲ رویکردهای لیبرالی و کمونیستی، درباره «تعیین دستمزد افراد» و «تعیین قیمت کار آن‌ها» با یکدیگر اختلاف دارند؛ فرض کنید مدیران یک شرکت تولیدی، درباره این موارد اختلاف نظر دارند:

ملک‌ها رویکردها	تعیین دستمزد کارکنان	تعیین قیمت کار کارکنان
اندیشمندان لیبرال	- پیشنهاد می‌کنند به هر کسی به اندازه‌ای که شایستگی دارد، دستمزد پرداخت شود. - این عده، تفاوت‌های افراد مانند توان جسمی و ذهنی، انگیزه و مهارت را برجسته می‌کنند، رقابت میان افراد برای تولید بیشتر را ضروری می‌دانند و افراد و گروه‌های «توانگر» را در اولویت قرار می‌دهند.	معتقدند بازار، همان‌طور که قیمت کالاها را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کند، می‌تواند قیمت کار افراد را نیز بر همین اساس مشخص نماید.
اندیشمندان کمونیست	- پیشنهاد می‌کنند از هر کس به اندازه توانش کار بخواهیم، اما به اندازه نیازش به او دستمزد بدهیم. - این عده شباهت‌های افراد مانند هم‌نوع، هم‌وطن و همکار بودن را برجسته می‌کنند و بر آن تأکید می‌نمایند، ولی افراد و گروه‌های «کم‌توان» را در اولویت قرار می‌دهند.	معتقدند بازار نمی‌تواند ارزش واقعی کالاها و کار افراد را مشخص کند. به همین دلیل، این گروه دخالت دولت برای کنترل بازار را لازم می‌دانند. آن‌ها به دولت اعتماد می‌کنند و معتقدند دولت به نمایندگی از همه و به نفع همه عمل می‌کند.

۳- رویکرد سوم: مدل عدالت اجتماعی

این رویکرد، حد وسط رویکردهای قبلی است؛ یعنی تلاش می‌کند هم رقابت را برقرار سازد و هم تا حد ممکن نیاز انسان‌ها را برطرف کند. در این بخش از درس، ابتدا انتقادات این رویکرد نسبت به رویکردهای قبلی را بررسی می‌کنیم و سپس به سراغ عقاید این دیدگاه می‌رویم.

انتقادات این رویکرد نسبت به رویکردهای قبلی

طرفداران عدالت اجتماعی معتقدند هیچ‌کدام از دو رویکرد قبل، **عادلانه نیستند**؛

این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند، حتی با داشتن شایستگی و تلاش برابر، به سادگی امکان رقابت با افرادی را که در طبقه اجتماعی بالا متولد می‌شوند، ندارند. (در رویکرد نخست، نقطه آغاز رقابت عادلانه نیست.)	مدل لیبرالی عادلانه نیست؛ زیرا:
در این رویکرد، افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند. (در رویکرد دوم، نقطه پایان رقابت عادلانه نیست.)	مدل کمونیستی عادلانه نیست؛ زیرا:

با توجه به موارد بالا، هر دو رویکرد به دلیل ناعادلانه بودن، با **فطرت انسانی** سازگار نیستند و در نتیجه به شکست می‌انجامند.

عقاید جامعه‌شناسان معتقد به عدالت اجتماعی

۱ در رویکرد عادلانه، مالکیت خصوصی **لغو نمی‌شود**؛ اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید. بدین منظور، دولت به نمایندگی از جامعه موظف است **نیازهای ضروری** همه افراد مانند خوراک، پوشاک و مسکن را تأمین کند. بدین ترتیب، همه کودکان از امکانات اولیه برای پیشرفت بهره‌مند می‌شوند و می‌توانند براساس توانایی و شایستگی خود با دیگران رقابت نمایند.

۲ دولت تلاش می‌کند برای **کاهش نابرابری‌های اجتماعی**، تدابیر بیشتری ببیند؛ مثلاً از ثروتمندان مالیات بگیرد و از آن برای رفع فقر در جامعه استفاده کند. موارد زیر، نمونه‌هایی از تدابیر دولت‌ها برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی است:

طرح خانه‌سازی عمومی برای
افشار کم‌درآمد در برزیل

دولت‌ها برای حمایت از افشار کم‌درآمد آن‌ها را
زیر چتر حمایت بیمه‌های اجتماعی قرار می‌دهند.

مالیات ابزاری برای کاهش
فاصله طبقاتی است.

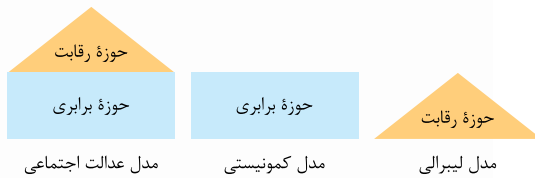
★ **نکته:** جوامع مختلف برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی، راهکارها و راه‌حل‌های مختلفی را در پیش می‌گیرند، از جمله: گرفتن مالیات از افشار برخوردار و پرداخت یارانه به افشار کم‌برخوردار. این راه‌حل‌ها در ایران نیز اجرا شده‌اند و تا حدی مؤثر بوده‌اند، اما به دلیل ضعف در اجرای عادلانه و هدفمند، نابرابری‌های اجتماعی هم‌چنان پابرجاست.

۳ این رویکرد نه با **رهاسازی مطلق** (مانند آن‌چه در رویکرد لیبرالی وجود دارد) موافق است و نه با **کنترل مطلق** (مانند آن‌چه در رویکرد کمونیستی وجود دارد)؛ یعنی نه اجرای عدالت را به دست نامرئی بازار می‌سپارد و نه دخالت همه‌جانبه دولت را می‌پذیرد.

۴ طرفداران این رویکرد به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند، اما به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها را از بین نمی‌برند. (برخلاف رویکرد کمونیستی)

★ **نکته:** رویکرد دوم معتقد به عدالت اقتصادی است و رویکرد سوم به عدالت اجتماعی اعتقاد دارد.

مقایسه رویکردهای مختلف نسبت به نابرابری اجتماعی

به شکل‌های مقابل توجه کنید. اگر مثلث را نماد یک جامعه دارای قشربندی بدانیم (که در آن بیشتر مردم در پایین و تعداد کمی در بالا هستند) و مستطیل را نماد جامعه‌ای بدون قشربندی محسوب کنیم (که همه در سطحی برابر از رفاه قرار دارند)، می‌توان سه مدلی که قبلاً خواندیم را این‌گونه خلاصه کرد:

- ۱ مدل لیبرالی:** جامعه‌ای کاملاً قشربندی‌شده است. افراد برای رسیدن به جایگاه‌های بالاتر رقابت می‌کنند و هر کس به اندازه تلاش و توان خود بهره‌مند می‌شود؛ اما در عمل، این مدل به نفع قوی‌ترهاست و ممکن است حق ضعیف‌ها پایمال شود.
- ۲ مدل کمونیستی:** هیچ قشربندی‌ای وجود ندارد. دولت مالکیت خصوصی را حذف کرده و همه دارایی‌ها را به صورت مساوی بین مردم توزیع می‌کند، بدون توجه به میزان تلاش یا توان افراد؛ در نتیجه، انگیزه رقابت و پیشرفت از بین می‌رود.
- ۳ مدل عدالت اجتماعی:** ترکیبی از دو مدل قبلی است. دولت نیازهای اولیه همه مردم را تأمین می‌کند (مثل کمونیسم)، اما امکان رقابت و پیشرفت بیشتر را هم برای افراد فراهم می‌کند (مثل لیبرالیسم)؛ به همین دلیل، نماد این مدل، ترکیبی از مثلث و مستطیل است.

۴ نکته گفتنی: الف) دو معلم در رابطه با «نابرابری‌های اجتماعی» در کلاس مباحثی را مطرح کردند؛ به ترتیب، هر یک از آرای ارائه‌شده متعلق به کدام معلم با چه دیدگاهی است؟

- ۱- دولت‌ها باید افراد کم‌درآمد را زیر چتر حمایت بیمه‌های اجتماعی قرار دهند.
 - ۲- افراد براساس توانایی و شایستگی خود با دیگران رقابت نمایند.
 - ۳- در نظام فئودالی، دهقانان شبیه برده بودند، مالک چیزی نبودند و به فئودال تعلق داشتند.
 - ۴- برقراری عدالت، با توزیع برابر ثروت امکان‌پذیر است.
- ب) در ارتباط با رویکردهای مختلف نسبت به نابرابری، هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ مرتبط است؟
- ۱- اشتراک رویکردهای لیبرالی و عدالت اجتماعی
 - ۲- اختلاف رویکرد کمونیستی با رویکرد عدالت اجتماعی
 - ۳- انتقاد رویکرد عدالت اجتماعی به رویکرد لیبرالی
- الف) عدم امکان رقابت افراد متولدشده در طبقه اجتماعی پایین
ب) اهمیت داشتن عدالت اقتصادی به جای عدالت اجتماعی
پ) لغونکردن مالکیت خصوصی

پاسخ: الف) ۱- رویکرد سوم (عدالت اجتماعی) ۲- رویکرد اول (لیبرالی) ۳- رویکرد اول (لیبرالی) ۴- رویکرد دوم (کمونیستی) / ب) ۱- پ ۲- ب ۳- الف

جامعه‌شناسی انتقادی

با مفهوم نابرابری اجتماعی و نظریات مرتبط با آن آشنا شدیم. این مفهوم، یکی از مفاهیم کلیدی در جامعه‌شناسی انتقادی است؛ در واقع جامعه‌شناسی انتقادی سعی دارد که نابرابری اجتماعی را نقد کند و برای اصلاح آن، راهکارهایی ارائه دهد. با ذکر این مقدمه، به سراغ بررسی رویکرد انتقادی می‌رویم.

برای درک بهتر جامعه‌شناسی انتقادی، مطالب این بخش از کتاب درسی را به چهار قسمت تقسیم کرده‌ایم: ۱) در بخش اول درس از پیوند دانش و ارزش و شکل‌گیری دانش انتقادی صحبت می‌کنیم. ۲) بخش دوم به بررسی مفاهیم کنش اجتماعی و ساختار اجتماعی اختصاص دارد؛ رویکرد انتقادی هم به نقش فعال انسان‌ها در ساخت جامعه توجه دارد و هم به تأثیر ساختارها بر زندگی آن‌ها. ۳) در بخش سوم به سراغ یکی از اصلی‌ترین کارکردهای جامعه‌شناسی انتقادی یعنی نقد سلطه می‌رویم. ۴) در پایان نیز، توانایی‌ها و محدودیت‌های این رویکرد در نقد وضعیت‌های ناعادلانه را ارزیابی می‌کنیم.

پیوند دانش و ارزش و شکل‌گیری دانش انتقادی

در پایان درس قبل گفتیم که جامعه‌شناسان انتقادی معتقدن رویکردهای تبیینی و تفسیری محافظه‌کار هستن و انسان‌ها رو در برابر وضعیت موجود منفعل و مپور می‌کنن. اما دلیل این ادعای رویکرد انتقادی چیست؟

کار داورى درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعى قرار گرفت و غیرعلمی قلمداد شد.

با غلبه رویکرد تبیینی: انتقاد از وضعیت موجود و تجویز راه‌حل برای بهترشدن آن کار علم قلمداد نمی‌شد.

مسئله «جدایی دانش و ارزش» مطرح شد؛ یعنی دانش و ارزش دو قلمرو متمایز و متقابل دارند؛ دانش، قلمرو تبیین و ارزش، قلمرو تفسیر معرفی می‌شد.

دانش	قلمرو تبیین	کشف و بازخوانی «واقعیت‌ها»
ارزش	قلمرو تفسیر	خلق و بازسازی «ارزش‌ها»

با غلبه رویکرد تفسیری: رویکرد تبیینی به حاشیه رفت و راه برای بازگشت دعاوی انتقادی و تجویزی به علوم اجتماعی باز شد.

این بار از «پیوند دانش و ارزش» سخن به میان می‌آید و «دانش انتقادی» شکل می‌گیرد. دانش انتقادی، دانشی است که از وضعیت موجود انتقاد می‌کند و می‌خواهد برای عبور از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب، راه‌حل ارائه کند. بدین ترتیب، از درون رویکرد تفسیری، نوع جدیدی از جامعه‌شناسی به نام «جامعه‌شناسی انتقادی» پدید آمد.

نکته: موارد زیر، نمونه‌هایی از کارکردهای دانش انتقادی در نقد پدیده‌های اجتماعی است:

دههٔ شصت میلادی عصر اعتراض سياه‌پوستان، سر بر کشیدن دوبارهٔ جنبش زنان، جنبش دانشجویی و جنبش ضد جنگ ویتنام بود.

❖ رویکرد جامعه‌شناسی انتقادی ویژگی‌هایی به شرح زیر دارد:

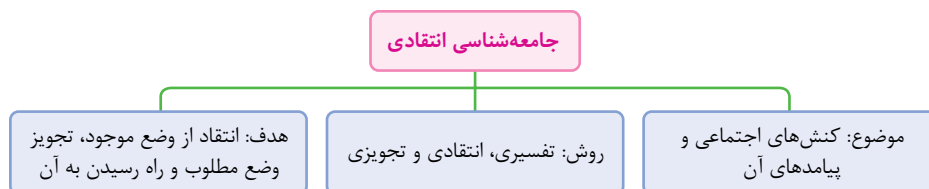
❶ به توصیف و تبیین پدیده‌های اجتماعی بسنده نمی‌کند بلکه به داوری ارزشی پدیده‌های مورد مطالعه می‌پردازد و آن را با ملاک‌های ارزشی (خوب و بد) و هنجاری (باید و نباید) ارزیابی می‌کند. یعنی هم کارکرد رویکرد تبیینی (یعنی تبیین) و رویکرد تفسیری (یعنی توصیف) رو شامل می‌شود؛ هم کارکرد اقتصادی فودش (یعنی انتقاد و داوری) رو دارد.

مثال: رویکرد انتقادی صرفاً به توصیف و تبیین تبعیض نژادی در جوامع نمی‌پردازد، بلکه آن را تقبیح و از آن انتقاد می‌کند و یا عدالت اجتماعی را تحسین می‌کند و برای گسترش آن راه‌حل‌هایی تجویز می‌کند.

❷ جامعه‌شناسی انتقادی، علم را به معنای حسی و تجربی آن محدود نمی‌کند و تلاش می‌کند از محدودیت‌های علم تجربی رها شود تا بتواند چنین معیارهایی را (برای داوری کردن) جست‌وجو کند.

❸ مهم‌ترین هدف جامعه‌شناسی انتقادی، نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی و تجویز راه‌حل‌هایی برای رسیدن به یک وضعیت بهتر است. فاصلهٔ میان وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی، جامعه‌شناسی را به داوری دربارهٔ ارزش‌ها و انتقاد از آن‌ها می‌کشاند.

❹ جامعه‌شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد، به معیارهای علمی نیاز دارند تا براساس آن وضعیت موجود را ارزیابی کنند، تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم کنند و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهند.

کنش اجتماعی و ساختار اجتماعی در رویکرد انتقادی

❖ زندگی اجتماعی انسان، دو وجه دارد: ❶ از سویی افراد در زندگی گروهی خود با یکدیگر، جهان اجتماعی و ساختارهای آن را می‌سازند. ❷ از سوی دیگر، هر جهان اجتماعی الزام‌ها و پیامدهایی دارد که زندگی انسان‌ها را متأثر می‌سازد.

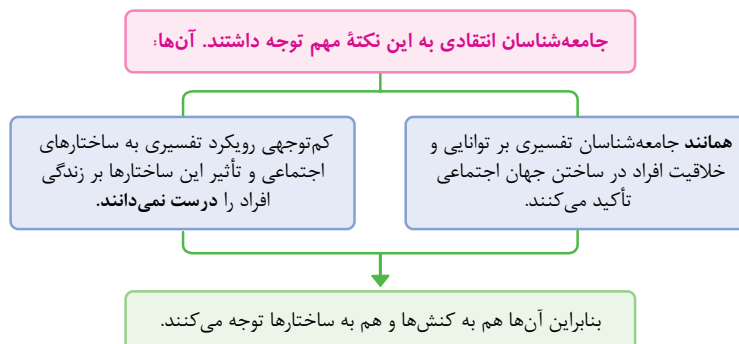
مثال: افراد قانون می‌سازند (ساخت جهان اجتماعی)، اما پس از آن باید از قانون تبعیت کنند (تأثیر ساختار بر افراد).

نکته ترکیبی (یادآورد): در درس ۶ دهم هم مطلبی مشابه همین مطلب خواندیم: تا زمانی که یک جهان اجتماعی از طریق مشارکت اجتماعی افراد

پا برجاست، پیامدهای آن نیز باقی است. با تغییر جهان اجتماعی موجود و به دنبال آن، برداشته‌شدن الزام‌هایش، جهان اجتماعی جدیدی شکل می‌گیرد و پیامدهای دیگری به دنبال می‌آورد.

❖ همواره این امکان وجود دارد که یکی از این دو وجه زندگی اجتماعی بیشتر مورد توجه و تأکید قرار گیرد و وجه دیگر آن نادیده گرفته شود؛ یعنی گاهی نظام اجتماعی و ساختارهای آن و گاهی کنش‌های اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرند. برجسته کردن یک وجه زندگی اجتماعی و تأکید بر آن و نادیده گرفتن وجه دیگر، می‌تواند آثار و پیامدهای نامطلوبی برای زندگی اجتماعی به وجود بیاورد.

مثال: در یک مدرسه، اگر فقط به خواسته‌ها و علاقه‌های دانش‌آموزان (کنش‌ها) توجه شود و مقررات و نظم مدرسه (ساختار) نادیده گرفته شود، ممکن است بی‌نظمی و کاهش کیفیت آموزش به وجود آید. در مقابل، اگر فقط روی مقررات (ساختار) تمرکز شود و خواسته‌های دانش‌آموزان (کنش‌ها) نادیده گرفته شود، ممکن است پیامد آن نارضایتی و افت تحصیلی باشد.

نقد سلطه

- جامعه‌شناسان انتقادی به نقد سلطه در روابط و مناسبات میان افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها می‌پردازند. آن‌ها معتقدند به دو دلیل باید به نقد سلطه پرداخت:
 - ۱ گاهی جهان اجتماعی و ساختارهای آن که به دست خود انسان‌ها ایجاد شده‌اند، سازندگان خود را زیر سلطه درمی‌آورند. بی‌توجهی به ساختارهای اجتماعی و نادیده گرفتن آن‌ها، به معنای چشم‌پوشی از آثار و پیامدهای مخرب آن‌هاست؛ زیرا انتقاد از ساختارهای اجتماعی را ناممکن می‌سازد و در نتیجه، امکان کنترل آثار مخرب آن‌ها از دست می‌رود.
 - ۲ مهم‌تر این‌که گاهی معناها، ارزش‌ها و ساختارهایی که گروه یا قومی می‌سازند، گروه یا قوم دیگری را زیر سلطه خود درمی‌آورد و سرکوب می‌کند.
- بنابراین جامعه‌شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تأکید می‌کنند تا:
 - اولاً از سلطه چنین ساختارهایی بر انسان‌ها پیشگیری کنند.
 - ثانیاً زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر را فراهم آورند.

نکته: در گذشته و قبل از پوان متیهر، اعتقاد بر این بود که: «حقیقت وجود دارد، می‌توانیم اون رو بشناسیم و باید بوش پایبند باشیم». به عبارت دیگر: اولاً، حقایق و ارزش‌هایی فراتر از انسان وجود دارد که هستی آن‌ها وابسته به انسان نیست؛ یعنی این حقایق ساخته و پرداخته ذهن‌ها و فرهنگ‌های بشری نیستند که از جایی به جایی و از زمانی به زمانی دیگر تغییر کنند. ثانیاً، انسان امکان شناخت و دریافت این حقایق را دارد و باید برای دسترسی به آن‌ها تلاش کند. البته انسان‌ها پس از شناخت این ارزش‌ها ممکن است زندگی خود را براساس آن‌ها تنظیم کنند یا برخلاف آن‌ها عمل کنند. ثالثاً، انسان در شناخت صحیح این حقایق و ارزش‌ها ممکن است دچار خطا و اشتباه شود، ولی هرگز به سبب اشتباهات احتمالی خود از شناخت این حقایق دست نمی‌کشد.

اما در جامعه‌شناسی انتقادی اعتقاد بر این است که: «ممکنه حقیقت مطلق نباشه، اما باید معیارهایی بسازیم تا بهتر زندگی کنیم». به عبارت دیگر: اکنون، در زمانه و زمینه جهان متجدد، جامعه‌شناسی انتقادی بدون پذیرش این اصول سه‌گانه، در جست‌وجوی ملاک‌ها و معیارهایی است تا براساس آن‌ها بتواند به نقد و ارزیابی زندگی اجتماعی انسان‌ها بپردازد و با شناسایی وضع مطلوب بشر، برای عبور از وضع موجود به وضع مطلوب راهی نشان دهد.

ارزیابی دستاوردهای جامعه‌شناسی انتقادی

جامعه‌شناسی انتقادی مثل هر رویکرد دیگری، به سری مزایا و به سری معایب دارد. به طور کلی، جامعه‌شناسی انتقادی ملاکی برای تشخیص درستی یا نادرستی ارائه نمی‌دهد (معایب)؛ ولی سلطه و سرکوب رو نقد می‌کنه (مزایا). یعنی نمی‌گه کدوم فرهنگ «درسته» و توی این زمینه ملاکی برای ارائه نداره؛ ولی وقتی اراده یک فرد یا گروه سرکوب یا تعمیل بشه، از اون انتقاد می‌کنه.

- جامعه‌شناسی انتقادی با پذیرش رویکرد تفسیری معتقد است که تمام معانی و ارزش‌ها ساخته و پرداخته اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌هاست. هر فرد، گروه و فرهنگی اراده خاص خود را دارد و معانی و ارزش‌های ویژه خود را خلق می‌کند که:
 - الف) هیچ‌کدام بهتر یا بدتر از دیگری نیستند. (ب) یا هیچ‌کدام درست یا غلط و حق یا باطل نیستند.
- گفتیم که رویکرد انتقادی به دنبال ملاک‌هایی فراتر از ملاک‌های رویکردهای تبیینی و تفسیری بهره؛ اما رویکرد انتقادی هیچ‌گونه حقیقت یا فضیلتی را کشف نمی‌کند تا براساس این حقایق و فضایل به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها و جوامع بپردازد. بلکه برای دفاع از اراده افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها معتقد است که:
 - الف) نباید اراده فرد یا گروهی بر فرد یا گروه دیگری تحمیل شود. (ب) یا فرهنگی از گستره جغرافیایی و محدوده تاریخی خود فراتر رود و بر فرهنگ دیگری اعمال سلطه کند.

چند نکته: ۱ در این درس، دو نقطه اشتراک رویکردهای انتقادی و تفسیری را بررسی کردیم:

- اولاً هر دو رویکرد بر توانایی و خلاقیت انسان در ساختن جهان اجتماعی تأکید می‌کنند.
- ثانیاً هر دو رویکرد تمامی معانی و ارزش‌ها را ساخته اراده افراد، گروه و فرهنگ‌ها می‌دانند.
- ۲ گفتیم که جامعه‌شناسی انتقادی دنبال نفعه، اما نمی‌تونه از حقیقت یا فضیلت مطلق حرف بزنه. یکی از اون فضیلت‌ها که درباره‌ش اختلاف نظر هست، عدالته. اگر چه عدالت همواره مورد توجه و علاقه انسان‌ها بوده است، ولی برای همه دیدگاه‌هایی که درباره آن سخن می‌گویند، اهمیت یکسانی ندارد:

عدالت را اساسی‌ترین ارزش یا یکی از اساس‌ترین ارزش‌ها می‌دانند.	برخی دیدگاه‌ها
قانون اساسی کشور ما از این دیدگاه پیروی کرده!	
به عدالت به این دلیل اهمیت می‌دهند که وسیله‌ای برای تحقق ارزش‌های دیگر است.	برخی دیدگاه‌ها
مثلاً عدالت رو مقدمه دستیابی به رفاه مادی یا آزادی می‌دونن!	

آه گفتی: الف) درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر درباره رویکرد انتقادی را مشخص کنید.

- ۱- با حذف وجه ساختاری زندگی اجتماعی، تنها بر کنش‌های فردی و اراده کنشگران تمرکز می‌کند.
- ۲- با عبور از مرزهای علم تجربی، به پیوند میان دانش و ارزش باور دارد و هدف آن، نقد وضعیت موجود و ارائه راه‌حلی برای رسیدن به وضعیت مطلوب است.
- ۳- یکی از دستاوردهای آن، کشف حقیقتی جهان‌شمول برای تمام فرهنگ‌هاست که بتواند مبنای داوری ارزشی قرار گیرد.
- ۴- برای ارزیابی وضعیت موجود، به جدایی دانش از ارزش پایبند نیست و بر پیوند میان شناخت علمی و داوری ارزشی تأکید دارد تا بتواند راهی برای گذار به وضع مطلوب ارائه دهد.

- (ب) از بین موارد زیر، کدام موارد از اشتراکات رویکردهای تفسیری و انتقادی است؟
- ۱- نادرست دانستن کم توجهی به ساختارهای اجتماعی و تأثیر این ساختارها بر زندگی افراد
 - ۲- اعتقاد به ساخته شدن تمام معانی و ارزش‌ها از طریق اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها
 - ۳- تأکید بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی
 - ۴- منفعل و مجبور ساختن انسان‌ها در پذیرش وضعیت موجود

✓ **پاسخ: الف) ۱- نادرست** (جامعه‌شناسی انتقادی نسبت به کم توجهی رویکرد تفسیری به ساختارها انتقاد دارد). ۲- درست ۳- نادرست (جامعه‌شناسی انتقادی حقیقت مطلق یا جهان‌شمول را کشف نمی‌کند، بلکه با احترام به تنوع فرهنگ‌ها از سلطه انتقاد می‌کند). ۴- درست / (ب) موارد (۲) و (۳) از اشتراکات رویکردهای تفسیری و انتقادی است. موارد (۱) و (۴) از انتقادات رویکرد انتقادی نسبت به رویکرد تفسیری است.

مقایسه رویکردهای تبیینی، تفسیری و انتقادی

تا این‌جا با سه رویکرد اصلی در جامعه‌شناسی آشنا شدیم: رویکرد تبیینی، رویکرد تفسیری و رویکرد انتقادی. در این بخش، برای جمع‌بندی و درک بهتر، این سه رویکرد را از سه جنبه با یکدیگر مقایسه و بررسی می‌کنیم.

۱ هر یک از این سه رویکرد، موضوع، روش و هدف متفاوتی دارد: (البته این جدول در فعالیت کتاب درسی در درس ۸ آمده است).

جامعه‌شناسی تبیینی	جامعه‌شناسی تفسیری	جامعه‌شناسی انتقادی
چه چیز را مطالعه می‌کند؟ (موضوع)	جامعه و پدیده‌های اجتماعی	کنش‌های اجتماعی و «پیامدها»ی آن‌ها
چگونه مطالعه می‌کند؟ (روش)	حس و تجربه (نگاه از بیرون)	تفسیر (نگاه از درون به پدیده‌ها برای یافتن معنای آن‌ها)
به دنبال چیست؟ (هدف)	قدرت پیش‌بینی، پیشگیری و کنترل جامعه از طریق شناخت نظم اجتماعی	معنابخشی و انسجام‌بخشی به زندگی اجتماعی

۲ مطالب اصلی این سه رویکرد، به ترتیب در درس‌های ۳، ۵ و ۷ کتاب دوازدهم آمده است. اسم این درس‌ها، کاملاً با محتوا و مفاهیم کلیدی این رویکردها منطبق است:

درس ۳	نظم اجتماعی	مرتبط با رویکرد تبیینی
درس ۵	معنای زندگی	مرتبط با رویکرد تفسیری
درس ۷	نابرابری اجتماعی	مرتبط با رویکرد انتقادی

۳ در قسمت «سخنی با دانش‌آموز» در ابتدای کتاب دوازدهم، مطالبی درباره رویکردهای سه‌گانه جامعه‌شناسی مطرح شده است. این مطالب که مربوط به نقاط قوت و ضعف این رویکردهاست، بارها در کنکور مورد پرسش قرار گرفته است:

رویکرد	نقطه قوت	نقطه ضعف
تبیینی	مطالعه نظم اجتماعی	فهم کنش اجتماعی
تفسیری	فهم معنای زندگی	مطالعه و بررسی قدرت اجتماعی
انتقادی	مطالعه نابرابری اجتماعی	ارائه معیارهای جهان‌شمول برای رفع منازعات هویتی

درس هشتم: سیاست هویت

🌐 **دورنما:** در این درس درباره سیاست‌گذاری هویتی صحبت می‌کنیم. دولت‌ها در هر جامعه‌ای، برای شکل‌دهی به هویت ملی و هم‌چنین برای تعیین نحوه توزیع منابع و مزایا، ناچار هستن در حوزه هویت سیاست‌گذاری کنن. در بخش اول این درس، با انواع روش‌های سیاست‌گذاری هویتی و تحولاتی که این روش‌ها در گذر زمان داشتن، آشنا می‌شیم. در درس قبل یاد گرفتیم که رویکرد انتقادی نمی‌تونه یک معیار جهان‌شمول برای حل منازعات و اختلافات هویتی ارائه بده؛ بنابراین در بخش دوم این درس با رویکرد دیگری در جامعه‌شناسی، یعنی رویکرد نسبی‌گرایانه آشنا می‌شیم؛ رویکردی که تلاش می‌کنه راه‌حلی برای منازعات هویتی ارائه بده.

سیاست‌گذاری هویتی

در این بخش، ابتدا درباره خود مفهوم هویت و سند هویتی انسان‌ها (یعنی شناسنامه) صحبت می‌کنیم؛ در ادامه، سیاست‌گذاری را تعریف می‌کنیم و ضرورت وجود آن را بررسی می‌کنیم؛ در نهایت نیز انواع روش‌های سیاست‌گذاری درباره هویت‌ها را توضیح می‌دهیم.

۴۵۵- به ترتیب کدام گزینه در رابطه با «افتراق تیرانی و دموکراسی از منظر ارسطو»، «وجود پیوند میان اقتصاد و سیاست یک جامعه»، «میزان گستره جهان اجتماعی» و «اشتراک سوسیالیسم و کمونیسم» صحیح است؟
(ترکیبی درس‌های ۳ و ۱۵، درس ۹، یازدهم و درس ۶ دوازدهم)

- (۱) روش تصمیم‌گیری - انسجام اجتماعی - شناخت آن از پدیده‌های جهان - قائل‌نبودن به مالکیت خصوصی
- (۲) تعداد حاکمان - یکپارچگی نظام - فرهنگ و معانی آن - مراحل انتقالی برای رسیدن به جامعه آرمانی مارکس
- (۳) شیوه حکومت - ساختار اجتماعی - تعداد حاملان و عاملان آن - رویکردهای جامعه‌گرا
- (۴) کمیت افراد تأثیرگذار - یکپارچگی نظام - دانش و آگاهی آن - عبور از اقتصاد سرمایه‌داری

درس هفتم: نابرابری اجتماعی

آموزش و تمرین

تفاوت یا نابرابری

۴۵۶- به ترتیب، نابرابری در هر یک از این ویژگی‌ها، مربوط به کدام دسته از تفاوت‌های میان افراد است؟ «تخصیلات - هوش - جنسیت - ثروت - نژاد»
(۱) تفاوت اسمی - نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی
(۲) نابرابری اجتماعی - نابرابری طبیعی - تفاوت اسمی - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی
(۳) تفاوت اسمی - نابرابری اجتماعی - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی - نابرابری طبیعی
(۴) نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی - تفاوت اسمی - نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی

۴۵۷- در کدام نوع از تفاوت‌های میان انسان‌ها، نمی‌توان افراد را براساس آن‌ها، رتبه‌بندی کرد؟ فردی که در یک خانواده‌ای از طبقه پایین متولد می‌شود، چه نوع تفاوتی را تجربه می‌کند؟ نابرابری در قد و ضریب هوشی مربوط به کدام نوع از تفاوت‌ها است؟

- (۱) نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی - تفاوت اسمی
- (۲) تفاوت اسمی - نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی
- (۳) نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی
- (۴) تفاوت اسمی - نابرابری اجتماعی - نابرابری طبیعی

۴۵۸- نوع نابرابری را در «ضریب هوشی»، «ثروت»، «جنسیت» و «دانش» مشخص کنید.
(فارج از کشور ۹۸)

- (۱) رتبه‌ای اجتماعی - اسمی اجتماعی - طبیعی رتبه‌ای - اجتماعی
- (۲) طبیعی رتبه‌ای - اجتماعی - طبیعی اسمی - اجتماعی رتبه‌ای
- (۳) رتبه‌ای طبیعی - اجتماعی اسمی - طبیعی - طبیعی رتبه‌ای
- (۴) اسمی طبیعی - اجتماعی رتبه‌ای - اجتماعی اسمی - اجتماعی رتبه‌ای

۴۵۹- در متن زیر، به ترتیب به کدام نوع از تفاوت‌ها یا نابرابری‌ها اشاره شده است؟
(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

«عوامل محیطی بسیاری از جمله مذهب، نژاد، سطح تحصیلات والدین و ... بر نقش‌پذیری جنسیتی افراد تأثیرگذار است. از سوی دیگر این نقش‌ها نیز بر طیف وسیعی از ویژگی‌های هویتی مانند درآمد افراد اثر می‌گذارد.»

- (۱) تفاوت اسمی - تفاوت اسمی - تفاوت رتبه‌ای - تفاوت اسمی - نابرابری اجتماعی
- (۲) نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی - تفاوت رتبه‌ای - نابرابری طبیعی - تفاوت رتبه‌ای
- (۳) نابرابری طبیعی - نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی - تفاوت رتبه‌ای
- (۴) تفاوت اسمی - تفاوت اسمی - تفاوت رتبه‌ای - نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی

۴۶۰- در عبارت زیر به ترتیب به کدام یک از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های اجتماعی اشاره شده است؟
(سراسری نوپت اول ۱۳۰۲)

«پسری سفیدپوست، با وضعیت اقتصادی مرفه اما ضریب هوشی پایین، در کارخانه‌ای که مشغول به کار بود نتوانست به عضویت در هیئت مدیره کارخانه راه یابد.»
(۱) اسمی - رتبه‌ای - اسمی اجتماعی - رتبه‌ای طبیعی - رتبه‌ای اجتماعی
(۲) اسمی - اسمی - رتبه‌ای اجتماعی - رتبه‌ای طبیعی - رتبه‌ای اجتماعی
(۳) رتبه‌ای طبیعی - اسمی - رتبه‌ای اجتماعی - اسمی طبیعی - اسمی اجتماعی
(۴) رتبه‌ای طبیعی - اسمی - رتبه‌ای اجتماعی - رتبه‌ای طبیعی - رتبه‌ای اجتماعی

سه رویکرد به نابرابری اجتماعی

۴۶۱- کدام تفاوت میان انسان‌ها، یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه جامعه‌شناسان است و جامعه‌شناسان در مطالعه آن به چه عامل یا عواملی توجه دارند؟

- (۱) نابرابری‌های اجتماعی - ثروت، قدرت و دانش
- (۲) نابرابری‌های طبیعی - قشربندی اجتماعی
- (۳) نابرابری‌های اجتماعی - قشربندی اجتماعی
- (۴) نابرابری‌های طبیعی - شغل - تحصیلات و درآمد

۴۶۲- در رابطه با جامعه‌شناسان موافق قشربندی اجتماعی، کدام گزینه درست نیست؟

- (۱) این جامعه‌شناسان معتقدند که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد؛ از نظر آنان نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی برمی‌خیزند.
- (۲) آن‌ها با طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع در پدیدآمدن و تداوم آن را نادیده گرفته و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند.
- (۳) آن‌ها رقابت را در زندگی اجتماعی ضروری دانسته و معتقدند قشربندی پدیده‌ای است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.
- (۴) از نظر آنان، مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی شده است.

۴۶۳- در پاسخ به این سؤال که «آیا وجود نابرابری‌های اجتماعی برای جامعه ضرورت دارد؟» رویکردهای متفاوتی در میان جامعه‌شناسان شکل گرفته است. هر یک از عبارت‌های زیر به ترتیب مربوط به کدام رویکرد است؟

- نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی برمی‌خیزند و برای بقای جامعه ضروری هستند.
- نابرابری‌های اجتماعی از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزند و باید با آن‌ها مبارزه کرد.

- (۱) رویکرد دوم: طرفداران عدالت اجتماعی - رویکرد سوم: مخالفان قشربندی اجتماعی
- (۲) رویکرد اول: موافقان قشربندی اجتماعی - رویکرد سوم: طرفداران عدالت اجتماعی
- (۳) رویکرد اول: موافقان قشربندی اجتماعی - رویکرد دوم: مخالفان قشربندی اجتماعی
- (۴) رویکرد سوم: مخالفان قشربندی اجتماعی - رویکرد دوم: طرفداران عدالت اجتماعی

۴۶۴- هر یک از ویژگی‌های زیر به ترتیب مربوط به کدام رویکرد است؟

«فراهم کردن امکان رقابت برای همگان، لغو مالکیت خصوصی، عادلانه بودن نابرابری‌های اجتماعی»

- (۱) مخالفان قشربندی اجتماعی - موافقان عدالت اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی
- (۲) طرفداران عدالت اجتماعی - طرفداران عدالت اقتصادی - موافقان قشربندی اجتماعی
- (۳) طرفداران عدالت اقتصادی - مخالفان قشربندی اجتماعی - موافقان قشربندی اجتماعی
- (۴) طرفداران عدالت اجتماعی - طرفداران قشربندی اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی

۴۶۵- هر یک از دیدگاه‌های زیر مربوط به کدام مدل نابرابری‌های اجتماعی است؟

- جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند.
- نابرابری‌های اجتماعی از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد.
- با تأکید بر قشربندی اجتماعی، آن را تأیید و تثبیت می‌کند.

- (۱) عدالت اجتماعی - لیبرالی - کمونیستی - لیبرالی
- (۲) کمونیستی - لیبرالی - رقابتی - عدالت اجتماعی
- (۳) برابری - رقابتی - عدالت اجتماعی - کمونیستی
- (۴) رقابتی - کمونیستی - لیبرالی - عدالت اجتماعی

(سراسری ۹۸)

۴۶۶- به ترتیب این اعتقادات، متعلق به کدام رویکرد به نابرابری اجتماعی است؟

- باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت.
- از ثروتمندان مالیات گرفته شود.

- قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تغییر با تداوم آن نیز به دست آن‌هاست.

- (۱) مخالفان قشربندی اجتماعی - طرفداران قشربندی اجتماعی - طرفداران عدالت اجتماعی
- (۲) طرفداران عدالت اجتماعی - طرفداران قشربندی اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی
- (۳) مخالفان قشربندی اجتماعی - طرفداران عدالت اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی
- (۴) طرفداران قشربندی اجتماعی - عادلانه - مخالفان قشربندی اجتماعی

(سراسری ۱۴۰۱)

۴۶۷- هر یک از باورهای زیر در مورد «نابرابری‌های اجتماعی» به ترتیب با کدام مدل سازگاری دارد؟

- قشربندی در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.
- خواهان از میان برداشتن قشربندی هستند.

- عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند.
- مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود.

- (۱) لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی - لیبرالی
- (۲) کمونیستی - لیبرالی - لیبرالی - عدالت اجتماعی
- (۳) لیبرالی - کمونیستی - کمونیستی - عدالت اجتماعی
- (۴) عدالت اجتماعی - لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی

(فاز ۱ از کشور ۱۴۰۱)

۴۶۸- هر یک از باورهای زیر در مورد «نابرابری‌های اجتماعی» به ترتیب، با کدام مدل سازگاری دارد؟

- نابرابری‌های اجتماعی، نتیجه تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی هستند.

- عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که عدالت با توزیع برابر ثروت برقرار می‌شود.

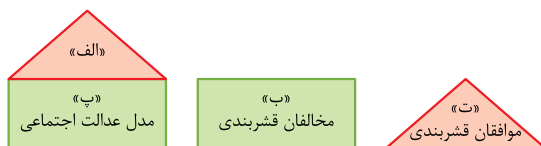
- قشربندی اجتماعی، توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آن‌هاست.

- دولت از ثروتمندان مالیات بگیرد.

- (۱) کمونیستی - لیبرالی - لیبرالی - کمونیستی
- (۲) لیبرالی - عدالت اجتماعی - کمونیستی - کمونیستی
- (۳) لیبرالی - کمونیستی - کمونیستی - عدالت اجتماعی
- (۴) عدالت اجتماعی - لیبرالی - کمونیستی - عدالت اجتماعی

۴۶۹- با توجه به رویکردهای مختلف درباره قشربندی اجتماعی، به ترتیب مصادیق «الف»، «ب»، «پ» و «ت» در مدل‌های زیر کدام‌اند؟

- (۱) حوزه برابری - مدل لیبرالی - حوزه رقابت - مدل کمونیستی
- (۲) حوزه برابری - مدل کمونیستی - حوزه رقابت - مدل لیبرالی
- (۳) حوزه رقابت - مدل کمونیستی - حوزه برابری - مدل لیبرالی
- (۴) حوزه رقابت - مدل لیبرالی - حوزه برابری - مدل کمونیستی

۴۷۰- هر یک از ویژگی‌های زیر مربوط به کدام قسمت نمودار است؟

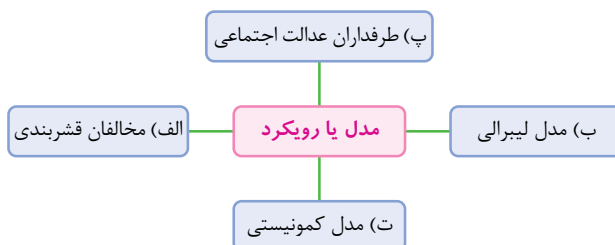
- نقطه آغاز رقابت میان افراد، ناعادلانه است.

- نقطه پایان رقابت میان افراد، ناعادلانه است.

- با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

- به عدالت و آزادی به طور هم‌زمان توجه می‌شود.

- (۱) ب - ت - پ - الف
- (۲) ب - ت - الف - پ
- (۳) ت - پ - ب - الف
- (۴) ت - الف - ب - پ

۴۷۱- طرفداران قشربندی اجتماعی معتقدند: «نابرابری‌های اجتماعی نتیجه نابرابری‌های طبیعی است.» انتقاداتی بر این دیدگاه وارد شده است.

کدام عبارت مربوط به انتقاد بر این دیدگاه نیست؟

- (۱) با تأکید بر کارکردهای قشربندی اجتماعی آن را تأیید و تثبیت می‌کنند. آن‌ها نمی‌توانند نابرابری اجتماعی میان افرادی که در طبقات اجتماعی مختلف متولد می‌شوند را توضیح دهند.

- (۲) با طبیعی دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها در پدید آمدن و تداوم آن را نادیده گرفته و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند.

- (۳) در هر جامعه‌ای برخی از افراد در طبقه بالا و برخی دیگر در طبقه پایین متولد می‌شوند. در این گونه موارد نقطه شروع رقابت، یکسان نیست و یک نابرابری اجتماعی مقدمه نابرابری‌های اجتماعی بعدی می‌شود، نه یک نابرابری طبیعی.

- (۴) رویکرد عادلانه‌ای نیست، زیرا انگیزه رقابت از بین می‌رود و حقوق افراد توانمند و کوشا نیز به اندازه استحقاق آن‌ها پرداخت نمی‌شود.

۴۷۲- کدام یک از انتقادات وارد بر رویکرد کمونیستی نسبت به نابرابری اجتماعی است؟

- (۱) با حذف مالکیت خصوصی انگیزه رقابت از بین می‌رود. - نقطه شروع رقابت‌ها یکسان نیست.
- (۲) راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود. - تلاش و شایستگی افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته می‌شود.
- (۳) باعث تثبیت نابرابری‌های اجتماعی می‌شوند. - قشر بندی را در زندگی اجتماعی ضروری می‌دانند.
- (۴) مالکیت خصوصی لغو می‌شود. - با توزیع برابر ثروت، آزادی و عدالت برقرار نمی‌شود.

۴۷۳- در رابطه با دیدگاه طرفداران عدالت اجتماعی، کدام یک درست نیست؟

- (۱) در رویکرد عادلانه، مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم و نقطه شروع رقابت را یکسان کند.
- (۲) این رویکرد نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق. نه اجرای عدالت را به دست نامرئی بازار می‌سپارد و نه دخالت همه‌جانبه دولت را می‌پذیرد.
- (۳) دولت به نمایندگی از جامعه موظف است نیازهای ضروری همه افراد را تأمین نماید و تلاش کند برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی تدابیر بیشتری ببیند.
- (۴) این گروه معتقدند با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد و اگر مالکیت خصوصی از بین برود و نفی شود، دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت.

۴۷۴- طرفداران عدالت اجتماعی چه انتقادی بر رویکرد اول (موافقان قشر بندی) یا رویکرد دوم (مخالفان قشر بندی) وارد می‌سازند و در کدام رویکرد، راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود؟

- (۱) رویکرد دوم عادلانه نیست، زیرا در آن افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند. - موافقان قشر بندی اجتماعی
- (۲) رویکرد دوم عادلانه نیست، چون این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند حتی با داشتن شایستگی و تلاش برابر با افرادی که در طبقه بالا متولد می‌شوند، به سادگی امکان رقابت با این افراد را ندارند. - مخالفان قشر بندی اجتماعی
- (۳) رویکرد اول عادلانه نیست، چون این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند حتی با داشتن شایستگی و تلاش برابر با افرادی که در طبقه بالا متولد می‌شوند، به سادگی امکان رقابت با این افراد را ندارند. - مخالفان قشر بندی اجتماعی
- (۴) رویکرد اول عادلانه نیست، زیرا در آن افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند. - موافقان قشر بندی اجتماعی

۴۷۵- کدام عبارت مربوط به دیدگاه مخالفان قشر بندی اجتماعی نیست؟

- (۱) معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد و باید با آن مبارزه کرد؛ بنابراین امکان از بین بردن آن وجود دارد.
- (۲) عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد. از نظر آنان این مالکیت خصوصی است که موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه نابرابری می‌شود.
- (۳) از نظر آنان قشر بندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید نیامده، ولی تداوم یا تغییر آن به دست آن‌ها است. علاوه بر این، تأکید آنان بر معایب قشر بندی نشان می‌دهد که آنان خواهان از میان برداشتن قشر بندی هستند.
- (۴) برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت. اگر مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت و بدین ترتیب همگان شرایطی یکسان خواهند داشت.

۴۷۶- به ترتیب هر یک از رویکردهای کمونیستی و لیبرالی چه نگرشی نسبت به نابرابری‌های اجتماعی دارند؟

- (۱) با تأکید بر قشر بندی نشان می‌دهند که باید انگیزه رقابت از بین برود و راه پیشرفت مادی مسدود گردد. - مالکیت خصوصی برای بقای جامعه ضرورت دارد و نابرابری‌های اجتماعی از نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود.
- (۲) نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه نتیجه روابط سلطه‌جویانه در میان انسان‌هاست. - با طبیعی دانستن قشر بندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع را در پدید آبی و تداوم آن نادیده می‌گیرند.
- (۳) برای ایجاد برابری و عدالت اقتصادی باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت تا دیگر طبقه پایین نداشته باشیم. - دولت باید برای کاهش نابرابری‌ها تدابیری ببیند؛ برای مثال از ثروتمندان مالیات بگیرد.
- (۴) از گذشته تا به حال هیچ جامعه‌ای بدون قشر بندی اجتماعی نبوده است و قشر بندی در همه زمان‌ها و مکان‌ها موجود بوده است. - نابرابری‌های اجتماعی نتیجه نابرابری‌های طبیعی نیستند.

۴۷۷- به ترتیب، چه عاملی منجر به تأیید و تثبیت قشر بندی اجتماعی می‌شود؟ طبیعی دانستن نابرابری‌های اجتماعی چه پیامدی دارد؟ مدل کمونیستی، نابرابری‌های اجتماعی را ناشی از چه می‌داند؟

- (۱) عدم توجه به توانایی و خلاقیت انسان‌ها در ایجاد جهان اجتماعی - عدم امکان تغییر در نظام قشر بندی جامعه - نابرابری‌های طبیعی
- (۲) تأکید بر کارکردهای قشر بندی اجتماعی - نادیده گرفتن نقش انسان‌ها و جوامع در پدید آمدن قشر بندی اجتماعی - روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها
- (۳) عدم توجه به توانایی و خلاقیت انسان‌ها در ایجاد جهان اجتماعی - کاهش انگیزه رقابت میان انسان‌ها - روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها
- (۴) تأکید بر کارکردهای قشر بندی اجتماعی - از بین رفتن آزادی‌های افراد - نابرابری‌های طبیعی

۴۷۸- به ترتیب، هر یک از عبارتهای زیر با چه مفاهیمی ارتباط دارند؟

- ضروری دانستن رقابت در زندگی اجتماعی
- برپایی عدالت اقتصادی با توزیع برابر ثروت
- عدم لغو مالکیت خصوصی

- (۱) نقطه اشتراک موافقان قشر بندی اجتماعی و طرفداران عدالت اجتماعی - دیدگاه مخالفان قشر بندی اجتماعی - نقطه اشتراک موافقان قشر بندی اجتماعی و طرفداران عدالت اجتماعی

- (۲) تفاوت موافقان و مخالفان قشر بندی اجتماعی - نقطه اشتراک مخالفان قشر بندی و طرفداران عدالت اجتماعی - ویژگی مخالفان قشر بندی اجتماعی
- (۳) نقطه اشتراک موافقان قشر بندی اجتماعی و مخالفان قشر بندی اجتماعی - دیدگاه موافقان قشر بندی اجتماعی - دیدگاه طرفداران عدالت اجتماعی
- (۴) تفاوت موافقان قشر بندی اجتماعی و طرفداران عدالت اجتماعی - نقطه اشتراک موافقان قشر بندی و طرفداران عدالت اجتماعی - دیدگاه مخالفان قشر بندی اجتماعی

۴۷۹- به ترتیب پاسخ هر یک از سؤال‌های زیر کدام است؟

«پيامد لنو مالکيت خصوصي چيست؟»، «از نظر مخالفان قشربندي اجتماعي، نابرابري‌هاي اجتماعي ناشي از چيست؟» و «چرا از نظر طرفداران عدالت اجتماعي، رويکرد مخالفان قشربندي اجتماعي ناعادلانه است؟»

- (۱) انگیزه رقابت در بین افراد ایجاد می‌شود - نابرابری‌های طبیعی - با فطرت آدمی سازگار نیست.
 - (۲) راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود - روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها - زیرا افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند.
 - (۳) تلاش افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته می‌شود - نابرابری‌های طبیعی - به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها از بین می‌رود.
 - (۴) دیگر طبقه پایینی وجود ندارد و همگان شرایط یکسانی خواهند داشت - مالکیت خصوصی - نقطه شروع رقابت میان افراد یکسان نیست.
- ۴۸۰- «نادیده‌گرفتن امکان رقابت افراد طبقه پایین جامعه»، «از بین رفتن انگیزه رقابت» و «برقراری عدالت با توزیع برابر ثروت» به ترتیب نشان‌دهنده موارد کدام گزینه هستند؟

- (۱) انتقاد رویکرد عادلانه به رویکرد لیبرالی - نتیجه رویکرد کمونیستی - عقیده رویکرد کمونیستی
- (۲) عقاید موافقان قشربندی اجتماعی - رویکرد کمونیستی - رویکرد عدالت اجتماعی
- (۳) از انتقادات مربوط به رویکرد کمونیستی - عقاید موافقان قشربندی اجتماعی - نتیجه رویکرد کمونیستی
- (۴) انتقاد به مخالفان قشربندی اجتماعی - از انتقادات رویکرد عادلانه به رویکرد لیبرالی - رویکرد لیبرالی

جامعه‌شناسی انتقادی

۴۸۱- به ترتیب، چرا جامعه‌شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تأکید می‌کنند و چرا معتقدند جامعه‌شناسی برای دآوری و انتقاد به معیارهای علمی نیاز دارد؟

- (۱) تا زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر و اخلاقی‌تر فراهم آید. - برای حفظ وضع موجود و تثبیت نظم اجتماعی جامعه
 - (۲) تا فاصله میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب جهان اجتماعی تثبیت شود. - برای ارائه راهکارها و راه حل‌های علمی برای کاهش نابرابری اجتماعی
 - (۳) تا از سلطه چنین ساختارهایی بر انسان‌ها پیشگیری شود. - تا براساس آن معیارها وضعیت موجود را ارزیابی کند و تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم نماید.
 - (۴) تا به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها از بین نرود. - تا زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر و اخلاقی‌تر فراهم شود.
- ۴۸۲- کدام گزینه در مورد جامعه‌شناسان انتقادی درست نیست؟

- (۱) آن‌ها برخلاف جامعه‌شناسان تفسیری بر توانایی و خلاقیت افراد برای شکل‌دادن به جهان اجتماعی تأکید می‌کنند؛ اما کم‌توجهی رویکرد تفسیری به ساختارهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر زندگی افراد را درست نمی‌دانند.
- (۲) معتقدند که گاهی جهان اجتماعی و ساختارهای آن که به دست خود انسان‌ها ایجاد شده‌اند، انسان‌ها را زیر سلطه خود درمی‌آورند. از این‌رو بی‌توجهی به ساختارهای اجتماعی، به معنای چشم‌پوشی از پیامدها و آثار مخرب آن‌ها است.
- (۳) بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تأکید می‌کنند تا از سلطه چنین ساختارهایی بر انسان‌ها پیشگیری شود و همچنین زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر و اخلاقی‌تر فراهم شود.
- (۴) بر این باورند که جامعه‌شناسی برای دآوری و انتقاد به معیارهای علمی نیاز دارد تا در پرتو آن‌ها وضعیت موجود را ارزیابی کند، تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم نماید و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهد.

۴۸۳- عبارت‌های کدام گزینه موارد زیر را کامل می‌کند؟

جامعه‌شناسان انتقادی به معیارهای علمی نیاز دارند تا - جامعه‌شناسی انتقادی با پذیرش رویکرد تفسیری

- (۱) از محدودیت‌های علم تجربی رها شوند و به توصیف و تبیین پدیده‌های اجتماعی بپردازند. - معتقد است که تمام معانی و ارزش‌ها ساخته و پرداخته اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌هاست.
- (۲) به نقد ساختارهای اجتماعی سرکوبگر بپردازند و زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی سلطه‌آمیز را فراهم آورند. - هیچ‌گونه حقیقت یا فضیلتی را کشف نمی‌کند تا براساس این حقایق و فضایل به نقد کنش‌ها و روابط اجتماعی میان انسان‌ها و جوامع بپردازد.
- (۳) راهی برای دآوری درباره ارزش‌های اجتماعی به‌ویژه در عرصه قدرت بیابند. - کنش‌های ناپسند و ظالمانه انسان را محدود به سلطه و سرکوب اجتماعی نکرد، بلکه ظلم به خویش، ظلم به طبیعت، ظلم به دیگران و ظلم به خدا را نیز مصادیق سلطه دانست.
- (۴) براساس آن وضعیت موجود را ارزیابی کنند، تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم کنند و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهند. - معتقد است که هر فرد، گروه و فرهنگی اراده خاص خود را دارد و معانی و ارزش‌های ویژه خود را خلق می‌کند.

۴۸۴- موارد کدام گزینه نشان‌دهنده نتایج غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی است؟

- (۱) ارزش، قلمرو تفسیر یعنی کشف و بازخوانی واقعیت‌ها معرفی شد. - کار دآوری درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار می‌گیرد. - از پیوند دانش و ارزش سخن به میان آمد.
- (۲) انتقاد از وضعیت موجود و تجویز راه حل برای بهتر شدن آن کار علم نیست. - از پیوند دانش و ارزش سخن به میان آمد و راه دآوری علمی بسته شد. - دانش قلمرو تبیین و ارزش قلمرو تفسیر معرفی شد.
- (۳) کار دآوری درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار می‌گیرد. - دانش، قلمرو تبیین یعنی کشف و بازخوانی واقعیت‌هاست. - انتقاد از وضعیت موجود و تجویز راه حل برای بهتر شدن آن کار علم نبود.
- (۴) دانش، قلمرو تبیین یعنی خلق و بازسازی واقعیت‌ها معرفی شد. - تجویز راه حل برای بهتر شدن وضعیت موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب کار علم نیست. - انسان در برابر وضعیت موجود منفعل و مجبور می‌شود.

۴۸۵- با غلبه رویکرد تفسیری در جامعه‌شناسی، کدام دیدگاه به حاشیه رفت؟

- (۱) دآوری درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار می‌گیرد. - دانش، قلمرو تبیین یعنی کشف و بازخوانی واقعیت‌هاست.
- (۲) از پیوند میان دانش و ارزش سخن به میان آمد. - ارزش قلمرو تفسیر یعنی خلق و بازسازی ارزش‌ها معرفی و ارائه شد.
- (۳) دانش و ارزش دو قلمرو متمایز و متقابل دارند. - ارزش قلمرو تبیین و دانش قلمرو تفسیر یعنی خلق و بازسازی ارزش‌ها معرفی شد.
- (۴) راه بازگشت دعاوی انتقادی به علوم اجتماعی باز شد. - دانش قلمرو تبیین و در مقابل ارزش به عنوان قلمرو تفسیر معرفی شد.

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۴۸۶- جامعه‌شناسی انتقادی کدام اصول سه‌گانه را در نقد و ارزیابی زندگی اجتماعی انسان‌ها نادیده می‌گیرد؟

- (۱) اولاً حقایق و ارزش‌هایی فراتر از انسان وجود دارد، ثانیاً انسان امکان شناخت و دریافت این حقایق را دارد و ثالثاً انسان به سبب اشتباهات احتمالی خود از شناخت این حقایق دست نمی‌کشد.
- (۲) اولاً حقایق ساخته و پرداخته ذهن‌ها و فرهنگ‌های بشری هستند، ثانیاً انسان‌ها پس از شناخت این حقایق و ارزش‌ها زندگی خود را براساس آن‌ها تنظیم می‌کنند و ثالثاً انسان‌ها برای حفظ این حقایق و ارزش‌ها استقامت و پایداری می‌کنند.
- (۳) اولاً حقایق و ارزش‌ها وابسته به انسان‌ها نیستند، ثانیاً امکان شناخت این حقایق وجود ندارد، ولی می‌توان آن‌ها را دریافت و ثالثاً انسان‌ها ممکن است پس از شناخت این حقایق برخلاف آن‌ها عمل کنند.
- (۴) اولاً حقایق و ارزش‌ها از جایی به جایی و زمانی به زمانی دیگر تغییر می‌کنند، ثانیاً انسان‌ها برای دسترسی به این حقایق و ارزش‌ها از جایی به جایی و زمانی به زمانی دیگر تغییر می‌کنند، ثانیاً انسان‌ها باید برای دسترسی به این حقایق تلاش کنند.

تسلط و تثبیت

۴۸۷- در متن زیر، به ترتیب به کدام تفاوت‌ها یا نابرابری‌ها اشاره شده است؟

«در جوامع مبتنی بر آپارتاید، ممکن است یک مرد متخصص، به رغم همه توانایی‌ها و شایستگی‌هایش از جمله تحصیلات عالی، صرفاً به دلیل این که سیاه‌پوست است، امکان رسیدن به درجاتی همچون ریاست شرکت‌ها را نداشته باشد.»

- (۱) نابرابری اسمی - نابرابری اجتماعی - نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی
- (۲) تفاوت اسمی - تفاوت اسمی - تفاوت رتبه‌ای - نابرابری طبیعی - تفاوت رتبه‌ای
- (۳) تفاوت اسمی - تفاوت رتبه‌ای - نابرابری اجتماعی - تفاوت اسمی - نابرابری اجتماعی
- (۴) نابرابری طبیعی - نابرابری اجتماعی - تفاوت رتبه‌ای - تفاوت اسمی - تفاوت اسمی

۴۸۸- کدام گزینه، نشان‌دهنده محتوای تصویر روبه‌رو است؟

- (۱) تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی در صورتی که به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند.
- (۲) بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع، تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی را بهانه‌ای برای نابرابری‌های اجتماعی قرار داده‌اند.

- (۳) علت نابرابری‌های اجتماعی این است که مزایای اجتماعی یعنی ثروت، قدرت و دانش به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده‌اند.
- (۴) عده‌ای همه تفاوت‌ها و نابرابری‌ها را نابرابری اجتماعی می‌پندارند و همه نابرابری‌های اجتماعی را نیز مضر و مخرب می‌دانند.

۴۸۹- مدیران یک شرکت تولیدی، درباره چگونگی پرداخت دستمزد به کارکنان شرکت اختلاف نظر دارند؛

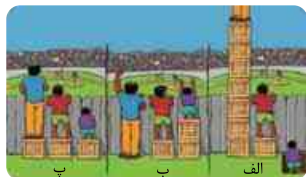
(الف) گروه اول پیشنهاد می‌کنند، به هر کسی به اندازه شایستگی‌اش دستمزد پرداخت شود.

(ب) گروه دوم پیشنهاد می‌کنند، از هر کس به اندازه توانش کار بخواهیم اما به اندازه نیازش به او دستمزد بدهیم.

موارد کدام گزینه به ترتیب نشان‌دهنده عقاید گروه «الف» و «ب» است؟

- (۱) تفاوت‌های افراد مانند توان جسمی و ذهنی، انگیزه و مهارت را برجسته می‌کنند. - افراد و گروه‌های کم‌توان را در اولویت قرار می‌دهند.
- (۲) شباهت‌های افراد مانند هم‌نوع، هم‌وطن، و همکاری‌بودن را برجسته می‌کنند و بر آن تأکید می‌نمایند. - رقابت میان افراد برای تولید بیشتر را ضروری می‌دانند.
- (۳) رقابت میان افراد برای تولید بیشتر را ضروری می‌دانند. - از طریق حمایت‌هایی مانند بیمه و مالیات به افراد توانمند کمک می‌رسانند.
- (۴) شباهت‌های افراد مانند هم‌نوع، هم‌وطن و همکاری‌بودن را برجسته می‌کنند و بر آن تأکید می‌نمایند. - افراد و گروه‌های توانگر را در اولویت قرار می‌دهند.

۴۹۰- هر یک از حروف داخل تصویر روبه‌رو به ترتیب به کدام یک از رویکردهای عدالت اجتماعی، لیبرالی

و کمونیستی نسبت به نابرابری اجتماعی اشاره دارد؟

- (۱) ب - الف - پ
- (۲) پ - ب - الف
- (۳) ب - پ - الف
- (۴) پ - الف - ب

۴۹۱- کدام گزینه می‌تواند در تأیید متن زیر مورد استفاده قرار بگیرد؟

«دو کشاورز هر کدام یک هکتار زمین دارند. فردی که پرکارتر است محصول بیشتری برداشت می‌کند و فرد دیگر به دلیل ناتوانی یا تنبلی محصولی برداشت نمی‌کند. او برای تأمین نیازهایش به فرد اول نیاز پیدا کرده و نصف زمینش را به او می‌دهد. اگر این روند ادامه یابد، فرد بدون محصول، زمین خود را از دست داده و مجبور به کار برای دیگری می‌شود.»

- (۱) نابرابری‌های اجتماعی نتیجه تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی هستند؛ بنابراین عادلانه‌اند.
- (۲) قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آن‌هاست.
- (۳) جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید.
- (۴) عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

۴۹۲- نگرش نسبت به نابرابری اجتماعی در رویکردهای کمونیستی و لیبرالی به ترتیب چگونه است؟

- (۱) تأکید آنان بر قشربندی نشان می‌دهد که باید انگیزه رقابت از بین برود و راه پیشرفت مادی مسدود گردد. - مالکیت خصوصی برای بقای جامعه ضرورت ندارد و باید حذف شود و نابرابری‌های اجتماعی از نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود.
- (۲) نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه نتیجه روابط سلطه‌جویانه از میان انسان‌هاست. - با طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع را در پدیدآیی و تداوم آن نادیده می‌گیرند.
- (۳) برای ایجاد برابری و عدالت اقتصادی باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت تا دیگر طبقه پایین نداشته باشیم. - دولت باید برای کاهش نابرابری‌ها تدابیری بیندیشد؛ برای مثال از ثروتمندان مالیات بگیرد.
- (۴) از گذشته تا حال هیچ جامعه‌ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است و قشربندی در همه زمان‌ها و مکان‌ها موجود بوده است. - نابرابری‌های اجتماعی نتیجه نابرابری‌های طبیعی نیستند.

۴۹۳- به ترتیب، هر یک از عبارات‌های زیر در رابطه با رویکردهای مختلف نسبت به نابرابری اجتماعی، با چه موضوعی ارتباط دارند؟

- تلاش و شایستگی افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود.

- نابرابری اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود.

- نقطه شروع رقابت‌ها یکسان است.

(۱) نقطه ضعف مخالفان قشربندی اجتماعی - دیدگاه طرفداران قشربندی اجتماعی - انتقاد وارده به رویکرد کمونیستی

(۲) انتقاد وارده به رویکرد لیبرالی - ویژگی حوزه رقابت در مدل کمونیستی - نقطه ضعف رویکرد لیبرالی

(۳) ویژگی رویکرد کمونیستی - نگرش رویکرد لیبرالیستی - نقطه قوت مخالفان قشربندی

(۴) نقطه ضعف طرفداران قشربندی اجتماعی - رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی - ویژگی رویکرد عدالت اجتماعی

۴۹۴- در رابطه با رویکردهای مختلف نسبت به مسئله نابرابری اجتماعی، به ترتیب «باور رویکرد لیبرالی»، «نقطه ضعف مخالفان قشربندی اجتماعی» و

«انتقاد رویکرد عادلانه نسبت به رویکرد کمونیستی» در کدام گزینه آمده است؟

(۱) نابرابری‌های اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد. - انگیزه رقابت را از بین می‌برند. - افرادی که در طبقه پایین متولد می‌شوند، حتی با داشتن شایستگی امکان رقابت ندارند.

(۲) از گذشته تا به حال هیچ جامعه‌ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است. - با حذف مالکیت خصوصی انگیزه رقابت از بین می‌رود. - جامعه وظیفه دارد با فراهم آوردن امکان رقابت، نقطه شروع رقابت را یکسان نمایند.

(۳) نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شوند. - با حذف مالکیت خصوصی طبقه پایین نخواهیم داشت. - افراد توانمند به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند.

(۴) با تأکید بر کارکردهای قشربندی آن را تأیید و تثبیت می‌کنند. - به دلیل از بین رفتن انگیزه رقابت، راه پیشرفت مادی مسدود می‌گردد. - به دلیل ناعادلانه بودن با فطرت انسانی سازگار نیست و به شکست می‌انجامد.

۴۹۵- به ترتیب کدام عبارت در ارتباط با موافقان قشربندی اجتماعی درست نیست، اما در مورد مخالفان قشربندی اجتماعی درست است؟

(۱) با طبیعی دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها در پدید آمدن و تداوم آن را نادیده می‌گیرند - عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

(۲) رقابت را در زندگی اجتماعی ضروری نمی‌دانند - با این‌که مخالف قشربندی اجتماعی هستند، اما مبارزه با آن را لازم نمی‌دانند و معتقدند باید در جهت تعامل و سازگاری با آن گام برداشت.

(۳) معتقدند نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد و پدیده‌ای است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است - نابرابری‌های اجتماعی هم ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی است و هم از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد.

(۴) معتقدند از آن‌جا که نابرابری‌های اجتماعی نتیجه نابرابری‌های طبیعی‌اند، بنابراین ناعادلانه هستند - از نظر آنان این مالکیت خصوصی است که موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی شده است.

۴۹۶- در ارتباط با رویکردهای مختلف نسبت به نابرابری اجتماعی، موارد کدام گزینه، به ترتیب هم‌راستا با عبارات‌های زیر است؟

- از گذشته تا حال، هیچ جامعه‌ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است.

- با حذف مالکیت خصوصی، انگیزه رقابت از بین می‌رود.

- دولت باید از ثروتمندان مالیات بگیرد و برای رفع فقر در جامعه چاره بیندیشد.

(۱) قشربندی‌ها توسط انسان پدید آمده و تداوم آن به دست انسان است. - به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت را از بین نمی‌برد. - با تأکید بر معایب قشربندی، خواهان حذف آن هستند.

(۲) نقش انسان‌ها و جوامع در پدید آمدن قشربندی نادیده گرفته می‌شود. - با تأکید بر کارکردهای قشربندی، این موضوع تأیید و تثبیت شد. - مالکیت خصوصی و انسداد اجتماعی لغو نمی‌شود.

(۳) نابرابری اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود. - با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار می‌شود. - از این نکته غفلت می‌کنند که برای رقابت عادلانه باید نقطه شروع رقابت یکسان باشد.

(۴) نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد. - به دلیل این‌که انگیزه رقابت از بین می‌رود، راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود. - جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را فراهم کند.

۴۹۷- مصادیق «الف»، «ب» و «پ» به ترتیب کدام‌اند؟

(۱) طرفداران عدالت اجتماعی - رویکرد کمونیستی - جامعه‌شناسی تفسیری

(۲) طرفداران عدالت اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی - جامعه‌شناسی انتقادی

(۳) موافقان قشربندی اجتماعی - طرفداران عدالت اجتماعی - جامعه‌شناسی انتقادی

(۴) موافقان قشربندی اجتماعی - مخالفان قشربندی اجتماعی - جامعه‌شناسی تفسیری

۴۹۸- عبارات‌های زیر به ترتیب بیانگر کدام مفاهیم هستند؟

- تمام معانی و ارزش‌ها ساخته و پرداخته اراده افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها هستند.

- کشف و بازخوانی واقعیت‌ها

(۱) تفاوت جامعه‌شناسی تفسیری و جامعه‌شناسی انتقادی - تفسیر - تبیین

(۲) اشتراک نظر جامعه‌شناسی تفسیری و جامعه‌شناسی انتقادی - تبیین - تفسیر

(۳) تفاوت جامعه‌شناسی تبیینی و جامعه‌شناسی تفسیری - تفسیر - تبیین

(۴) اشتراک نظر رویکرد تبیینی و رویکرد تفسیری - تبیین - تفسیر

ویژگی	رویکرد
اهمیت‌داشتن عدالت اقتصادی	«ب»
تلاش برای رهایی از محدودیت‌های علم تجربی	«پ»
رقابت میان افراد براساس توانایی و شایستگی	«الف»

۴۹۹- پاسخ پرسش‌های زیر به ترتیب کدام است؟

- نگرش جامعه‌شناسانی که قشربندی اجتماعی را طبیعی و ضروری می‌دانند، چیست؟
- داوری درباره ارزش‌ها از سوی جامعه‌شناسی نتیجه چیست؟
- علت نابرابری‌های اجتماعی از سوی جامعه‌شناسان کدام است؟

- (۱) حفظ جایگاه ممتاز افراد دارای مزایای اجتماعی قدرت و ثروت - بسنده‌کردن به توصیف و تبیین پدیده‌های اجتماعی - قرارگرفتن برخی افراد در بالای سلسله مراتب اجتماعی و برخی افراد در پایین آن
- (۲) کمپایی افراد واجد شرایط برای پذیرش نقش‌های بلندپایه - پیوند دانش و ارزش و شکل‌گیری دانش انتقادی - پیدایش قشربندی اجتماعی در جامعه
- (۳) ترغیب‌شدن افراد به ایفای نقش‌های مهم به دلیل رضایت از انجام کار خوب - وجود ملاک‌های ارزشی (خوب و بد) و هنجاری در جامعه - تأکید بر تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی میان افراد
- (۴) اهمیت بیشتر نقش‌های دارای مزایای اجتماعی بیشتر - فاصله میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب جهان اجتماعی - نابرابری در توزیع ثروت، قدرت و دانش میان افراد

۵۰۰- کدام یک از گزینه‌های زیر، درباره نتایج غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی درست است؟

- (۱) کار داوری درباره ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار گرفت و انتقاد از وضع موجود کار علم نبود.
- (۲) مسئله پیوند دانش و ارزش مطرح شد و علوم اجتماعی صرفاً توان علت‌یابی پدیده‌های اجتماعی را داشت.
- (۳) دانش، قلمرو تبیین و ارزش، قلمرو تفسیر یعنی کشف و بازخوانی واقعیت‌ها معرفی شد.
- (۴) راه بازگشت دعوی تجویزی به علوم اجتماعی باز شد و از این طریق پیوند دانش و ارزش مطرح شد.

۵۰۱- عبارت‌های زیر را به ترتیب از حیث درست یا نادرست بودن مشخص کنید.

- اندیشمندان اجتماعی که موافق قشربندی اجتماعی هستند، معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد و باید با آن مبارزه کرد.
- طرفداران عدالت اقتصادی با طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع در پدیدآمدن و تداوم آن را نادیده می‌گیرند و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند، به علاوه با تأکید بر کارکردهای قشربندی، آن را تأیید و تثبیت می‌کنند.
- علت نابرابری اجتماعی این است که مزایای اجتماعی، یعنی ثروت، قدرت و دانش، به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده است، از این‌رو برخی افراد در بالای سلسله‌مراتب اجتماعی و برخی در پایین آن قرار می‌گیرند.
- جامعه‌شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تأکید می‌کنند تا از سلطه چنین ساختارهایی بر انسان‌ها پیشگیری کنند و زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر را فراهم آورند.

(۲) درست - نادرست - نادرست - درست

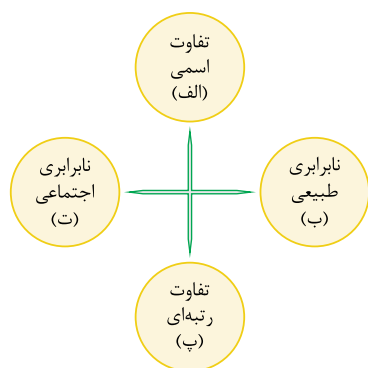
(۱) درست - درست - نادرست - نادرست

(۴) نادرست - نادرست - درست - درست

(۳) نادرست - درست - درست - نادرست

۵۰۲- در ارتباط با انواع تفاوت‌ها و نابرابری‌ها، به ترتیب مصادیق «الف» تا «ت» در نمودار روبه‌رو، در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) رنگ پوست - استعداد نقاشی - میزان ریسک‌پذیری - درآمد
- (۲) جنسیت - وضعیت مالی خانواده - مدارک تحصیلی - قدرت سیاسی
- (۳) ژنتیک - ترس‌ها و فوبیها - مذهب - کیفیت دسترسی به آموزش
- (۴) زبان مادری - محل زندگی - وضعیت تأهل - تجربه کاری

۵۰۳- به ترتیب، تفاوت‌ها و نابرابری‌های ذکرشده در متن زیر کدام است؟

«مریم به عنوان یک دختر ریاضی‌دان ایرانی، با ضریب هوشی بالا توانست در دوران تحصیل خود در مدرسه فرزندان تهران، برنده مدال طلای المپیاد جهانی ریاضی شود.»

- (۲) اسمی - رتبه‌ای اجتماعی - اسمی - رتبه‌ای طبیعی - رتبه‌ای اجتماعی
- (۴) اسمی - اجتماعی - رتبه‌ای - رتبه‌ای اجتماعی - اجتماعی - طبیعی

- (۱) اجتماعی - رتبه‌ای - رتبه‌ای اجتماعی - اسمی - رتبه‌ای
- (۳) اجتماعی - رتبه‌ای طبیعی - اسمی - طبیعی - اسمی - رتبه‌ای

۵۰۴- به ترتیب راهکار افرادی که معتقدند «باید به هر کسی به اندازه‌ای که شایستگی دارد، دستمزد پرداخت شود» و راهکار افرادی که معتقدند «باید از هر کس به اندازه توانش کار بخواهیم اما به اندازه نیازش به او دستمزد بدهیم»، برای تعیین قیمت کار افراد در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) بازار همان‌طور که قیمت کالاها را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کند، می‌تواند قیمت کار افراد را نیز بر همین اساس مشخص نماید. - بازار نمی‌تواند ارزش واقعی کالاها و کار افراد را مشخص کند.
- (۲) تعیین قیمت کار افراد باید تنها به نیازهای آن‌ها بستگی داشته باشد و نه به شایستگی یا توانایی‌شان. - بازار فقط باید قیمت کار افراد را براساس توانایی جسمی و ذهنی آن‌ها تعیین کند، بدون توجه به شایستگی.
- (۳) بازار فقط باید قیمت کار افراد را براساس توانایی جسمی و ذهنی آن‌ها تعیین کند، بدون توجه به شایستگی. - تعیین قیمت کار افراد باید تنها به نیازهای آن‌ها بستگی داشته باشد و نه به شایستگی یا توانایی‌شان.
- (۴) بازار نمی‌تواند ارزش واقعی کالاها و کار افراد را مشخص کند. - بازار همان‌طور که قیمت کالاها را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کند، می‌تواند قیمت کار افراد را نیز بر همین اساس مشخص نماید.

۵-۵ آن دسته از اندیشمندانی که معتقدند «باید به هر کسی به اندازه‌ای که شایستگی دارد، دستمزد پرداخت شود»؛

الف) چه اعتقادی دربارهٔ چگونگی پرداخت دستمزد به کارگران و کارکنان یک واحد تولیدی دارند؟

ب) چه راهکاری برای تعیین قیمت کار افراد متفاوت پیشنهاد می‌دهند؟

پ) چه دیدگاهی به نابرابری‌های اجتماعی موجود در جامعه دارند؟

۱) از هر کسی به اندازهٔ توان و شایستگی‌اش کار می‌خواهند. - قیمت کار افراد را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کنند. - نابرابری‌های اجتماعی نتیجهٔ روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌هاست.

۲) تفاوت‌های افراد مانند توان جسمی و ذهنی، انگیزه و مهارت را برجسته می‌کنند. - قیمت کار افراد را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کنند. - نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شود.

۳) افراد و گروه‌های توانگر را در اولویت قرار می‌دهند. - دولت به نفع همهٔ مردم باید برای کنترل بازار دخالت کند و تنظیم‌گری نماید. - نابرابری‌های اجتماعی همواره نتیجهٔ نابرابری‌های طبیعی نیست.

۴) رقابت میان افراد برای تولید بیشتر را ضروری می‌دانند. - دولت به نفع همهٔ مردم باید برای کنترل بازار دخالت کند و تنظیم‌گری نماید. - نابرابری‌های اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد و باید از آن حمایت شود.

۵-۶ دو معلم در رابطه با «نابرابری‌های اجتماعی»، در کلاس مباحثی را مطرح کردند؛ به ترتیب هر یک از آرای ارائه‌شده متعلق به کدام معلم با چه دیدگاهی است؟

«دولت‌ها، باید افراد کم‌درآمد را زیر چتر حمایت بیمه‌های اجتماعی قرار دهند»، «افراد براساس توانایی و شایستگی خود با دیگران رقابت نمایند»، «در نظام فئودالی دهقانان شبیه برده بودند، مالک چیزی نبودند و به فئودال تعلق داشتند» و «برقراری عدالت، با توزیع برابر ثروت امکان‌پذیر است».

۱) طرفدار عدالت اجتماعی - طرفدار عدالت اجتماعی - طرفدار قشربندی اجتماعی - مخالف قشربندی اجتماعی

۲) مخالف قشربندی اجتماعی - مخالف قشربندی اجتماعی - طرفدار عدالت اجتماعی - طرفدار قشربندی اجتماعی

۳) طرفدار عدالت اجتماعی - طرفدار عدالت اجتماعی - مخالف قشربندی اجتماعی - طرفدار قشربندی اجتماعی

۴) مخالف قشربندی اجتماعی - مخالف قشربندی اجتماعی - طرفدار قشربندی اجتماعی - طرفدار عدالت اجتماعی

۵-۷ در یک مناظرهٔ تلویزیونی، هر یک از مناظره‌کنندگان نظریات خویش دربارهٔ نابرابری‌های اجتماعی را به شرح زیر بیان کرده‌اند. کدام توضیح دربارهٔ نظریات آن‌ها درست است؟

نفر اول: دولت وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم سازد و نقطهٔ شروع رقابت‌ها را یکسان نماید.

نفر دوم: برای ایجاد برابری، باید مالکیت خصوصی از میان برداشته شود.

نفر سوم: قشربندی اجتماعی طبیعی است؛ بنابراین چندان امکان تغییر در آن وجود ندارد.

۱) نفر اول و نفر دوم در این مسئله با یکدیگر اشتراک دارند که نابرابری‌های اجتماعی برای جامعه ضروری و دارای کارکرد است.

۲) اگر دولت رویکرد نفر دوم را اتخاذ کند، انگیزهٔ رقابت از بین می‌رود و عقاید نفر سوم هم قابلیت اجرایی ندارد.

۳) طبق دیدگاه نفر اول، نظریات نفر سوم به این دلیل نادرست است که در این رویکرد، نقطهٔ آغاز رقابت‌ها ناعادلانه است.

۴) تفاوت رویکرد نفر اول و نفر دوم در این است که به ترتیب به عدالت اقتصادی و عدالت اجتماعی اعتقاد دارند.

۵-۸ موارد کدام گزینه به ترتیب بیانگر «دیدگاه مخالفان قشربندی اجتماعی»، «علت نقدشدن رویکرد لیبرالی در رویکرد عادلانه» و «چالش‌های رویکرد کمونیستی نسبت به عدالت اجتماعی» است؟

۱) نابرابری‌های اجتماعی ناشی از نابرابری‌های طبیعی نیست. - به بهانهٔ عدالت اقتصادی، آزادی افراد از بین می‌رود. - به دلیل حذف رقابت، راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود.

۲) برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت. - در نقطهٔ آغاز رقابت‌های اجتماعی عدالت وجود ندارد. - اگر مالکیت خصوصی از بین برود دیگر طبقهٔ پایین نخواهیم داشت.

۳) قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده است. - نقطهٔ پایان رقابت‌ها عادلانه نیست. - مالکیت خصوصی از میان برداشته می‌شود.

۴) عدالت، با توزیع برابر ثروت برقرار خواهد شد. - افراد طبقهٔ پایین توان رقابت با ثروتمندان را ندارند. - با حذف مالکیت خصوصی، انگیزهٔ افراد از بین می‌رود.

۵-۹ دربارهٔ رویکردهای مختلف نسبت به مفهوم نابرابری اجتماعی، به ترتیب «اشتراک رویکردهای لیبرالی و عدالت اجتماعی»، «اختلاف رویکردهای عدالت اجتماعی و کمونیستی» و «انتقاد رویکرد عدالت اجتماعی به رویکرد لیبرالی» در کدام گزینه آمده است؟

۱) در هر دو دیدگاه، برای یکسان‌ساختن نقطهٔ شروع رقابت‌ها، مالکیت خصوصی لغو می‌شود. - در رویکرد کمونیستی به بهانهٔ عدالت اقتصادی، عدالت اجتماعی، را نادیده می‌گیرند، اما در رویکرد عدالت اجتماعی همهٔ ابعاد عدالت اهمیت دارد. - نقطهٔ شروع رقابت عادلانه نیست.

۲) در هر دو دیدگاه دولت موظف است امکان رقابت را برای همگان فراهم کند. - در رویکرد کمونیستی مالکیت خصوصی لغو می‌شود، اما رویکرد عادلانه دخالت همه‌جانبهٔ دولت در اقتصاد را نمی‌پذیرد. - نقطهٔ پایان رقابت عادلانه نیست.

۳) در هر دو دیدگاه نقطهٔ شروع رقابت‌ها یکسان است. - در رویکرد عدالت اجتماعی امکان رقابت برای همهٔ افراد جامعه فراهم است، اما در رویکرد کمونیستی افراد به سادگی امکان رقابت با طبقات بالاتر را ندارند. - به دلیل ناعادلانه‌بودن، با فطرت انسانی سازگار نیست.

۴) در هر دو دیدگاه مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود. - در رویکرد عادلانه، عدالت اجتماعی مهم است، اما در رویکرد کمونیستی، عدالت اقتصادی اهمیت دارد. - افرادی که در طبقهٔ اجتماعی پایین متولد می‌شوند، حتی با داشتن شایستگی، امکان رقابت ندارند.

۵-۱۰ براساس چه دلایلی جامعه‌شناسان انتقادی، رویکردهای تبیینی را محافظه‌کار می‌دانند؟

۱) جدایی دانش از ارزش مطرح می‌شود. - «دانش» قلمرو «تفسیر» و «ارزش» قلمرو «تبیین» معرفی می‌شود. - انسان‌ها را در برابر وضعیت موجود منفعل می‌سازد.

۲) داوری دربارهٔ ارزش‌ها غیرعلمی قلمداد می‌شود. - از پیوند دانش و ارزش سخن به میان می‌آید. - پدیده‌های اجتماعی را با ملاک‌های ارزشی (خوب و بد) و هنجاری (باید و نباید) ارزیابی می‌کند.

۳) تجویز راه حل برای بهترشدن وضعیت موجود را علمی نمی‌دانند. - برای دانش و ارزش دو قلمرو متفاوت و متقابل قائل‌اند. - «دانش»، قلمرو کشف و بازخوانی «واقعیت‌ها» و «ارزش»، قلمرو خلق و بازسازی «ارزش‌ها» معرفی می‌شد.

۴) کار داوری دربارهٔ ارزش‌ها خارج از قلمرو علوم اجتماعی قرار می‌گیرد. - انتقاد از وضعیت موجود، کار علم نیست. - «دانش» را قلمرو خلق و بازسازی «ارزش‌ها» و «ارزش» را قلمرو کشف و بازخوانی «واقعیت‌ها» معرفی می‌کنند.

۵۱۱- به ترتیب، کدام یک در ارتباط با «تفاوت جامعه‌شناسان تفسیری و انتقادی»، «اشتراک نظر جامعه‌شناسان تفسیری و انتقادی» و «تفاوت مدل لیبرالی و مدل کمونیستی» درست است؟

- (۱) تأکید بر توانایی و خلاقیت افراد در شکل‌دادن به جهان اجتماعی - توجه به ساختارهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر زندگی افراد - لغو مالکیت خصوصی
- (۲) محدود کردن علم به معنای حسی و تجربی آن - عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب - برقراری عدالت در جامعه
- (۳) توجه به ساختارهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر زندگی افراد - تأکید بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی - لغو مالکیت خصوصی
- (۴) به رسمیت شناختن روش‌های غیرتجربی - فاصله‌گرفتن از علوم طبیعی - لزوم تحقق عدالت در جامعه

۵۱۲- عبارت‌های مقابل هم در کدام گزینه با یکدیگر تناسب ندارند؟

- (۱) طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی - نادیده گرفتن نقش انسان‌ها در پدیدآمدن و تداوم آن
- (۲) لغو مالکیت خصوصی - از بین رفتن انگیزه رقابت در میان افراد و مسدود شدن راه پیشرفت مادی
- (۳) غلبه رویکرد تفسیری در جامعه‌شناسی - غیرعلمی قلمداد شدن گزاره‌های انتقادی و تجویزی
- (۴) انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر - فراهم آمدن زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر

۵۱۳- در متن زیر، از منظر جامعه‌شناختی چند خطا به چشم می‌خورد؟

«جامعه‌شناسی انتقادی همچون رویکرد تفسیری معتقد است که تمامی معانی توسط فرهنگ‌ها خلق می‌شوند، اما برخلاف رویکرد تفسیری معتقد است نباید اراده فرد یا گروهی بر خویشتن، فرد، گروه، امور طبیعی و ماورای طبیعی تحمیل شود و اعمال سلطه کند که اگر چنین شود، مصداق سلطه است. این رویکرد هیچ معیاری ندارد تا براساس آن به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها و جوامع بپردازد.»

(۱) یک	(۲) دو	(۳) سه	(۴) چهار

حالا ترکیبی

۵۱۴- به ترتیب، عبارت‌های کدام گزینه در ارتباط با قدرت اجتماعی درست است، اما در ارتباط با نابرابری اجتماعی نادرست است؟ (ترکیبی درس‌های ۶ و ۷ دوازدهم)

- (۱) قدرت، وجه محسوس و عینی سیاست و جنبه الزام‌آور آن است. - تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی در صورتی که به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند.
- (۲) قدرت، مجموعه‌ای از ارزش‌هایی است که هر واحد اجتماعی برای تحقق اهداف جمعی به کار می‌گیرد. - مخالفان قشربندی اجتماعی از این نکته مهم غفلت دارند که باید نقطه شروع رقابت‌ها یکسان باشد.
- (۳) در گذشته قدرت وسیله و ابزاری برای تحقق اهداف و فضیلت‌های اخلاقی قلمداد می‌شده است. - لیبرال‌ها معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد و در همه جوامع دیده می‌شود.
- (۴) قدرت، ضمانت اجرای کنش‌های جمعی است که نبود آن بقای جامعه را به خطر می‌اندازد. - کمونیست‌ها با نادیده گرفتن تلاش و کوشش افراد کوشا و توانمند، مالکیت خصوصی را حذف می‌کنند.

۵۱۵- به ترتیب در رابطه با موارد زیر کدام گزینه صحیح است؟ (ترکیبی درس‌های ۶ و ۷ دوازدهم)

- پیامد بررسی عملکرد قدرت، ثروت و دانش در دستیابی به سعادت - ویژگی نظام لیبرال دموکراسی
 - علت عادلانه بودن نابرابری‌های اجتماعی از منظر طرفداران قشربندی اجتماعی - قلمرو تفسیر در رویکرد تبیینی
- (۱) کاملاً مثبت قلمداد کردن دانش - آزادی مهم‌ترین ارزش اجتماعی آن و رفاه، سلطه و عدالت اجتماعی از سایر ارزش‌های آن است. - وجود قشربندی در تمامی زمان‌ها و مکان‌ها - خلق و بازسازی ارزش‌ها
 - (۲) نگاه واسطه‌ای به قدرت، ثروت و دانش - در لیبرالیسم، حاکمیت اکثریت مردم براساس خواست خودشان است. - تأکید بر کارکردهای قشربندی - کشف و بازخوانی واقعیت‌ها
 - (۳) در نظر نگرفتن معنا و ارزش ذاتی برای این‌گونه پدیده‌ها - هیچ حقیقت و فضیلتی را مستقل از خواست مردم، به رسمیت نمی‌شناسد. - یکسان بودن نقطه شروع رقابت - کشف و بازخوانی واقعیت‌ها
 - (۴) ثروت را خاکستری و قدرت را منفی دانستن - در این نظام قدرت می‌تواند مقبولیت داشته باشد. - نابرابری‌های اجتماعی شکل گرفته براساس نابرابری طبیعی - خلق و بازسازی ارزش‌ها

۵۱۶- چه تعداد از موارد زیر، از شباهت‌های رویکردهای انتقادی و تفسیری است؟ (ترکیبی درس‌های ۶ و ۷ دوازدهم)

- تأکید بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی
- اعتقاد به ساخته شدن تمام معانی و ارزش‌ها از طریق اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها
- تلاش برای تجویز وضع مطلوب و راه‌های رسیدن به آن
- نادرست دانستن کم‌توجهی به ساختارهای اجتماعی و تأثیر این ساختارها بر زندگی افراد
- منفعل و مجبور ساختن انسان‌ها در پذیرش وضعیت موجود

(۱) یک	(۲) دو	(۳) سه	(۴) چهار

۵۱۷- پیامدهای هر یک از گزاره‌های زیر به ترتیب کدام است؟ (ترکیبی درس‌های ۶ و ۷ دوازدهم)

- غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی
- تمرکز بر ذهنیت‌ها در رویکرد تفسیری

- (۱) توجه به پیوند دانش و ارزش در علوم اجتماعی - جدایی دانش از ارزش در علوم اجتماعی - توانایی این رویکرد در مطالعه سیاست و قدرت
- (۲) بازشدن راه بازگشت دعاوی انتقادی و تجویزی به علوم اجتماعی - تمایز و تقابل میان دو قلمرو تبیین و تفسیر - محافظه‌کار شدن این رویکرد
- (۳) غیرعلمی دانستن کار داوری درباره ارزش‌ها - بازشدن راه بازگشت دعاوی انتقادی - ناتوانی این رویکرد در مطالعه سیاست و قدرت
- (۴) تمایز و تقابل میان دانش و ارزش - نقد ساختارهای اجتماعی سرکوبگر - فعال ساختن انسان در مقابل وضعیت موجود

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز - ترکیبی درس‌های ۶ و ۷ دوازدهم)

۵۱۸- پاسخ هر یک از پرسش‌های زیر در کدام گزینه آمده است؟

- کدام بعد از ابعاد سیاست امروزه به قانون کاهش یافته است؟

- قوانین و مقررات در نظام سیاسی جمهوری اسلامی بر چه اساسی تعیین می‌گردد؟

- تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی در چه صورتی مورد توجه جامعه‌شناسان قرار می‌گیرند؟

- کدام یک از اصول و ارزش‌هایی است که جامعه‌شناسی انتقادی بدون توجه به آن‌ها می‌خواهد به نقد زندگی اجتماعی بپردازد؟

(۱) تدبیر و تنظیم امور - خواست حاکمان - توجه به قشربندی اجتماعی در جوامع - عدم امکان خطا و اشتباه در شناخت صحیح حقایق

(۲) ضمانت اجرای قانون - احکام الهی و اسلامی - توجه به قشربندی اجتماعی در جوامع - ضرورت تلاش انسان برای دستیابی به حقایق

(۳) تدبیر و تنظیم امور - احکام الهی و اسلامی - منجر شدن به نابرابری‌های اجتماعی - وجود حقایق و ارزش‌هایی فراتر از انسان‌ها

(۴) ضمانت اجرای قانون - خواست مردم - منجر شدن به نابرابری‌های اجتماعی - وجود امکان شناخت حقایق فرابشری

(ترکیبی درس‌های ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۱۹- به ترتیب در رابطه با نقد وارده بر «جامعه‌شناسی انتقادی» و «جامعه‌شناسی تفسیری» کدام گزینه درست است؟

(۱) هیچ‌گونه حقیقت یا فضیلتی را کشف نمی‌کند تا براساس آن به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها و جوامع بپردازد. - به توصیف پدیده‌های اجتماعی بسنده می‌کند.

(۲) هیچ معیار علمی برای ارزیابی وضعیت موجود ندارد. - جامعه‌شناسی را به معنای حسی و تجربی آن محدود می‌کند.

(۳) نمی‌تواند راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهد. - قائل به تفاوت میان پدیده‌های اجتماعی و پدیده‌های طبیعی نیست.

(۴) خارج از علم تجربی به داوری ارزشی پدیده‌های مورد مطالعه می‌پردازد. - از ظاهر پدیده‌های اجتماعی عبور نمی‌کند تا به معانی نهفته در کنش‌ها راه بیابد.

(ترکیبی درس‌های ۴، ۵، ۶ و ۷ دوازدهم)

۵۲۰- موارد کدام گزینه، همگی از ویژگی‌های جامعه‌شناسی تفسیری است؟

(۱) صرفاً به توصیف ارزش‌های سیاسی بسنده می‌کند و با ارزش‌زدایی از آن‌ها، از علوم تجربی استفاده می‌کند. - با غلبه رویکرد تفسیری، تفسیر به عنوان روش مستقل و ویژه علوم انسانی و اجتماعی به رسمیت شناخته شد.

(۲) با غلبه رویکرد تفسیری، علوم انسانی و اجتماعی دیگر، دغدغه نزدیک شدن به علوم طبیعی را ندارد. - نقطه قوت جامعه‌شناسی تفسیری در فهم معنای زندگی و نقطه ضعف آن در مطالعه نابرابری اجتماعی است.

(۳) توجه به آگاهی و معناداری کنش اجتماعی، زمینه روی آوردن به جامعه‌شناسی تفسیری را فراهم آورد. - با غلبه رویکرد تفسیری، راه بازگشت دعاوی تبیینی و تجویزی به علوم اجتماعی باز شد.

(۴) جامعه‌شناسان تفسیری بر این باور هستند که برای فهم زندگی اجتماعی باید از ظاهر پدیده‌ها عبور کرد. - رویکرد تفسیری کم‌توجهی سایر رویکردها به ساختارهای اجتماعی و تأثیر این ساختارها بر زندگی افراد را درست نمی‌داند.

۵۲۱- در مطالعه یک پدیده اجتماعی مانند اعتیاد، هر یک از رویکردهای تبیینی، تفسیری و انتقادی چه هدفی را دنبال می‌کنند؟

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

(۱) یافتن معنای کنش افراد - ارائه پیشنهاد برای رسیدن به وضع مطلوب - انتقاد از وضع موجود

(۲) پیشگیری و کنترل اعتیاد - معنابخشی و انسجام بخشی به زندگی اجتماعی - نگاه از درون به پدیده‌ها

(۳) نگاه از بیرون به این پدیده - شناخت و کشف نظم اجتماعی - نقد و اصلاح رفتار کنشگران

(۴) پیش‌بینی و پیشگیری از این پدیده - تلاش برای فهم معنای کنش افراد - تجویز وضع مطلوب

۵۲۲- در ارتباط با پدیده‌های اجتماعی همانند «مهاجرت غیرقانونی»، پاسخ هر یک از سؤالات زیر در کدام گزینه آمده است؟

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز - ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

الف) رویکرد تبیینی با چه معیار و روشی این پدیده را مورد بررسی قرار می‌دهد؟

ب) کنش‌های افرادی که اقدام به مهاجرت می‌کنند، در رویکرد تفسیری دارای چه ویژگی و مشخصه‌ای است؟

پ) وجه اشتراک رویکردهای تفسیری و انتقادی در مطالعه پدیده مهاجرت چیست؟

ت) هدف رویکرد تبیینی از مطالعه مهاجرت‌های غیرقانونی به کشورهای صنعتی چه چیزی می‌تواند باشد؟

(۱) حس و تجربه - طبیعی - توصیف پدیده‌ها - فهم انگیزه مهاجران از مهاجرت

(۲) نگاه از بیرون به پدیده‌ها - معنادار - تفسیر - کنترل ورود مهاجران غیرقانونی

(۳) تجربه - طبیعی - نگاه از درون به پدیده‌ها - تجویز وضع مطلوب و راه رسیدن به آن

(۴) روش‌های کیفی - معنادار - استفاده از تجربه - پیش‌بینی تعداد مهاجران غیرقانونی

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۲۳- به ترتیب هر یک از موارد زیر، نشان‌دهنده کدام موضوع است؟

«فهم کنش اجتماعی»، «مطالعه و بررسی نابرابری اجتماعی»، «فهم معنای زندگی» و «ارائه معیارهای جهان‌شمول برای رفع منازعات هویتی»

(۱) نقطه ضعف رویکرد تبیینی - نقطه قوت رویکرد انتقادی - نقطه قوت جامعه‌شناسی تفسیری - نقطه ضعف جامعه‌شناسی انتقادی

(۲) نقطه قوت رویکرد تفسیری - نقطه قوت رویکرد انتقادی - هدف رویکرد تفسیری - نقطه قوت رویکرد تفسیری

(۳) نقطه ضعف رویکرد تبیینی - روش جامعه‌شناسی تبیینی - هدف رویکرد تفسیری - نقطه ضعف رویکرد تفسیری

(۴) نقطه قوت رویکرد تفسیری - روش جامعه‌شناسی تبیینی - نقطه قوت جامعه‌شناسی تفسیری - نقطه ضعف جامعه‌شناسی انتقادی

۵۲۴- در رابطه با رویکردهای جامعه‌شناسی به ترتیب «غیرعلمی قلمداد شدن داوری درباره ارزش‌ها»، «مطالعه نظم اجتماعی» و «مطالعه نابرابری اجتماعی»

(سراسری ۱۴۰۲ - ترکیبی درس‌های ۳ و ۷ دوازدهم)

مبین چیست؟

(۱) ویژگی جامعه‌شناسی تفسیری - روش جامعه‌شناسی انتقادی - ویژگی جامعه‌شناسی تبیینی

(۲) نقطه قوت جامعه‌شناسی تبیینی - هدف جامعه‌شناسی تبیینی - نقطه قوت جامعه‌شناسی تفسیری

(۳) غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی - نقطه قوت جامعه‌شناسی تبیینی - نقطه قوت جامعه‌شناسی انتقادی

(۴) غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی - ویژگی جامعه‌شناسی تفسیری - ویژگی جامعه‌شناسی تبیینی

(نوبت اول ۱۴۰۳ - ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۲۵- به ترتیب کدام یک با رویکرد تفسیری، انتقادی و تبیینی مرتبط است؟

- (۱) می‌خواهد ظرفیت افشاگری و رهایی‌بخشی را برای علوم اجتماعی نگه دارد. - بر جنبهٔ ابزاری داشتن جامعه‌شناسی تأکید می‌کند. - هدف آن پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های اجتماعی است.
- (۲) موضوع آن کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن است. - بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی تأکید می‌کند. - براساس حقیقت و فضیلت به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها نمی‌پردازد.
- (۳) در ارائهٔ ملاک و معیار تشخیص درست از غلط ارزش‌های سیاسی ناتوان است. - مطالعهٔ نابرابری اجتماعی را در دستور کار دارد. - جامعه‌شناس فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند.
- (۴) جوامع و فرهنگ‌های دیگر را از منظر خودشان مطالعه و بررسی می‌کند. - جامعه‌شناس برای داوری به معیارهای علمی نیاز دارد تا براساس آن وضعیت موجود را ارزیابی کند. - جامعه‌شناسی را در زمرهٔ دانش‌های تجربی و ابزاری قرار می‌دهد.

(سراسری نوبت اول ۱۴۰۲ - ترکیبی درس‌های ۳ و ۷ دوازدهم)

۵۲۶- هر یک از عبارت‌های زیر، با کدام رویکرد جامعه‌شناسی منطبق است؟

- هر چه همبستگی اجتماعی میان افراد یک گروه بیشتر باشد، انحرافات اجتماعی در آن گروه کاهش می‌یابد.
- جوامع از انسان‌ها، نهادها، سازمان‌ها و ... بسیاری عناصر دیگر تشکیل شده‌اند که با نظامی خاص در کنار هم قرار دارند.
- گاهی جهان اجتماعی و ساختارهای آن، که به دست خود انسان‌ها ایجاد شده‌اند، سازندگان خود را زیر سلطه درمی‌آورند.
- براساس حقیقت و فضیلت به نقد کنش‌ها و روابط میان انسان‌ها نمی‌پردازد.

- (۱) تفسیری - تبیینی - انتقادی - تفسیری
(۲) تبیینی - انتقادی - تفسیری - تبیینی
(۳) تبیینی - تبیینی - انتقادی - انتقادی
(۴) انتقادی - تبیینی - تفسیری - انتقادی

۵۲۷- در ارتباط با یک پدیدهٔ اجتماعی (مانند اعتیاد) به ترتیب هر یک از رویکردهای سه‌گانهٔ جامعه‌شناسی، «تبیینی، تفسیری و انتقادی» چگونه به مطالعهٔ آن می‌پردازند؟

- (۱) پرداختن به علت رواج اعتیاد در جامعه و یافتن راه‌هایی برای کنترل آن - ورود به جمع معتادان و ارزیابی این پدیده با ملاک‌های ارزشی خوب یا بد - توصیف و تبیین پدیدهٔ اعتیاد در جامعه و تقبیح رواج آن
- (۲) مطالعهٔ اعتیاد به منظور پیش‌بینی روند و چگونگی کنترل آن در جامعه - ورود به جمع معتادان و تلاش در جهت توصیف عقاید و رفتارهای آن‌ها - فهم این پدیده و داوری دربارهٔ ارزش‌ها و هنجارهای آن
- (۳) نشان‌دادن علت ایجاد آن و چگونگی افزایش اعتیاد در جامعه - مطالعهٔ اعتیاد با روش غیر تجربی و نقد وضعیت موجود جامعه - توصیف و فهم پدیدهٔ اعتیاد به عنوان یک کنش اجتماعی و ارائهٔ راهکار برای کاهش آن
- (۴) مطالعهٔ اعتیاد به روش حسی و تجربی و یافتن راه‌حلی برای کنترل آن - فهم و تفسیر پدیدهٔ اعتیاد با توجه به فرهنگ جامعه - مطالعهٔ پدیدهٔ اعتیاد به منظور داوری ارزشی و هنجاری در مورد آن، بدون استفاده از روش تجربی

۵۲۸- در ارتباط با یک پدیدهٔ اجتماعی (مانند طلاق)، به ترتیب هر یک از رویکردهای سه‌گانهٔ جامعه‌شناسی، «تبیینی، تفسیری و انتقادی» چگونه به مطالعهٔ این پدیده می‌پردازند؟

- (۱) مطالعهٔ طلاق به روش تجربی و یافتن راه‌حلی برای کنترل آن - فهم و تفسیر پدیدهٔ طلاق با توجه به فرهنگ جهان‌شمول - مطالعهٔ پدیدهٔ طلاق به منظور داوری ارزشی و هنجاری در مورد آن بدون استفاده از روش تجربی
- (۲) پرداختن به علت رواج طلاق در جامعه و یافتن راه‌هایی برای کنترل آن - ورود به جمع کسانی که طلاق گرفته‌اند و ارزیابی این پدیده با ملاک‌های ارزشی خوب یا بد - توصیف و تبیین این پدیده در جامعه و تقبیح رواج آن
- (۳) مطالعهٔ پدیدهٔ طلاق به منظور پیش‌بینی روند و چگونگی کنترل آن در جامعه - ورود به جمع کسانی که طلاق گرفته‌اند و تلاش در جهت فهم عقاید و رفتارهای آن‌ها - فهم این پدیده و داوری دربارهٔ ارزش‌ها و هنجارهای آن
- (۴) نشان‌دادن علت ایجاد آن و چگونگی افزایش طلاق در جامعه - مطالعهٔ طلاق به روش تجربی و نقد وضعیت موجود جامعه - توصیف و فهم پدیدهٔ طلاق به عنوان یک کنش اجتماعی و ارائهٔ راهکار برای کاهش آن

(سراسری ۹۷، با تغییر - ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۲۹- تقدم و تأخر تاریخی مراحل شناخت علمی در علوم اجتماعی کدام است؟

- (۱) مطالعهٔ پدیده‌های اجتماعی مانند پدیده‌های طبیعی - اهمیت‌دادن به داوری‌های ارزشی در علوم اجتماعی - توجه به ضرورت فهم معانی کنش‌های اجتماعی
- (۲) شناخت پدیده‌های اجتماعی برای پیش‌بینی و کنترل آن‌ها - توجه به ضرورت فهم معانی کنش‌های اجتماعی - نقد وضع موجود زندگی اجتماعی
- (۳) نادیده‌انگاشتن تفاوت میان موضوع علوم طبیعی و علوم اجتماعی - استفاده از روش‌های حسی و آماری برای مطالعهٔ پدیده‌های اجتماعی - شناخت پدیده‌های اجتماعی برای پیش‌بینی و کنترل آن‌ها
- (۴) توجه به ضرورت فهم معانی کنش‌های اجتماعی - مطالعهٔ پدیده‌های اجتماعی مانند پدیده‌های طبیعی - ارائهٔ توصیه‌هایی جهت گذار از شرایط موجود به سوی وضعیت مطلوب

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۳۰- به ترتیب هر یک از عبارت‌های زیر مربوط به کدام قسمت در جدول می‌باشد؟

کنش‌های اجتماعی و معانی آن‌ها

- تجویز وضع مطلوب

- پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های اجتماعی

- معنابخشی و انسجام‌بخشی به زندگی اجتماعی

- (۱) پ - ب - ح - ث
(۲) خ - ج - الف - ب
(۳) ت - ج - خ - الف
(۴) پ - ج - ب - ح

نوع معیار	رویکرد تفسیری	رویکرد تبیینی	رویکرد انتقادی
موضوع	«پ»	«ج»	«ت»
روش	«خ»	«الف»	«ج»
هدف	«ث»	«ح»	«ب»

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

نوع معیار	رویکرد تفسیری	رویکرد تبیینی	رویکرد انتقادی
موضوع	—	—	«پ»
روش	«ب»	«الف»	—
هدف	—	—	—

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

- ۱) غلبه رویکرد تبیینی در جامعه‌شناسی موجب می‌شد که کار داوری درباره ارزش‌ها خارج از علوم اجتماعی و غیرعلمی قلمداد شوند.
- ۲) در قرن بیستم این باور که مرز علم و غیرعلم را تجربه و تبیین تجربی تعیین می‌کند مورد تردید قرار گرفت و زمینه رونق و غلبه رویکرد انتقادی فراهم شد.
- ۳) جامعه‌شناسی در آغاز شکل‌گیری خود سعی کرد به علوم طبیعی نزدیک شود. به همین دلیل نام فیزیک اجتماعی برای این رشته انتخاب شد.
- ۴) مهم‌ترین هدف جامعه‌شناسی انتقادی، نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی و تجویز راه‌حلی برای رسیدن به یک وضعیت بهتر است.
- ۵۳۳- به ترتیب اگوست کنت و ماکس وبر در چه زمینه‌ای با یکدیگر اختلاف نظر داشتند و جامعه‌شناسی انتقادی چه دیدگاهی درباره جامعه‌شناسی تبیینی و تفسیری دارد؟

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

- ۱) تفاوت پدیده‌های طبیعی و پدیده‌های اجتماعی - آن‌ها را محافظه‌کار می‌داند.
- ۲) محدود کردن علم به علوم تجربی - ساختارهای اجتماعی را مورد نقد قرار نمی‌دهند.
- ۳) معنادار بودن کنش‌های اجتماعی - خواستار حفظ وضع موجود نیستند.
- ۴) داوری درباره ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی - میان پدیده‌های طبیعی و اجتماعی تفاوتی قائل نیستند.
- ۵۳۴- به ترتیب هر یک از عبارت‌های زیر، مربوط به کدام اندیشمند یا رویکرد جامعه‌شناسی است؟
- «استفاده از نام فیزیک اجتماعی»، «تولید دانش‌های خاص توسط فرهنگ‌های مختلف» و «توجه به سلطه در روابط و مناسبات میان افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها»
- ۱) ماکس وبر - جامعه‌شناسی تبیینی - جامعه‌شناسی انتقادی
- ۲) اگوست کنت - جامعه‌شناسی انتقادی - جامعه‌شناسی تبیینی
- ۳) ماکس وبر - جامعه‌شناسی تبیینی - جامعه‌شناسی تفسیری
- ۴) اگوست کنت - جامعه‌شناسی تفسیری - جامعه‌شناسی انتقادی

(ترکیبی درس‌های ۳، ۵ و ۷ دوازدهم)

- ۵۳۵- هر کدام از موارد زیر به ترتیب با کدام رویکرد جامعه‌شناسی قابل مطالعه است؟
- «نقد هژمونی نظام سرمایه‌داری»، «بررسی علل افزایش طلاق در ایران» و «درک معنای مناسک مذهبی زرتشتیان»
- ۱) تبیینی - انتقادی - تفسیری
- ۲) تبیینی - تفسیری - تفسیری
- ۳) انتقادی - تفسیری - تبیینی
- ۴) انتقادی - تبیینی - تفسیری
- ۵۳۶- کدام گزینه در ارتباط با رویکردهای مختلف جامعه‌شناسی درست است؟
- ۱) جامعه‌شناسی تفسیری، سیاست و قدرت را به عنوان پدیده‌هایی معنادار صرفاً توصیف می‌کند و امکان داوری آن‌ها را ندارد. - با غلبه رویکرد تبیینی، دانش قلمرو تبیین و ارزش قلمرو تفسیر معرفی شد.
- ۲) علت این‌که روش مطالعه جامعه و طبیعت در رویکرد تبیینی متفاوت دانسته می‌شود، اختلاف موضوع این پدیده‌هاست. - با غلبه رویکرد تفسیری علوم انسانی و اجتماعی دیگر دغدغه نزدیک شدن به علوم طبیعی را نداشت.
- ۳) روی آوردن به جامعه‌شناسی تفسیری پیامد توجه اندیشمندان به ویژگی اراده و آگاهی کنش است. - موفقیت دانشمندان علوم طبیعی باعث شد جامعه‌شناسان تبیینی شباهت جامعه و طبیعت را برجسته کنند.
- ۴) جامعه‌شناسی تبیینی که می‌خواست انسان را بر جامعه مسلط کند، او را مغلوب جامعه ساخت. - از دیدگاه جامعه‌شناسی تبیینی، داوری درباره ارزش‌ها باعث می‌شود جامعه‌شناس با نام علم، کار غیرعلمی کند.

(سراسری ۱۴۰۲ - ترکیبی درس‌های ۳ و ۴ و ۷ دوازدهم)

- ۵۳۷- هر یک از عبارت‌های زیر، به ترتیب با کدام دیدگاه جامعه‌شناسی مطابقت دارد؟
- بسیاری از کنش‌های عاطفی، قابل توضیح نیستند.
- رکود اقتصادی باعث افزایش بیکاری در جامعه می‌شود.
- هر چه همبستگی اجتماعی میان افراد یک گروه بیشتر باشد، انحرافات اجتماعی در آن گروه کاهش می‌یابد.
- نباید فرهنگی از گستره جغرافیایی و محدوده تاریخی خود فراتر رود و بر فرهنگ دیگری اعمال سلطه کند.
- ۱) تبیینی - تفسیری - تبیینی
- ۲) تبیینی - تبیینی - تبیینی
- ۳) انتقادی - تبیینی - تفسیری
- ۴) تفسیری - تبیینی - تبیینی
- ۵۳۸- در رابطه با رویکردهای جامعه‌شناسی به ترتیب «مطالعه نظم اجتماعی»، «تلاش برای خارج شدن از محدودیت‌های علم تجربی» و «ناتوانی در مطالعه و بررسی موضوع قدرت و سیاست» مبین چیست؟

(فارج از کشور ۱۴۰۲ - ترکیبی درس‌های ۳، ۴ و ۷ دوازدهم)

- ۱) نقطه قوت جامعه‌شناسی تبیینی - ویژگی جامعه‌شناسی انتقادی - ضعف جامعه‌شناسی تفسیری
- ۲) ویژگی جامعه‌شناسی تفسیری - نقطه قوت جامعه‌شناسی تفسیری - ضعف جامعه‌شناسی تبیینی
- ۳) هدف جامعه‌شناسی پوزیتیویستی - هدف جامعه‌شناسی انتقادی - ضعف جامعه‌شناسی انتقادی
- ۴) روش جامعه‌شناسی انتقادی - ضعف جامعه‌شناسی تبیینی - ضعف جامعه‌شناسی انتقادی

(تاریخ از کشور ۱۴۰۲ - ترکیبی درس‌های ۳ و ۴ و ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۳۹- هر یک از عبارت‌های زیر، به ترتیب با کدام دیدگاه جامعه‌شناسی مطابقت دارد؟

- بسیاری از کنش‌های هنری قابل توضیح نیستند.
- صرفاً به توصیف و تبیین تبعیض نژادی در جوامع نمی‌پردازد، بلکه آن را تقبیح می‌کند.
- هر چه همبستگی اجتماعی میان افراد یک گروه بیشتر باشد، انحرافات اجتماعی در آن گروه کاهش می‌یابد.
- جامعه‌شناس می‌تواند برای مدتی با اعضای یک گروه سیاسی زندگی کند و از این راه، عقاید و ارزش‌های آن‌ها را بفهمد و توصیف کند، اما نمی‌تواند درباره‌ی درست یا غلط بودن این عقاید و ارزش‌ها داوری کند.

- (۱) انتقادی - تبیینی - انتقادی - تفسیری
(۲) تفسیری - انتقادی - تفسیری - تبیینی
(۳) تبیینی - تفسیری - تبیینی - انتقادی
(۴) تبیینی - انتقادی - تبیینی - تفسیری

(ترکیبی درس‌های ۳، ۴، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۴۰- به ترتیب پاسخ سؤال‌های زیر در کدام گزینه آمده است؟

- جامعه‌شناسی تبیینی جامعه و نظم اجتماعی را بر چه اساسی توضیح می‌دهد؟
- برای مطالعه‌ی جوامع و فرهنگ‌ها از منظر خودشان باید از کدام رویکرد جامعه‌شناسی استفاده کنیم؟
- موضوع مورد مطالعه‌ی جامعه‌شناسی انتقادی چیست؟

- (۱) روابط سلطه‌آمیز - تفسیری - کنش‌های اجتماعی و درک معنای آن‌ها
(۲) مشابهت جامعه با موجود زنده - تبیینی - سلطه‌ی ساختارهای اجتماعی بر افراد و گروه‌ها
(۳) مناسبات بیرونی - تفسیری - کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن
(۴) قواعد و مقررات اجتماعی - انتقادی - روابط و مناسبات میان افراد و فرهنگ‌ها

(ترکیبی درس‌های ۳، ۴، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۴۱- به ترتیب در کدام رویکرد جامعه‌شناسی:

«انسان به مثابه‌ی شیء تلقی می‌شود»، «به پیوند دانش و ارزش توجه می‌شود»، «تأکید افراطی بر نظم اجتماعی می‌شود»؟

- (۱) انتقادی - تفسیری - تبیینی
(۲) تبیینی - انتقادی - تبیینی
(۳) تفسیری - تبیینی - انتقادی
(۴) تبیینی - تفسیری - تفسیری

۵۴۲- به ترتیب هر یک از عبارت‌های زیر، در رابطه با رویکردهای جامعه‌شناسی با چه موضوعی ارتباط دارند؟

(نوبت اول ۱۴۰۳ - ترکیبی درس‌های ۳ و ۷ دوازدهم)

- با شناخت نظم اجتماعی به انسان‌ها قدرت پیش‌بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را می‌دهد.

- به بیان چرایی یک پدیده یا نشان دادن علت ایجاد یا زوال آن می‌پردازد.

- به توصیف و تبیین پدیده‌های اجتماعی بسنده نمی‌کند، بلکه به داوری ارزشی پدیده‌های مورد مطالعه می‌پردازد.

- (۱) روش مطالعه‌ی جامعه با دیدگاه تبیینی - رویکرد انتقادی نسبت به پدیده‌های اجتماعی - نگرش جامعه‌شناسی تفسیری نسبت به مطالعه‌ی جامعه
(۲) دیدگاه جامعه‌شناسی تفسیری نسبت به جامعه - رویکرد تبیینی نسبت به پدیده‌های اجتماعی - شیوه‌ی مطالعه‌ی جامعه توسط جامعه‌شناسی انتقادی
(۳) شیوه‌ی مطالعه‌ی جامعه با روش انتقادی - رویکرد انتقادی نسبت به کنش‌های اجتماعی - روش مطالعه‌ی پدیده‌های اجتماعی توسط جامعه‌شناسی انتقادی
(۴) روش مطالعه‌ی جامعه‌شناسی تبیینی - رویکرد تبیینی نسبت به پدیده‌های اجتماعی - نحوه‌ی مطالعه‌ی پدیده‌های اجتماعی توسط جامعه‌شناسی انتقادی

(سراسری و تاریخ ۱۴۰۳ - ترکیبی درس‌های ۳، ۴، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۴۳- هر یک از موارد زیر در رابطه با انواع جامعه‌شناسی با چه موضوعی ارتباط دارند؟

- فهم معنای زندگی

- محدود شدن مطالعات به توصیف خصوصیات و رفتارهای قابل مشاهده

- دست به عمل زدن کنشگران براساس معنایی که در ذهن دارند.

- (۱) نقطه‌ضعف جامعه‌شناسی تبیینی - دیدگاه جامعه‌شناسان تفسیری و تبیینی - نگرش جامعه‌شناسی تفسیری - نگرش جامعه‌شناسان انتقادی
(۲) نقطه‌ی قوت جامعه‌شناسی تفسیری - دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی و تفسیری - نگرش جامعه‌شناسی تبیینی - رویکرد تفسیری در تقابل با رویکرد تبیینی
(۳) هدف جامعه‌شناسی انتقادی - دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی و تبیینی - نگرش جامعه‌شناسی انتقادی نسبت به کنش‌های انسانی - انتقاد وارد بر جامعه‌شناسی تبیینی
(۴) روش جامعه‌شناسی تفسیری - دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی و تبیینی - نگرش جامعه‌شناسی انتقادی - محافظه‌کارداشتن رویکرد تبیینی توسط جامعه‌شناسی انتقادی

(ترکیبی درس‌های ۲، ۴، ۵ و ۷ دوازدهم)

۵۴۴- به ترتیب، هر یک از موارد زیر نتیجه‌ی چیست؟

- سرکوب روحیه‌ی خلاق انسان‌ها در عرصه‌ی هنر

- تبعیت فرد از اراده و خواست دیگران در آموزش

(۱) تأکید افراطی بر ساختارهای اجتماعی - شناخت پدیده‌های اجتماعی - آگاهی فرد از تبعیت و پیروی خود - تأکید بر کارکردهای قشربندی

(۲) عدم توجه به ارادی بودن کنش - داوری درباره‌ی ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی - درست، حق و هنجارپنداشتن برخی امور - نابرابری‌های اجتماعی را نتیجه‌ی تفاوت‌های طبیعی دانستن

(۳) یکسان دانستن نظم اجتماعی و نظم طبیعی - کشف نظم و قواعد جهان اجتماعی - تغییر نگرش و اعتقاد فرد تابع قدرت - امکان‌پذیرنداشت تغییر در قشربندی اجتماعی

(۴) نادیده گرفتن معنای کنش - نقد و اصلاح پدیده‌های اجتماعی - محاسبه‌ی سود و زیان خود - ضروری دانستن رقابت در زندگی اجتماعی

(ترکیبی درس‌های ۱، ۲، ۳ و ۷ دوازدهم)

۵۴۵- به ترتیب صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص نمایید.

- هرگاه در جامعه مسئله‌ی خاصی مطرح می‌شود، زمینه‌ی لازم برای پیدایش و رشد دانش علمی نسبت به آن مسئله نیز فراهم می‌شود.

- فلسفه به موجودی خاص مانند موجودات طبیعی و انسانی می‌پردازد و قوانین کلی این موجودات را شناسایی می‌کند.

- در قرن بیستم علوم انسانی و اجتماعی دغدغه‌ی نزدیک شدن به علوم طبیعی را نداشتند و تفسیر به عنوان روش ویژه‌ی علوم انسانی و اجتماعی به رسمیت شناخته شد.

- کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن موضوع جامعه‌شناسی تبیینی و جامعه‌شناسی انتقادی است.

- (۱) غ - غ - ص - غ
(۲) ص - غ - ص - غ
(۳) غ - ص - ص - غ
(۴) ص - ص - غ - ص

حالا خیلی ترکیبی

- ۵۴۶- کدام پاسخ در رابطه با مطالب مطرح‌شده، به ترتیب درست است؟
 - مسائل جهان اسلام را از نوع مشکلاتی می‌دانستند که در اثر عقب‌ماندگی تاریخی از جوامع غربی پیش آمده بود.
 - امروزه، با هیچ مقوله عینی و محسوسی مترادف نیست.
 - تفکری که به مالکیت خصوصی اعتقاد ندارد و به دنبال حذف آن است.
 - انتقال جنگ پس از فروپاشی بلوک شرق، توسط نظریه پردازان غربی، به کدام طرف بود؟
 (۱) رویکرد نسل اول روشنفکران - سیاست - کمونیسم - انتقال محورهای عملیاتی جنگ از کشورهای غربی به فرهنگ و تمدن مناطق تحت سلطه جهان غرب
 (۲) دیدگاه نخستین بیدارگران اسلامی - سیاست - کمونیسم - انتقال محورهای عملیاتی جنگ از کشورهای غربی به فرهنگ و تمدن مناطق نیمه‌پیرامونی
 (۳) تفکر منورالفکران در جوامع اسلامی - قدرت - مخالفان قشربندی اجتماعی - رقابت کشورهای اروپایی بر سر مناطق استعماری
 (۴) نگرش نسل دوم روشنفکران نسبت به جوامع خود و جهان اسلام - عمل سیاسی - سوسیالیسم - تداوم جنگ سرد بین مناطق پیرامونی
- ۵۴۷- به ترتیب «بحران بوهال در هند»، «ارائه معیارهای جهان‌شمول برای رفع منازعات هویتی»، «توضیح تأثیر اجتماعات بر زندگی ما» بیانگر چیست؟
 (نوبت اول ۱۴۰۳ - ترکیبی درس ۱۱ یازدهم و درس‌های ۲ و ۷ دوازدهم)
- (۱) نمونه‌ای از بحران‌های اقتصادی - نقطه‌ضعف جامعه‌شناسی تفسیری - نتیجه داوری درباره پدیده‌های اجتماعی و انتقاد از آن‌ها توسط علوم اجتماعی
 (۲) موردی از بحران‌های زیست‌محیطی - روش جامعه‌شناسی تبیینی - فراهم‌ساختن زمینه فهم متقابل انسان‌ها توسط علوم اجتماعی
 (۳) نمونه‌ای از بحران‌های زیست‌محیطی - نقطه‌ضعف جامعه‌شناسی انتقادی - نتیجه کشف نظم و قواعد جهان اجتماعی توسط علوم اجتماعی
 (۴) مثالی از چالش فقر و غنا - روش جامعه‌شناسی انتقادی - ظرفیت داوری درباره ارزش‌ها و هنجارها توسط علوم اجتماعی
- ۵۴۸- از بین عبارتهای زیر، کدام موارد درست‌اند؟
 (الف) ناموفق بودن جامعه‌شناسی در تبیین و تفسیر پدیده‌های اجتماعی، جامعه‌شناسی انتقادی را به داوری درباره آن‌ها و انتقاد از آن‌ها می‌کشاند.
 (ب) لژهای ماسونی اخیراً جاذبه‌های سیاسی خود را از دست داده‌اند و بیشتر به صورت گروه‌های فرهنگی باقی مانده‌اند.
 (پ) دولت‌های مرکز برای حفظ وضعیت مرکز و پیرامون، در عرصه‌های مهم انحصار ایجاد می‌کنند.
 (ت) طی قرون وسطی، مسیحیت از جهت علمی دچار تحریف شد و به سوی نوعی دنیاگرایی عملی گام برداشت.
 (ث) مالکیت، وسیله جذب تشویق دیگران است، با این حال مسلم است که بیشتر با قدرت اقناعی قرابت دارد.
- (۱) ت - الف - ث (۲) پ - ب - ت (۳) ث - الف (۴) پ - ت
- ۵۴۹- به ترتیب هر یک از موارد زیر، مربوط به کدام دوره تاریخی یا کدام اندیشه است؟
 - فئودالیسم نوعی برده‌داری بود؛ زیرا کشاورزان وابسته به زمین‌های اربابان خود بودند.
 - برخی اندیشمندان نقش انسان‌ها و جوامع در پدید آمدن یا ادامه یافتن قشربندی را نادیده می‌گیرند.
 - با غفلت از نگاه توحیدی به عالم خداوندگاران متکثر پرستیده می‌شدند.
 (۱) قرون وسطی - طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی - فرهنگ اساطیری
 (۲) رنسانس - بی‌توجهی به یکسان‌ساختن نقطه شروع رقابت‌ها در زندگی اجتماعی - قرون وسطی
 (۳) قرون وسطی - ضروری‌دانستن نابرابری اجتماعی برای زندگی انسان - فرهنگ معنوی و دینی یونان و روم باستان
 (۴) یونان و روم باستان - تأکید بر کارکردهای قشربندی اجتماعی - یونان و روم باستان
- ۵۵۰- پاسخ هر یک از پرسش‌های زیر به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟
 (آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز - ترکیبی درس‌های ۶ و ۸ یازدهم و درس ۷ دوازدهم)
 - کدامیک از پیامدهای تحریفات صورت‌گرفته در مسیحیت قرون وسطی از لحاظ اندیشه و نظر است؟
 - چرا رویکرد انتقادی معتقد است که جامعه‌شناسی برای داوری و انتقاد به معیارهای علمی نیاز دارد؟
 - کانون‌های ثروت و قدرت از چه طریقی موانع موجود بر سر راه تجارت بین‌المللی را برمی‌دارند؟
 - چه گروهی پس از فروپاشی اقتدار کلیسا فرصت بروز و ظهور پیدا کرد؟
 (۱) توجیه عملکرد دنیوی با پوشش دینی - برای فراهم کردن زمینه شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی انسانی‌تر و اخلاقی‌تر - بازارهای مشترک منطقه‌ای - قدرت‌هایی که به دنبال توجیه رفتارهای سکولار خود در پوشش دینی بودند.
 (۲) آمیخته‌شدن مسیحیت با رویکردهای اساطیری - برای ارزیابی وضعیت موجود با این معیارها و ترسیم وضعیت مطلوب - سازمان‌های بین‌المللی - پادشاهان و قدرت‌های محلی که حرکت‌های دنیوی را آغاز کرده بودند.
 (۳) تقابل عقل و ایمان در اندیشه کلیسا - برای ارائه راه حل‌های علمی در جهت تثبیت نابرابری‌های اجتماعی - بازارهای مشترک منطقه‌ای - پادشاهان و قدرت‌های محلی که دخالت دین در امور دنیوی را انکار می‌کردند.
 (۴) قبول تثلیث و دورماندن از ابعاد عقلانی توحید - برای حفظ وضع موجود و تثبیت نظم اجتماعی جامعه - سازمان‌های بین‌المللی - پادشاهان و قدرت‌هایی که به انتقاد از عملکرد آباء کلیسا پرداختند.
- ۵۵۱- هر یک از موارد زیر با چه موضوعی ارتباط دارد؟
 - به دستور غازان خان، شاهدتین بر دو سوی سکه‌ها ضرب شد.
 - مالیات ابزاری برای کاهش فاصله طبقاتی است.
 - قاره آفریقا با وجود معادن ارزشمند، فقیرترین قاره مسکونی دنیاست.
 (۱) برخی فرهنگ‌ها قابلیت جهانی شدن ندارند. - مدل موافقان قشربندی - جوامع غربی چالش‌های درونی خود را به کشورهای پیرامونی منتقل می‌کنند.
 (۲) غلبه نظامی با غلبه فرهنگی همراه نیست. - مدل عدالت اجتماعی - چالش و نزاع بین کشورهای فقیر و غنی به ابعاد اقتصادی محدود نمی‌شود.
 (۳) فرهنگ‌های قومی شایستگی جهان‌شدن را ندارند. - مدل مخالفان قشربندی - علت فقر کشورهای پیرامونی، عملکرد کشورهای مرکزی است.
 (۴) غلبه نظامی گسترش فرهنگی به دنبال نمی‌آورد. - مدل عدالت اقتصادی - مشکل اصلی کشورهای فقیر، خودباختگی فرهنگی آن‌هاست.

(سراسری نوبت اول ۱۴۰۲ - ترکیبی درس ۱۱ و ۵ و ۷ دوازدهم)

- سوق دادن جامعه‌شناسی به داوری درباره ارزش‌ها و انتقاد از آن‌ها

۵۵۲- عامل مؤثر در پدیدآیی هر یک از موارد زیر چیست؟

- نادیده‌گرفتن پیچیدگی و عمق پدیده‌های اجتماعی

- خودکشی

(۱) تنوع و تفاوت معنای پدیده‌های اجتماعی - برجسته‌کردن وجوه مختلف زندگی اجتماعی - تزلزل فرهنگی

(۲) استفاده از روش‌های تجربی و دستیابی به نتایج علمی - ترسیم تصویری از وضعیت مطلوب - بحران هویت

(۳) امکان‌پذیرنبودن مطالعه عمق و پیچیدگی کنش‌های اجتماعی - جست‌وجوی معیارهایی برای رهایی از محدودیت‌های علم تجربی - تعارض فرهنگی

(۴) دستیابی به پاسخ‌های ساده و کاملاً قابل پیش‌بینی درباره چرایی وقوع پدیده‌های اجتماعی - فاصله میان وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی - مرگ جهان اجتماعی

(ترکیبی درس ۲ و ۷ دوازدهم)

۵۵۳- مفاهیم جامعه‌شناختی در متن زیر به ترتیب کدام‌اند؟

«مارتین لوتر کینگ، رهبر پرنفوذ جنبش مدنی سیاهان آمریکا، در سخنرانی مشهور خود به نام «روایای دارم»، از آرزوی خود برای اتمام پایمال شدن

حقوق سیاهان سخن گفت.»

(۱) پدیده اجتماعی - تفاوت اسمی - پیامد ارادی کنش - پیامد طبیعی کنش (۲) کنش اجتماعی - تفاوت رتبه‌ای - کنش اجتماعی - نابرابری طبیعی

(۳) پدیده اجتماعی - تفاوت اسمی - کنش اجتماعی - نابرابری اجتماعی (۴) کنش اجتماعی - نابرابری طبیعی - واقعیت اجتماعی - تفاوت رتبه‌ای

۵۵۴- به ترتیب «وجه اشتراک جنبش عدم تعهد، اتحادیه عرب و سازمان کنفرانس اسلامی»، «وجه افتراق جامعه‌شناسی تفسیری با تبیینی»، «حوزه مدل

لیبرالی» با «وجه اشتراک ارسطو و فارابی» در کدام گزینه به درستی آمده است؟ (ترکیبی درس ۱۵ و ۸ و ۶ و ۷ دوازدهم)

(۱) شکل‌گیری نظم نوین جهانی - ظرفیت مطالعه و شناخت قلمرو حقیقی - حوزه طرفداران عدالت اجتماعی - دسته‌بندی نظام‌های سیاسی

(۲) مقاومت در برابر سیاست جهانی‌سازی اقتصادی قدرت‌های برتر اروپایی و آمریکایی - ظرفیت مطالعه و شناخت قلمرو آرمانی - حوزه رقابت - دسته‌بندی نظام‌های سیاسی

(۳) مقابله با چالش‌ها و تضادهای اقتصادی و سیاسی جهانی‌شدن - ظرفیت مطالعه و شناخت قلمرو آرمانی - حوزه برابری - مدینه فاضله

(۴) عمل‌کردن فراتر از مرزهای سیاسی دولت‌ها - ناتوانی در مطالعه قلمرو حقیقی - حوزه رقابت - ملاک‌های دسته‌بندی نظام‌های سیاسی

۵۵۵- صحیح و غلط بودن هر یک از عبارت‌های زیر در کدام گزینه به درستی ذکر شده است؟ (ترکیبی درس ۱۵ و ۹ و ۳ و ۷ دوازدهم)

- ارسطو حکومتی را که در آن اکثریت مردم براساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، پولیتی می‌نامد.

- بعد از انقلاب فرانسه، طرفداران نظریه‌های لیبرالیستی در طرف چپ مجلس فرانسه قرار گرفتند.

- نظریه پردازان کنش اجتماعی، هدفداری و ارادی بودن را مهم‌ترین ویژگی کنش اجتماعی می‌دانند.

- مخالفان قشربندی اجتماعی این واقعیت را نادیده می‌گیرند که نابرابری‌های اجتماعی همیشه نتیجه نابرابری‌های طبیعی نیستند.

(۱) درست - درست - نادرست - درست (۲) درست - نادرست - نادرست - نادرست

(۳) نادرست - نادرست - درست - نادرست (۴) نادرست - درست - درست - درست

۵۵۶- هر یک از عبارت‌های زیر با چه موضوعی ارتباط دارند؟ (فارج از کشور ۱۴۰۲ - ترکیبی درس ۱۲ و ۲ و ۱۱ و ۷ دوازدهم)

- سلب قدرت مقاومت از آدمیان

- آسیب‌های اجتماعی مانند مهاجرت و بیکاری

- غفلت از این نکته که در رقابت عادلانه باید نقطه شروع رقابت یکسان باشد.

- گرفتارشدن فطرت آدمی به اضطراب و تشویش و در نهایت سر بر عصیان و اعتراض برداشتن

(۱) تفکر سلطه‌گرایانه - چالش فقر و غنا - انتقاد نسبت به نگرش طرفداران قشربندی اجتماعی - دچار ازخودبیگانگی تاریخی شدن

(۲) ویژگی فرهنگ استکباری - بحران اقتصادی - انتقاد نسبت به نگرش طرفداران عدالت اجتماعی - مبتلاشدن به ازخودبیگانگی فطری

(۳) ویژگی فرهنگ جبرگرا - بحران زیست محیطی - انتقاد نسبت به نگرش طرفداران قشربندی اجتماعی - ابتلا به ازخودبیگانگی حقیقی

(۴) عملکرد فرهنگ‌های جبرگرایانه - بحران زیست محیطی - انتقاد نسبت به نگرش مخالفان قشربندی اجتماعی - دچار خودباختگی شدن

۵۵۷- درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر به ترتیب کدام است؟ (سراسری نوبت اول ۱۴۰۲ - ترکیبی درس ۴ و ۱۳ و ۱۵ و ۱۱ و ۷ دوازدهم)

- منورالفکران، مشروطه را نوعی حاکمیت سکولار، مانند دولت فرانسه می‌دانستند.

- با قبول حضور فرهنگی و تمدنی جهان اسلام، نظریه «جنگ تمدن‌ها» از سوی برخی نظریه‌پردازان غربی مطرح شد.

- جامعه‌شناسان در مطالعه نابرابری‌های اجتماعی به شایستگی‌های افراد در جوامع توجه دارند.

- در نهاد تعلیم و تربیت، عبارت «دانایی از نادانی بهتر است» در حیطه عقاید قرار می‌گیرد.

(۱) درست - نادرست - درست - نادرست (۲) نادرست - نادرست - درست - نادرست

(۳) نادرست - درست - نادرست - نادرست (۴) درست - نادرست - نادرست - درست

۵۵۸- عبارت درست در ارتباط با موضوع «جهان اجتماعی» کدام است؟ (ترکیبی درس‌های ۲، ۱۲، ۱۵ و ۱۶ و ۹ و ۱۱ و ۷ دوازدهم)

(۱) هویت جهان اجتماعی بیشتر از لایه‌های عمیق آن تأثیر می‌پذیرد. - در یک جهان اجتماعی نظام سیاسی نمی‌تواند مستقل از سایر نظام‌ها باشد. - جهان اجتماعی خودباخته مانع از آشنایی اعضای خود با حقیقت می‌شود.

(۲) جهان اجتماعی دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد. - چالش‌های ذاتی ریشه در عقاید و ارزش‌های درونی جهان اجتماعی دارند. - جهان اجتماعی با پذیرش یک نظام سیاسی خاص، هویت سیاسی پیدا می‌کند.

(۳) در صورتی که اعضای یک جهان اجتماعی واقعیت‌ها و آرمان‌های آن را فراموش نکنند، آن جهان دارای هویت حقیقی است. - مهم‌ترین هدف جامعه‌شناسی انتقادی، نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی است. - هر جهان اجتماعی الزام‌هایی دارد.

(۴) کسی که دانش علمی دارد، به درک عمیقی از دانش عمومی جهان اجتماعی خود می‌رسد. - هویت هر جهان اجتماعی براساس فرهنگ آن شکل می‌گیرد. - لازمه افزایش جمعیت، بسط هویت جهان اجتماعی است.

۴۴۸- گزینه ۱

نکته: در ارتباط با تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) جوامع دو دیدگاه وجود دارد و هر دیدگاه نظریه‌پردازانی دارد:

- دیدگاه طولی ← نظریه‌پردازان: کنت - اسپنسر - دورکیم - مارکس
- دیدگاه عرضی ← نظریه‌پردازان: مردم‌شناسان

عده‌ای از جامعه‌شناسان از جمله اگوست کنت، اسپنسر، دورکیم و مارکس معتقدند همه جهان‌های اجتماعی شبیه یکدیگرند و در یک خط قرار می‌گیرند. تصمیم‌گیری درباره مسائل مشترک و رفع اختلاف‌ها و تضادها میان افراد و گروه‌هایی که با هم زندگی می‌کنند، سیاست و عمل سیاسی را در زندگی اجتماعی پدید می‌آورد.

۴۴۹- گزینه ۲

ارزش‌های اجتماعی، آن دسته از پدیده‌های مطلوب و خواستنی‌اند که مورد توجه و پذیرش هستند و افراد یک جامعه نسبت به آن‌ها گرایش و تمایل دارند.

شورش علیه انقراض یک جنبش زیست‌محیطی جهانی است با هدف به‌کارگیری نافرمانی مدنی بدون خشونت. (دقت کنید که این جنبش خود نمونه‌ای از کنش‌های سیاسی بیرون از نهاد حکومت است).

دانش عمومی گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ماست. ما درباره دانش عمومی کم‌تر می‌اندیشیم، بیشتر از آن استفاده می‌کنیم و در تعامل با یکدیگر آن را به کار می‌بریم. ذخیره دانشی بخش دیگری نیز دارد که با تأمل و اندیشه در دانش عمومی به دست می‌آید، به این دانش عمیق‌تر و دقیق‌تر، دانش علمی می‌گویند.

۴۵۰- گزینه ۴

- ۱. **تدبیر و تنظیم امور** که امروزه به **قانون** کاهش یافته است.
- ۲. **ضمانت اجرای قانون** که نیازمند قدرت است.

تا زمانی که عقاید و ارزش‌های مربوط به آن مورد پذیرش اعضای جهان اجتماعی و برای آن‌ها مهم باشد، دوام می‌آورد. هرگاه عقاید و ارزش‌ها اعتبار خود را نزد اعضای جهان اجتماعی از دست بدهند، دوام آن با چالش مواجه می‌شود.

با شکل‌گیری استعمار و نفوذ دولت‌های غربی در کشورهای اسلامی دو جریان به موازات جریان نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت: ۱- منورالفکران (نسل اول) ۲- روشنفکران (نسل دوم).

۴۵۱- گزینه ۴

برخی قید و بندها مانع رسیدن انسان به کمال و حقوق انسانی‌اش می‌شوند و زمینه ظلم بر او را فراهم می‌کنند. فرهنگ جهانی باید آزادی انسان از این قید و بندها را تأمین کند.

اسراف و تبذیر در واقعیت جامعه ما وجود دارد، اما جزء آرمان‌ها و ارزش‌های ما نیست؛ بنابراین واقعیتی خارج از قلمرو واقعی است. ارزش اجتماعی متناسب با شخصیت، قدرت می‌باشد. ساختار اجتماعی روابط میان نقش‌ها و پدیده‌های اجتماعی است.

۴۵۲- گزینه ۳

بررسی عبارت‌های نادرست: (پ) رقابت‌های سیاسی استعمارگران به‌ویژه در مناطق استعمارزده، با منافع اقتصادی استعمارگران پیوند می‌خورد.

برای یک کشور **بسامان** ← در قلمرو واقعی جهان اجتماعی است. امنیت برای یک کشور **آشوب‌زده** ← در قلمرو آرمانی جهان اجتماعی قرار دارد.

ت در بسیاری از جوامعی که مبتنی بر ویژگی‌های اکتسابی هستند، شرایط به گونه‌ای است که در عمل، راه تحرک اجتماعی بر محرومان بسته است. (انسداد اجتماعی)

۴۵۳- گزینه ۲

بررسی عبارت‌های نادرست: (الف) انسداد اجتماعی به معنای مسدودبودن راه تحرک اجتماعی صعودی است. این پدیده بیشتر در جوامعی وجود دارد که موقعیت اجتماعی افراد براساس ویژگی‌های انتسابی تعیین می‌شود. (پ) روح و شالوده فرهنگ همان عقاید و ارزش‌های فرهنگ است که در فرهنگ‌های مختلف متنوع است. (ث) وقتی ارزش غایی انکار می‌شود، ارزش‌های واسطه‌ای نیز فاقد معنا و ارزش می‌شوند.

۴۵۴- گزینه ۲

بررسی عبارت‌ها: (الف) درست؛ امور سیاسی پدیده‌هایی خنثی نیستند و همواره از انسان‌ها اطاعت، وفاداری و تصمیم می‌خواهند. (ب) نادرست؛ عملکرد اقتصادی کشورهای غربی در چارچوب دولت - ملت‌های جدید شکل گرفت. (پ) درست؛ از منظر دولت‌مردان آمریکا، انقلاب نداشت. (ت) نادرست؛ اسلامی دست نیاز به سمت بلوک غرب دراز می‌کرد.

تفاوت درون جهان اجتماعی	تفاوت‌های مربوط به لایه‌های سطحی (حوزه نمادها و هنجارها)
تفاوت میان جهان‌های اجتماعی	تفاوت‌های مربوط به لایه‌های عمیق (حوزه عقاید و ارزش‌ها)

ث نادرست؛ در هر جهان اجتماعی، تأمین نیازهای اجتماعی به کمک نهادهای اجتماعی صورت می‌گیرد.

۴۵۵- گزینه ۴

تیرانی حکومت یک فرد براساس خواست و میل خود است و دموکراسی حکومت اکثریت براساس خواست و میل خود است؛ بنابراین تفاوت این دو حکومت در تعداد حاکمان (کمیت افراد تأثیرگذار) است. گستره جهان اجتماعی نیز به اندازه دانش و آگاهی آن است. پیوند میان نقش‌ها، واحدها و ساختارهای اجتماعی مثل رابطه اقتصاد و سیاست یا علم و سیاست یکپارچگی نظام نام دارد.

گستره جهان اجتماعی به میزان گستره دانش‌ها و آگاهی‌های آن است. جامعه آلمانی مارکس از فردگرایی لیبرالیستی و اقتصاد سرمایه‌داری عبور می‌کرد، مالکیت خصوصی را از بین می‌برد و صورتی سوسیالیستی و کمونیستی پیدا می‌کرد. مارکس، سوسیالیسم را مرحله‌ای انتقالی برای رسیدن به کمونیسم می‌دانست. سوسیالیسم و کمونیسم در مقابل فردگرایی، لیبرال، دو رویکرد جامعه‌گرا هستند. سوسیالیسم به مالکیت خصوصی معتقد است، ولی برخلاف سرمایه‌داری آن را مطلق نمی‌داند، ولی کمونیسم به مالکیت خصوصی قائل نیست.

۴۵۶- گزینه ۲

نکته: افراد از جنبه‌های مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند. با دقت در تفاوت‌های میان افراد مشخص می‌شود که همه تفاوت‌ها از یک نوع نیستند.

۱- **تفاوت‌های اسمی:** تفاوت‌هایی است که افراد را براساس آن نمی‌توان رتبه‌بندی کرد. **مثال:** جنسیت، رنگ پوست، زبان و ...

۲- **تفاوت‌های رتبه‌ای:** تفاوت‌هایی است که افراد را براساس آن می‌توان رتبه‌بندی کرد. **مثال:** قد، ضریب هوشی، ثروت، تحصیلات و ...

به این تفاوت‌های رتبه‌ای، چون باعث نابرابری میان افراد می‌شوند، نابرابری نیز می‌گویند. تفاوت‌های رتبه‌ای یا نابرابری‌ها نیز به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) نابرابری‌های اجتماعی: در جامعه ایجاد می‌شوند؛ مثل نابرابری در ثروت و تحصیلات. **ب) نابرابری‌های طبیعی:** در جامعه ایجاد نمی‌شوند؛ مانند نابرابری در سن، قد و هوش.

تحصیلات و ثروت از جمله **تفاوت‌های رتبه‌ای** هستند؛ زیرا افراد را براساس آن می‌توان رتبه‌بندی کرد. هم‌چنین در اجتماع ایجاد می‌شوند؛ بنابراین **نابرابری اجتماعی** محسوب می‌شوند.

هوش، یک **تفاوت رتبه‌ای** است؛ زیرا افراد را براساس هوش می‌توان رتبه‌بندی کرد. از سوی دیگر مربوط به طبیعت هر انسان است؛ پس **نابرابری طبیعی** محسوب می‌شود. افراد را براساس جنسیت و نژاد نمی‌توان رتبه‌بندی کرد؛ بنابراین تفاوت‌های افراد در این موارد، **اسمی** محسوب می‌شود.

❖ رویکرد اول (موافقان قشربندی اجتماعی): برخی جامعه‌شناسان معتقدند که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد؛ از نظر آنان نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی برمی‌خیزد.

❖ رویکرد دوم (مخالفان قشربندی اجتماعی): اندیشمندان اجتماعی مخالف قشربندی اجتماعی معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست؛ بلکه از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد و باید با آن مبارزه کرد.

❖ **گزینه ۲** در رویکرد عادلانه (طرفداران عدالت اجتماعی)، مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، اما جامعه وظیفه دارد که امکان رقابت را برای همگان فراهم و نقطه شروع رقابت را یکسان کند.

❖ مخالفان قشربندی اجتماعی، عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد. از نظر آنان این مالکیت خصوصی است که موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه نابرابری می‌شود؛ بنابراین برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت.

❖ موافقان قشربندی اجتماعی چنین می‌پندارند که نابرابری‌های اجتماعی نتیجه نابرابری‌های طبیعی است؛ بنابراین عادلانه است.

❖ **گزینه ۱** مدل عدالت اجتماعی، جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند.

❖ مدل لیبرالی (موافقان قشربندی اجتماعی): معتقدند نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد. آن‌ها با تأکید بر کارکردهای قشربندی اجتماعی آن را تأیید و تثبیت می‌کنند.

❖ مدل کمونیستی (مخالفان قشربندی اجتماعی): نابرابری‌های اجتماعی از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد.

❖ **گزینه ۳** رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی: از دیدگاه مخالفان قشربندی، مالکیت خصوصی باید حذف شود. در این دیدگاه، قشربندی نتیجه رفتار انسان است و تغییر و تداوم آن به دست انسان است.

❖ در رویکرد عدالت اجتماعی: مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید. به این منظور دولت به نمایندگی از جامعه موظف است نیازهای ضروری همه افراد مانند خوراک، پوشاک و مسکن را تأمین کند. دولت تلاش می‌کند برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی تدابیر بیشتری ببیند؛ مثلاً از ثروتمندان مالیات بگیرد و از آن برای رفع فقر در جامعه استفاده کند.

❖ **گزینه ۳** جامعه‌شناسان طرفدار رویکرد لیبرالی، طرفدار قشربندی اجتماعی هستند و معتقدند قشربندی پدیده‌ای است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است.

❖ تأکید طرفداران رویکرد کمونیستی بر معایب قشربندی نشان می‌دهد که آنان خواهان از میان برداشتن قشربندی هستند.

❖ طرفداران رویکرد کمونیستی، عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

❖ در رویکرد عادلانه، مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند.

❖ **گزینه ۳** نظریه‌پردازان رویکرد لیبرالی معتقدند نابرابری‌های اجتماعی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی ناشی می‌شوند.

❖ در رویکرد کمونیستی، عدالت اقتصادی مهم است و معتقدند با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار می‌شود.

❖ از نظر رویکرد کمونیستی، قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آن‌هاست.

❖ در رویکرد عدالت اجتماعی، دولت تلاش می‌کند برای کاهش نابرابری‌ها اقداماتی مانند گرفتن مالیات از ثروتمندان انجام دهد.

❖ **گزینه ۲** مهم‌دانستن عدالت اقتصادی، ویژگی رویکرد کمونیستی است، نه رویکرد عدالت اجتماعی. بنابراین قسمت دوم (۲) درست نیست.

❖ **گزینه ۴** به تفاوت‌هایی که نمی‌توان افراد را براساس آن‌ها رتبه‌بندی کرد، تفاوت‌های اسمی گفته می‌شود.

❖ تفاوت شخص متولدشده در خانواده‌ای از طبقه پایین با شخص متولدشده در یک خانواده ثروتمند، مصداق نابرابری اجتماعی است.

❖ نابرابری در قد و ضریب هوشی افراد، به دلیل این که به طور طبیعی ایجاد شده و اجتماع در ایجاد آن‌ها دخیل نیست، مصداق نابرابری طبیعی هستند.

❖ **گزینه ۲** ضریب هوشی از نوع تفاوت‌های رتبه‌ای و از نوع نابرابری‌های طبیعی است.

❖ ثروت در اجتماع به وجود می‌آید؛ بنابراین تفاوت رتبه‌ای و نابرابری اجتماعی است. جنسیت از نوع تفاوت‌های اسمی است.

❖ دانش، رتبه‌ای و اجتماعی است، چون در جامعه ایجاد می‌شود.

❖ **گزینه ۱** مذهب، نژاد و جنسیت: از تفاوت‌هایی است که افراد را براساس آن نمی‌توان رتبه‌بندی کرد. — تفاوت اسمی

❖ سطح تحصیلات و درآمد: از تفاوت‌هایی است که افراد را براساس آن می‌توان رتبه‌بندی کرد و از طرف دیگر این نوع نابرابری، در جامعه به وجود می‌آید. — تفاوت رتبه‌ای و نابرابری اجتماعی

❖ **گزینه ۲** «تفاوت‌های اسمی» را با «نابرابری‌های طبیعی» اشتباه نگیرید. تفاوت‌های اسمی از تفاوت‌هایی است که افراد را نمی‌توان براساس آن رتبه‌بندی کرد، اما افراد را براساس نابرابری‌های طبیعی می‌توان رتبه‌بندی کرد، مثلاً نمی‌توان گفت یک نژاد از نژاد دیگر برتر است، اما می‌توان گفت هوش یک فرد از فردی دیگر بالاتر است.

❖ **گزینه ۲**

❖ **استراتژی** ابتدا دنبال ویژگی‌ها و تفاوت‌ها در صورت سؤال باشید؛ سپس نوع تفاوت‌ها را مشخص کنید.

❖ پسر — تفاوت اسمی (جنسیت را نمی‌توان رتبه‌بندی کرد)
❖ سفیدپوست — تفاوت اسمی (رنگ پوست را نمی‌توان رتبه‌بندی کرد).
❖ وضعیت اقتصادی مرفه — تفاوت رتبه‌ای و نابرابری اجتماعی
❖ ضریب هوشی پایین — تفاوت رتبه‌ای و نابرابری طبیعی
❖ عضویت در هیئت مدیره — تفاوت رتبه‌ای و نابرابری اجتماعی

❖ **گزینه ۳** نابرابری اجتماعی یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه جامعه‌شناسان است.

❖ **نکته:** جامعه‌شناسان به نابرابری‌های طبیعی که مربوط به اجتماع نیست، توجه چندانی ندارند، اما اگر تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی، منجر به نابرابری‌های اجتماعی شود، جامعه‌شناسان به آن‌ها توجه می‌کنند.

❖ جامعه‌شناسان در مطالعه نابرابری‌های اجتماعی به قشربندی اجتماعی در جوامع توجه دارند.

❖ **گزینه ۴** مربوط به دیدگاه مخالفان قشربندی (رویکرد کمونیستی) است؛ مطابق با این رویکرد، مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی شده است؛ بنابراین برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت.

❖ **تیزبازی** در درس ۹ پایه یازدهم خواندیم که کمونیسم، به طور مطلق مالکیت خصوصی را نفی می‌کند و به مالکیت اشتراکی معتقد است؛ در مقابل، لیبرالیسم اقتصادی مالکیت خصوصی را محترم می‌شمارد.

❖ **گزینه ۳**

❖ **نکته:** در مورد مسئله نابرابری اجتماعی، سه رویکرد وجود دارد:

❶ رویکرد اول = رویکرد لیبرالی = رویکرد موافقان قشربندی اجتماعی - رویکرد معتقد به حوزه رقابت

❷ رویکرد دوم = رویکرد کمونیستی = رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی = رویکرد معتقد به حوزه برابری

❸ رویکرد سوم = رویکرد عدالت اجتماعی = رویکرد معتقد به حوزه رقابت و برابری

۴۶۹- گزینه ۳

۴۷۰- گزینه ۲: در مدل لیبرالی (رویکرد موافقان قشربندی اجتماعی)، نقطه آغاز رقابت میان افراد، ناعادلانه است. در مدل کمونیستی (رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی)، نقطه پایان رقابت میان افراد، ناعادلانه است. مخالفان قشربندی اجتماعی معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد. در رویکرد طرفداران عدالت اجتماعی، هم به عدالت توجه می‌شود و هم آزادی‌های افراد نادیده گرفته نمی‌شود.

۴۷۱- گزینه ۴

نکته: انتقادات مربوط به رویکرد لیبرالی (موافقان قشربندی اجتماعی):
۱ چنین می‌پندارند که نابرابری‌های اجتماعی نتیجه تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی هستند؛ بنابراین عادلانه‌اند، اما آن‌ها این واقعیت را نادیده می‌گیرند که نابرابری‌های اجتماعی همیشه نتیجه نابرابری‌های طبیعی نیستند.
۲ طرفداران قشربندی با طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها و جوامع در پدیدآمدن و ادامه‌یافتن آن را نادیده می‌گیرند و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند. به علاوه با تأکید بر کارکردهای قشربندی آن را تأیید و تثبیت می‌کنند.
۳ با این که طرفداران قشربندی اجتماعی رقابت را در زندگی اجتماعی ضروری می‌دانند، اما از این نکته مهم غفلت می‌کنند که در رقابت عادلانه باید نقطه شروع رقابت یکسان باشد.
۴ از انتقادات مربوط به رویکرد کمونیستی (مخالفان قشربندی اجتماعی) است. رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی (کمونیستی) عادلانه نیست؛ زیرا در آن افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند.

۴۷۲- گزینه ۲

انتقادات به رویکرد کمونیستی
۱ با حذف مالکیت خصوصی، انگیزه رقابت از بین می‌رود، زیرا این امر سبب می‌شود تلاش و شایستگی افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود.
۲ در این رویکرد، نقطه شروع رقابت‌ها یکسان می‌شود، اما به دلیل این که انگیزه رقابت از بین می‌رود، راه پیشرفت مادی مسدود می‌گردد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ درست - نادرست (در رویکرد لیبرالی، نقطه شروع رقابت‌ها یکسان نیست). هر دو مورد مربوط به رویکرد لیبرالی است. ۴ نادرست (از ویژگی‌های رویکرد کمونیستی است، نه از انتقاداتی که نسبت به آن صورت می‌گیرد). - نادرست (طبق نظرات رویکرد کمونیستی، با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار می‌شود).

۴۷۳- گزینه ۴

نکته: عقاید طرفداران عدالت اجتماعی (رویکرد سوم):
مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود، اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید. بدین منظور دولت به نمایندگی از جامعه موظف است نیازهای ضروری همه افراد مانند خوراک، پوشاک و مسکن را تأمین کند.
دولت تلاش می‌کند برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی تدابیر بیشتری بیندیشد؛ مثلاً از ثروتمندان مالیات بگیرد و از آن برای رفع فقر در جامعه استفاده کند.
نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق. نه اجرای عدالت را به دست نامرئی بازار می‌سپارد و نه دخالت همه‌جانبه دولت را می‌پذیرد.
به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند، اما به بهانه عدالت اجتماعی، آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها را از بین نمی‌برند.
مربوط به مخالفان قشربندی اجتماعی (طرفداران عدالت اقتصادی) است، نه طرفداران عدالت اجتماعی.

۴۷۴- گزینه ۳

انتقاد رویکرد عادلانه نسبت به دو رویکرد دیگر:

رویکرد اول عادلانه نیست؛ چون این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند، حتی با داشتن شایستگی و تلاش برابر با افرادی که در طبقه اجتماعی بالا متولد می‌شوند، به سادگی امکان رقابت ندارند. نتیجه: رویکرد اول، در نقطه آغاز رقابت عادلانه نیست.	انتقاد نسبت به رویکرد اول
رویکرد دوم عادلانه نیست؛ زیرا در آن افراد توانمند و کوشا، به اندازه استحقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند. نتیجه: رویکرد دوم، در نقطه پایان رقابت عادلانه نیست.	انتقاد نسبت به رویکرد دوم

مخالفان قشربندی اجتماعی خواستار لغو مالکیت خصوصی هستند. یکی از پیامدهای این کار، از بین رفتن انگیزه رقابت میان افراد و مسدودشدن راه پیشرفت مادی است.
۴۷۵- گزینه ۳: طرفداران رویکرد کمونیستی (رویکرد دوم)، مخالف قشربندی اجتماعی هستند و معتقدند قشربندی اجتماعی توسط انسان‌ها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آن‌هاست.

۴۷۶- گزینه ۲: بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ نادرست (رویکرد کمونیستی بر معایب قشربندی تأکید می‌کند؛ نه خود قشربندی). - درست ۳ درست - نادرست (مربوط به مدل عدالت اجتماعی است). ۴ نادرست (مربوط به رویکرد لیبرالی است). - نادرست (مربوط به رویکرد کمونیستی است).

۴۷۷- گزینه ۲: طرفداران قشربندی با طبیعی‌دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسان‌ها در پدیدآمدن و تداوم آن را نادیده گرفته و تغییر در آن را چندان امکان‌پذیر نمی‌دانند؛ به علاوه با تأکید بر کارکردهای قشربندی اجتماعی آن را تأیید و تثبیت می‌کنند. مخالفان قشربندی اجتماعی (رویکرد کمونیستی) معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد و باید با آن مبارزه کرد.

۴۷۸- گزینه ۱: نقطه اشتراک موافقان قشربندی اجتماعی و طرفداران عدالت اجتماعی، ضروری‌دانستن رقابت در زندگی اجتماعی است.
مخالفان قشربندی اجتماعی معتقدند عدالت اقتصادی با توزیع برابر ثروت برقرار خواهد شد.
نقطه اشتراک موافقان قشربندی اجتماعی و طرفداران عدالت اجتماعی، عدم لغو مالکیت خصوصی است.

۴۷۹- گزینه ۲: پیامدهای لغو مالکیت خصوصی: با لغو مالکیت خصوصی، انگیزه رقابت از بین می‌رود، زیرا این امر سبب می‌شود تلاش افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود. از این رو با این که در این رویکرد، نقطه شروع رقابت‌ها یکسان می‌شود، اما به دلیل این که انگیزه رقابت از بین می‌رود، راه پیشرفت مادی مسدود می‌شود.
مخالفان قشربندی اجتماعی معتقدند که نابرابری‌های اجتماعی ناشی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های طبیعی نیست، بلکه از روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌ها برمی‌خیزد و باید با آن مبارزه کرد.

طرفداران عدالت اجتماعی معتقدند رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی عادلانه نیست؛ زیرا در آن، افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی‌شوند.

۴۸۰- گزینه ۱: طرفداران عدالت اجتماعی معتقدند رویکرد اول (لیبرالی یا موافقان قشربندی اجتماعی) عادلانه نیست؛ چون این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه اجتماعی پایین متولد می‌شوند، حتی با داشتن شایستگی و تلاش برابر با افرادی که در طبقه اجتماعی بالا متولد می‌شوند، به سادگی امکان رقابت ندارند.
در رویکرد کمونیستی (رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی) با حذف مالکیت خصوصی (علت، انگیزه رقابت از بین می‌رود (پیامد).

مخالفان قشربندی اجتماعی (رویکرد کمونیستی) عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.